

ISSN 2412-8368

RS Global

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Scientific Edition

International Journal of Innovative Technologies in Economy

5(17), Vol.2, June 2018

Chief editor

Laputyn Roman.

PhD in transport systems,
Associate Professor,
Department of Transport
Systems and Road Safety
National Transport University

Editorial board:

Sotnikova Liudmila.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
Financial University, Russia,

Kusainov Khalel.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
State University named after
K. Zhubanov, Kazakhstan,

Umirzakov Samazhan.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
New Economic University after T. Ryskulov,
Kazakhstan

Matviyenko Roman.

PhD in Economics, Associate Professor,
National Pedagogical Dragomanov University,
Ukraine

Lytneva Natalia.

Professor, Doctor of Economics,
Orel State Institute of Economy and Trade,
Russia

Rogova Elena.

Professor, Doctor of Economics,
National Research University Higher
School of Economics, Russia,

Arupov Akimzhan.

Professor, Doctor of Economics,
World Economy and International Relations
University, Kazakhstan

Almazari Ahmad.

Professor in Financial Management,
King Saud University-Kingdom of
Saudi Arabia, Saudi Arabia,

Panasenko Svetlana.

Professor in Management and Marketing,
Russian Economic University named after
Plekhanov, Russia

Zaloznaya Galina.

Professor in Economy,
Orenburg State Agricultural University,
Russia

Lina Anastassova.

Full Professor in Marketing,
Burgas Free University,
Bulgaria

Latkov Andrey.

Professor in Economy, RANEPa,
Russia

Mikiashvili Nino.

Professor in Econometrics and Macroeconomics,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Georgia

Stroeveva Olesya.

Professor in Economy,
Russian Presidential Academy of
National Economy and Public Administration,
Russia

Amosova Natalia.

Professor of Finance, Finance University,
Russia

Burtseva Tatiana.

Professor in Econometrics and Statistics,
Kaluga State University after K. E. Tsiolkovsky,
Russia

Ramachandran Nithya.

Professor in Finance and Marketing,
IBRA College of Technology,
Oman

Ptashchenko Liana.

Professor in Economics and Management,
Poltava National Technical
Yuri Kondratyuk University,
Ukraine

Alkhalwaldeh Abdullah.

Professor in Financial Philosophy,
Hashemite University,
Jordan

Varma Ashish.

Ph.D in Accounting and Control,
IMT Ghaziabad,
India

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://rsglobal.pl/>
E-mail: editorial_office@rsglobal.pl
Tel: +4(822) 602 27 03

DOI: 10.31435/rsglobal_ijite
OCLC Number: 1051267688
Publisher - RS Global Sp. z O.O.
Country - Poland
Format: Print and Electronic version
Frequency: monthly
Content type: Academic/Scholarly

CONTENTS

Поснова Т. В. ВПЛИВ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ.....	3
Сохнич А. Я., Смолярчук М. В., Сохнич О. А. ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ.....	7
Стасюк О. М. ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ (ЗМІШАНИХ) ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗА УЧАСТЮ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ: ЄС ТА УКРАЇНА.....	14
Черчик Л. М., Стащук О. В., Коленда Н. В., Черчик А. О. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	20
Yakovenko N. V., Komov I. V., Matyukhin V., Zigunova A. COMPETITIVE SITUATION IN THE RUSSIAN FEDERATION: MODERN TRENDS AND DEVELOPMENT PROBLEMS.....	24
Піскова Ж. В., Козинець І. І. МЕТОДИЧНІ НОВАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ «ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПОДАТКІВЦІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ.....	27
Карлін М. І. ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ.....	31
Laima Okuneviciūte Neverauskiene, Inga Pavlovskā, Miroslavas Pavlovskis THE IMPLEMENTATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY INITIATIVE IN LITHUANIAN CONSTRUCTION SECTOR: SITUATION ANALYSIS.....	34
Файзиев Р. А., Хаитматов У. Т., Азаматов О. Х., Джуманиязов Ш. Р., Хасанова Х. Х. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕОРИИ НЕЧЕТКИХ МНОЖЕСТВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ АНАЛИЗЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ.....	44
Zunnunova Khulkar Mukhtorovna DEPOSIT BASE OF COMMERCIAL BANKS AND WAYS OF STRENGTHENING IT.....	49
Ірина Перезовова, Оксана Лісова НЕЗАЛЕЖНА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПРОЄКТІВ З МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	53
Турсунов Имамназар Эгамбердиевич, Курбанов Алишер Бобокулович ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	61
Шалдарбеков К. Б., Нурмухамбетова З. С. АЙМАҚТЫҚ ИНДУСТРИАЛДЫҚ ЖОБАЛАРДЫҢ АЙМАҚ ЭКОНОМИКАСЫНА ӘСЕРІ..	65
Dimitar Dimitrov, Zlatin Trendafilov ABOUT THE NEED FOR PERFORMING TRAINING AND INCREASING THE QUALIFICATION OF DISPATCHERS AND MOVEMENT MANAGERS IN RAILWAY TRANSPORT.....	68
Buiak L. M., Pryshliak K. M. CONCEPTUAL BASIS FOR THE FORMATION OF THE AGRICULTURAL LAND MARKET PURPOSES.....	73
Marenych T. G., Polyvana L. A., Lutsenko O. A. VALUE CONCEPTS OF "ACCOUNTING POLICY" AND "BALANCE SHEET POLICY".....	79

ВПЛИВ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Поснова Т. В. к. е. н.

Україна, Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України, доцент кафедри економічної теорії

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5664

ARTICLE INFO

Received 04 April 2018

Accepted 18 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

creative human capital,
creative economy,
education system

ABSTRACT

The article describes the influence of education on the formation of creative human capital. It is justified that education has a significant impact on the formation, reproduction and development of creative human capital. The paper also analyzes the state of the educational level of citizens and innovative development in Ukraine compared to other countries of the world. The work states that it is necessary to reform the modern educational system in order to provide the appropriate level of training of professionals, in which knowledge, skills and abilities will meet the requirements of the creative economy. As recommendations the article presents the main directions of the modern system of education that will be able to provide effective formation of creative human capital, in particular: creation of conditions for development of creative, independent and socially responsible person who is professionally competent; integration of educational and cultural components, a combination of training, education and research work; development of a creative environment that stimulates pupils and students to form an active life position in order to implement their personal and creative potential.

© 2018 The Author.

Вступ. Особливістю сучасного розвитку постіндустріального суспільства є прискорення науково-технічного прогресу, автоматизація та роботизація виробничих процесів, зміна ролі та місця людини у цих процесах, у зв'язку з чим виникає необхідність дослідження відносно нової економічної категорії - креативного людського капіталу та його залежності від рівня та якості освіти. Освіта та інновації – один з найбільш важливих напрямків з точки зору довгострокової перспективи будь-якої країни, її потенціалу та конкурентоспроможності у умовах формування креативної економіки.

Проблемі розвитку інтелекту та креативності присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як Б. Г. Ананьєв, Л. І. Анциферова, Л. А. Баранова, В. М. Бехтерев, Д. Б. Богоявленська, Л. І. Божович, Ф. Гальтон, Дж. Гілфорд, А. С. Грузенберг, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, А. А. Кроник, Н. С. Лейтес, Н. А. Логінова, К. М. Гуревич, Т. Любарт, М. А. Мергалієва, В. О. Моляко, І. П. Павлов, К. К. Платонов, І. С. Сумбаєв, Б. М. Теплов, Е. П. Торренс, Х. Е. Трік, Ф. Шеллінг, Т. Шульц та інших. Однак, з економічної точки проблема впливу освіти на формування креативного людського капіталу є малодослідженою.

Результати дослідження. В умовах формування креативної економіки, одним із пріоритетних стає питання підготовки професіоналів, знання, вміння та навички яких відповідають потребам сучасної економіки. Відносини між вищою освітою та креативним капіталом в першу чергу мають зв'язок з управлінням людським капіталом через формування та розвиток навичок, знань та творчих здібностей людини.

Теоретики людського капіталу стверджували, що якщо рівень освіти людей високий, то це з високим ступенем ймовірності призведе до економічного зростання [1]. Економіка, що заснована на знаннях та творчості, є новою конфігурацією розвитку суспільства та висуває власні вимоги до функціонування різних типів ринків, у тому числі до ринку праці та вищої освіти. Перспектива суспільного розвитку у значній мірі залежить від вищої освіти [2, с. 7]. Освіта як основа довгострокової ефективної реалізації знань, здібностей та талантів людини відіграє одну із ключових ролей в управлінні розвитком креативного капіталу.

На сучасному етапі розвитку розуміння капіталу як «потенціалу розгортання нового виробництва» [3, с. 21], здійснити який у повній мірі можливо лише за допомогою відповідних перетворень, є основою підходу до управління креативним людським капіталом. Виконання такої схеми на практиці у освітньому процесі означає, що різні здібності, навички, які притаманні людині, розвиваються, відтворюються у системі освіти як у механізмі, що направлений на зростання креативного людського капіталу. Здатність генерувати нові нестандартні ідеї та рішення перетворюється за допомогою методології, освітніх технологій, виховання у системі освіти, в кінцевому результаті втілюючись на практиці в оригінальних продуктах, технологіях та інноваціях. Провідна функція освіти у суспільстві інформації та знань визначається тим, що прогрес досягається не ситуативними мобілізаційними методами, а базується на особистісних та групових креативних ресурсах [4, с. 113]. Отже, на даному етапі розвитку суспільства, що характеризується постійно зростаючим значенням людського капіталу, пріоритетом стає формування, розвиток у людей якостей та здібностей, що відповідають потребам сучасного виробництва, ринку праці, економіки [5].

Креативні індустрії, набуваючи все більшого значення, стають основою для креативної економіки розвинених країн світу та країн, що розвиваються. Як правило, креативна індустрія першою освоює інноваційний ресурс, який відповідає на нові запити ринку. В таких умовах система освіти прогнозує майбутні зміни, зумовлюючи стратегічні напрямки розвитку галузей і формуючи системи підготовки кадрів для «креативних професій». Піонерами в цьому напрямку стали країни Європи, які розробляють концепцію «креативних професій», визначаючи ті види індустрій, які потенційно можуть бути включені до креативного сектору економіки. При цьому перехід на цифрові технології формує нові вимоги до способи взаємодії, визначає появу нових гравців на ринку, формуючи пул інноваційних креативних послуг. Зміни, що відбуваються у цій сфері пов'язані з цілеспрямованими діями урядів країн світу. Найбільш успішними можна вважати європейські програми, такі як Програма ЄС «Креативна Європа» та Європейська ініціатива в сфері інноваційного розвитку дизайну. Партнерами програм є Великобританія, Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Ірландія, Італія, Польща, Словенія та Іспанія.

Навчання креативним підходам та виховання креативності - це дуже важливе завдання сучасної освіти. Адже саме від працівників сьогодні у першу чергу вимагається здатність до вирішення нестандартних завдань. У Європі більшість педагогів вважають, що креативність є базисною навичкою, яку повинна розвивати школа та університети. Сучасна українська система вищої освіти орієнтується на студентів, які відтворюють задані алгоритми дій, але практично не здатні до прийняття самостійних та ініціативних рішень. Отже, в Україні необхідно прискореними темпами змінювати ситуацію в сфері освіти, де її ціллю мають стати не лише знання та вміння, а й їх практичне застосування. В учбових планах потрібно збільшити кількість занять у проектних групах, адже саме такі види занять, а не лекції, виховують у студентів навички креативного мислення.

На жаль, у роки незалежності ми не мали можливості об'єктивно оцінювати освітній рівень наших учнів у порівнянні з їх однолітками з інших країн. Для цього існує, наприклад, Програма з оцінки освітніх досягнень учнів або PISA. У програмі PISA беруть участь представники більш ніж 70 країн. Учні з таких азійських міст та країн як Шанхай, Гонконг, Сінгапур, Японія та Південна Корея останні роки здобувають найкращі місця. Серед європейських країн школярі з Фінляндії, Естонії та Польщі по багатьох показниках перебувають у десятці.

Україна має дуже високі показники грамотності населення - 99,7 %, що на одному рівні, або навіть часом випереджаючи Японію (99 %) та Південну Корею (97,9 %). Наскільки ці показники дозволять українським школярам успішно конкурувати з азійськими – покаже час. Згідно останнім повідомленням представників МОН України, Україна приєднається до PISA вже найближчим часом [6].

Україна має також достатній інноваційний потенціал, що є підтвердженням значного внеску освітньої складової у високі позиції України у світових рейтингах. Зокрема, за індексом людського розвитку Україна займає 84-те місце серед 188 країн і територій у 2016 році. Для порівняння Польща у цьому рейтингу займає 39 місце, Росія - 49, Білорусь - 52. За Індексом людського капіталу У 2016 році Україна зайняла 26 місце серед 130 країн світу [7]. Достатньо високий рейтинг України за загальним Індексом глобального таланту (Global Talent Index) – 69 місце серед 118, а у субіндексі Global knowledge skills — 53-тє місце, але за показником середовища для талантів (ENABLE) — лише 103-тє. Крім цього, Україна входить у перші 50 із

123 країн за The Global Innovation Index 2017. При цьому в субіндексах цього рейтингу Knowledge&technology Україна займає 32-ге і Human capital&research 41-ше місце відповідно [8].

Як бачимо Україна має потужний потенціал креативної економіки, що може забезпечити економічне зростання як країни в цілому, так і окремих міст. Адже, за даними фахівців, через 5-7 років частка креативної продукції у ВВП може скласти більше 10%. Разом з тим, вплив професійної освіти на креативну економіку недооцінюється. Якщо освітня система не в змозі забезпечити потреби ринку праці, то створюються умови для відтоку молоді, зниження підприємницької ініціативи, зростання науково-технічних втрат і як результат – втрат економічних.

Як соціальний інститут, який відтворює інтелектуальний потенціал країни, освіта повинна мати здатність до випереджаючого розвитку, відповідати інтересам суспільства, конкретної особистості і потенційного роботодавця. Тут на перший план виходить принцип оцінки «професійної придатності» фахівця. Якщо раніше він оцінювався за ступенем своєї кваліфікації (знань і вмінь в рамках даної спеціальності), то тепер мова йде про компетенцію як здатності та вміння вирішувати всі завдання, що виникають в процесі професійної діяльності, а не тільки суто спеціалізовані. При цьому підвищення рівня складності сучасної університетської освіти визначає серйозність вимог до інтелектуального і культурного потенціалу студента [9].

Університети з їх історично сформованою структурою, кадрами (доктори та кандидати наук), зв'язками сьогодні є головним інтелектуальним потенціалом країни. В системі "наука - освіта - виробництво" університети займають центральне місце як генератор кадрів вищої кваліфікації. Отже, від їхнього рівня і стану розвитку як інтелектуального-креативного потенціалу суспільства залежить рівень і стан розвитку наукової, технічної та виробничої діяльності.

Випускники ВНЗ охоплюють всі сфери суспільства: економічну і соціальну, політичну і духовну, а відповідно, рівень їх підготовки, рівень загальної і професійної культури визначає і ефективність відповідних видів діяльності. Отже, університети є центром нового суспільства, та несуть відповідальність за формування інтелектуальної та креативної нації і подальший інноваційний розвиток країни [9].

Висновки. З метою реформування сучасної системи освіти Міністерство освіти і науки України розробило проект Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки. Зазначена концепція охоплює п'ять нових напрямків розвитку освіти, зокрема: Упродовж 2015-2020 років пропонується запровадити комплекс заходів, спрямованих на системне заохочення наукової та професійної активності викладачів, їх міжнародної та внутрішньої академічної мобільності, розширення практик творчих відпусток та стажування за кордоном. Концепцією розвитку освіти пропонується добитись до 2020 року поетапного запровадження участі іноземних викладачів у навчальному процесі українських університетів, опанування вітчизняними викладачами новітніми інтерактивними, індивідуалізованими, командними та проектними навчальними технологіями. П'ятим напрямом Концепції розвитку освіти є «реорганізація системи управління, фінансування та менеджменту освіти шляхом децентралізації, дерегуляції, запровадження інституційної, академічної та фінансової автономії навчальних закладів, дотримання принципу відповідальності навчальних закладів за результати освітньої та виховної діяльності».

Автори розробленого документу зазначають, що «планується перегляд обсягу і меж повноважень центральних і місцевих органів управління освітою, скорочення контрольно-наглядових функцій, жорстка і чітка регламентація процедур і повноважень інституцій, пов'язаних з контролем і наглядом». За два роки планується реорганізувати районні управління та відділи освіти у сервісні центри, а ще – залучити громадські, батьківські та наглядові ради, які матимуть повноваження для ініціювання відкликання керівництва навчального закладу. Україні потрібна системна реформа освіти, оскільки освіта в цілому є одним з основних важелів цивілізаційного поступу та економічного розвитку [10].

Майбутнє України буде визначатися підростаючим поколінням, саме тому важливим завданням системи освіти є виявлення та розвиток у молоді потенційних здібностей та талантів. Сучасному світу, в тому числі і українському суспільству, потрібна особистість, яка здатна до самостійного, творчого та інтелектуального розвитку.

Безперервність і глибина інноваційних процесів у вищих навчальних закладах з особливою гостротою ставить проблему особистісного і творчого розвитку майбутнього фахівця, формування інтелектуального потенціалу студента і націлює на пошуки нових шляхів і підходів. Ця діяльність повинна бути спрямована на:

– створення умов для розвитку творчої, незалежної, соціально відповідальної особистості, що володіє високою професійними вміннями та знаннями;

- поєднання освітніх і культурних складових, інтеграція навчання з дослідженням;
- підтримка високих академічних стандартів, традицій, ціннісних орієнтацій як провідних цінностей університетської культури;
- створення творчого середовища, підтримку індивідуалізованих форм підготовки, з акцентом на самоосвіту і самовиховання [9];
- розширення і вдосконалення університетських освітніх програм через інформаційні технології, через ознайомлення з напрямками науки, через ознайомлення з проблемами сьогоdnішнього дня, включення студента в світовий науковий і освітній простір;
- створення середовища, що стимулює у студента формування активної життєвої позиції та можливості реалізації свого особистісного і творчого потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Glaeser E. L. Review of Richard Florida's "The Rise of the Creative Class" 2004 Retrieved from: https://scholar.harvard.edu/files/glaeser/files/book_review_of_richard_floridas_the_rise_of_the_creative_class.pdf
2. Schultz T. W. Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research. N. Y., 1971. 272 p.
3. Сото, Э. де. Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире. М., 2004. 272 с.
4. Леньков Р. В., Пацула А. В. Социологическое прогнозирование в сфере высшего образования // Методологические проблемы междисциплинарных исследований в сфере наук об образовании: материалы науч.-практ. конф. с междунар. участием, посвящ. 90-летию акад. РАО В.В. Краевского. Тула, 2016. С. 111–115.
5. Матраева, А. Д. Роль высшего образования в управлении креативным человеческим капиталом [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-vysshego-obrazovaniya-v-upravlenii-kreativnym-chelovecheskim-kapitalom>
6. Україна у глобальних рейтингах: підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/story/>
7. Рейтингові оцінки розвитку людського капіталу 2016 [Електронний ресурс] / Економічний дискусійний клуб. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/reytyngovi-ocinky-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-2016>
8. Україна в міжнародних економічних рейтингах [Електронний ресурс] / M Consulting Group. - Режим доступу: <http://m-cg.com.ua/ua/ukraine-world-index-2016-2017/>
9. Нуриев, М. А., Сейсенбаева, Ж. А., Мырзаханова, И. А., Садыкова, А. Е. Теоретические основы формирования интеллектуальной нации в условиях высшей школы как условие инновационного развития РК [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=31213>
10. Проект Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

¹Сохнич А. Я. д. е. н., професор,

²Смолярчук М. В. к. е. н., доцент,

²Сохнич О. А. к. е. н.

¹Україна, Львівський національний аграрний університет, кафедра управління земельними ресурсами,

²Україна, Держаудитслужба України, головний державний аудитор

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5665

ARTICLE INFO

Received 06 April 2018

Accepted 11 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

state administration,
land resources,
public debt,
foreign investment,
digital technology,
unemployment,
economic management

ABSTRACT

Today one of the problems is the fact that a significant part of the management team of different levels of government management is not well acquainted with the real state of the economy of the country and the necessity of its urgent reforming, which objectively impedes the transition to a new, more progressive, model of management of the country. Thus, a well-grounded judgment those radical changes in human resources policy have long been on time.

The scientific and theoretical aspects of the infrastructure restructuring of Ukraine's economy, its structural elements and institutional ways of state management of land resources are researched in the article. General tendencies of decreasing of economic indicators in the most significant spheres of economy of the country, including the land one, are investigated on the basis of the continuation of the destructive influence of crisis phenomena due to the global financial crisis.

It is pointed out the importance of a radical change of the vector of the investment policy of the state from the passive and expectation one to the dynamically active one, which will give the opportunity to obtain modern technologies that are extremely necessary today, taking into account the miserable state of science in the state

© 2018 The Authors.

Вступ. Вже багато років питання домінування деструктивних процесів в економіці України ставиться, як особливо важливе. Слід зазначити, що для досягнення позитивних змін в економічному розвитку України необхідно чітко і однозначно визначити напрями радикальної модернізації окремих галузей на основі ринкових засад. Важливим позитивом у цих реформах є те, що головною причиною гальмування національної економіки визначена застаріла пост-соціалістична система управління національною економікою та її підсистема управління земельними ресурсами. Зрозуміло, що оскільки підсистема управління земельними ресурсами є підпорядкованою загально-державній системі управління всією економікою країни, то вона кооптувала в себе всі її недоліки. Наразі всі питання, які розглядаються стосовно загальнодержавних механізмів управління економікою, автоматично стосуються і механізмів управління земельними ресурсами в межах країни, що свідчить про її актуальність та вагомість.

Виклад основного матеріалу. Оскільки Україна фактично знаходиться в центрі Європи, то Європейський Союз, як стратегічний партнер нашої країни приділяє достатньо уваги політичним, економічним та соціальним реформам і надає посильну фінансову та консультативну допомогу. Через це і не дивно, що економічну ситуацію в країні сьогодні найкраще оцінюють відомі закордонні вчені, які особливо наголошують, що втрачені можливості українського народу лежать не в площині матеріального виробництва чи фінансових потоків, а у відповідній системі управління народним господарством, яка вже не відповідає реаліям часу. Вітчизняні економісти давно обходять цей чинник стороною, оцінюючи та досліджуючи вже тільки катастрофічні наслідки в більшості непрофесійного керування країною.

Зміна системи управління економікою держави та її земельними ресурсами, зокрема в умовах росту економіки в короткі терміни є безперечно революцією, як в економічній, так і в соціальній сферах.

Нами проведено загальний аналіз стану об'єктів державного управління земельними ресурсами в рамках державної системи управління національною економікою [9, 12, 16, 22], зокрема, досліджено загальні тенденції падіння економічних показників у найбільш значущих сферах економіки країни, у тому числі в земельній, на тлі продовження деструктивного впливу кризових явищ через світову фінансову кризу.

На рисунку 1. представлений механізм державного управління земельними ресурсами (локальний рівень).

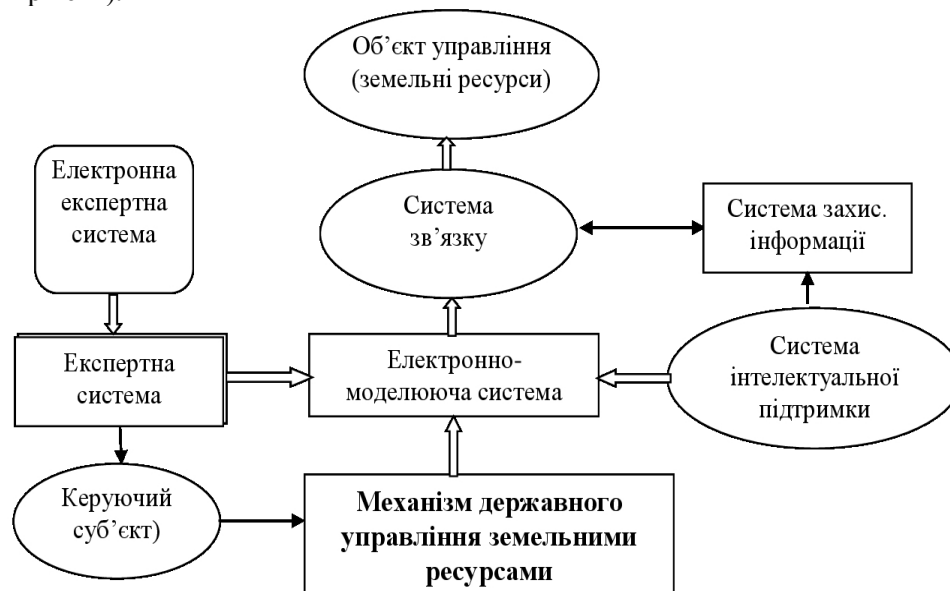

Рис. 1. Механізм державного управління земельними ресурсами (локальний рівень)

Система управління земельними ресурсами не є чітко окресленою, оскільки є включеною в загальнодержавну систему управління й тісно пов'язана з усіма сферами економіки, адже немає таких сфер, які б прямо чи дотично не стосувались питань земельних ресурсів.

У результаті наукового пошуку виявлено, що гальмування ринкових процесів у всіх без винятку сферах економіки спричинено неефективною системою управління національною економікою.

Морально й фізично застаріла система управління земельними ресурсами, що ґрунтується на організаційних принципах ХІХ ст., просто не справляється із завданнями, які продукує сучасна багатовекторна економіка [2, 4, 8, 18].

У часи комп'ютерного буму у виробництві товарів і послуг, у системі управління національною економікою активно використовують ручну працю. Система оперативного прийняття рішень найвищим законодавчим органом у державі ВРУ є вкрай повільною, що об'єктивно стримує розвиток національної економіки.

Загальновідомо, що там, де управління функціонує в ручному режимі, виникає системна корупція. Враховуючи той факт, що державні інститути впливають на всі сфери життєдіяльності людей та функціонування виробництва товарів і послуг, можна стверджувати, що якість управління є визначальною для зростання національної економіки.

У розвинутих економіках світу [13, 23, 24] іноземні інвестиції становлять не більше ніж 20 %, а 80 % – це національні інвестиції. Але в нашій державі такі величезні фінансові ризики та нестабільна законодавча база, що найбільші українські інвестиції шукають своєї легалізації за кордоном. А ці кошти вкрай потрібні всередині країни для створення нових робочих місць. Як видно (рис. 2) населення України постійно знижується і тепер економіка має проблеми із робочою силою на виробництві.

На жаль економіка нашої країни не була, і досі не є готовою до економічно правильного споживання наданих кредитів. Ці кредитні ресурси потрібно було направити на модернізацію реального сектору економіки, натомість ці гроші «накачувались» у приватні банки, а потім через їх заплановане банкрутство розкрадались і переводились в закордонні банки. У підсумку, Україна замість прибутків отримала величезні борги. На жаль, цей механізм розвалу держави діє і донині. Прямі іноземні інвестиції замість росту значно впали (табл. 1; рис. 3).

Після виведення за кордон значної частини банківських ресурсів, банки втрачали стабільність через низьку капіталізацію і закривались, а залишки коштів перераховувались у Державний фонд гарантування вкладів. Таким чином, за останні роки сума залишків склала 380

млн. долл. США, але її оцінили в 87 млн. долл. США, різниця очевидно була приватизована. Такі маніпуляції у фінансовій сфері завдали значних матеріальних збитків збіднілому населенню.

Рис. 2. Населення України, млн. чол.

Таблиця 1. Державний борг України в період 2010 – 2015 рр.

Дата розрахунку	Загальний борг			Зовнішній борг		Внутрішній борг	
	Сума боргу, млн. грн.	Відхилення, млн. грн.	Відхилення, %	Сума боргу, млн. грн.	Відхилення, %	Сума боргу, млн. грн.	Відхилення, %
на 01.01.2010	316884,6			211751,7		105132,9	
на 01.01.2011	432235,4	+115350,8	+36,4	276745,6	+30,7	155489,8	+47,9
на 01.01.2012	473121,6	+40886,2	+9,5	299413,9	+8,2	173707,7	+11,7
на 01.01.2013	515510,6	+42388,9	+9,0	308999,8	+3,2	206510,7	+18,9
на 01.01.2014	584114,1	+68603,5	+13,3	300025,4	-2,9	284088,7	+37,6
на 01.01.2015	1100564,0	+516449,9	+88,4	611697,1	+103,9	488866,9	+72,1
на 10.09.2015	1494891,4	+394327,5	+35,8	9764217,1	+59,8	518460,4	+6,2

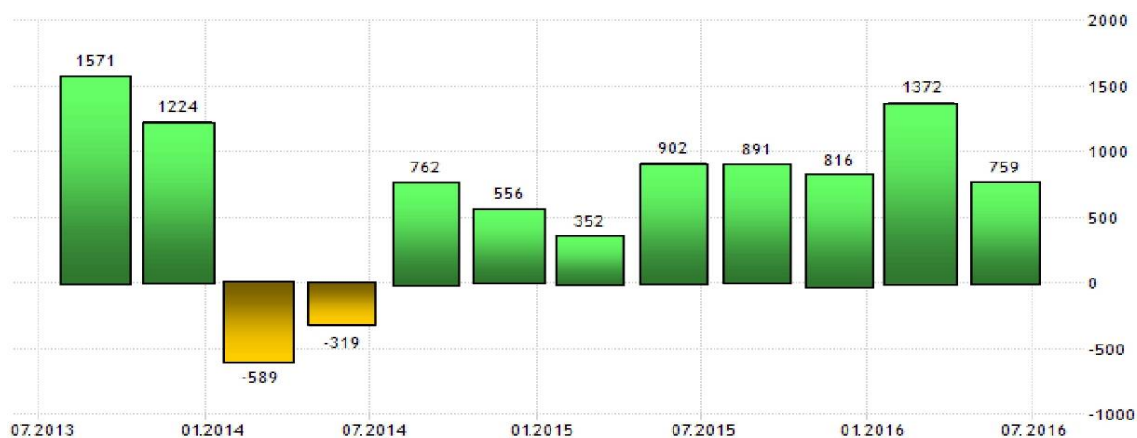

Рис. 3. Прямі іноземні вкладення, млн. дол. США

Нескладні розрахунки закордонних економістів показують, що борги держави нарастають такими темпами, що через 2,5-3 роки прийдеться віддати у погашення боргів значну частину родючої сільськогосподарської землі.

Тут важливо зазначити, що у заставу підуть і пайові землі 6,5 млн. селян, якими вони тепер володіють. Зрозуміло, що без бою віддавати іноземним банкам свої землі ніхто не збирається, і прогнозувати розвиток подій тепер ніхто не береться. Але, враховуючи світовий досвід, можна зазначити, що Україна тут на жаль не одинока, можуть початись громадянські заворушення та акти громадянської непокорності, що точно призведе до значних економічних втрат.

Безробітних громадян, які вміють використовувати зброю, вже сьогодні більше 5 млн., так що воювати за будь-що є кому і це вносить соціальну нестабільність в наше суспільство. Такі загрози не спонукають закордонних інвесторів вкладати довготривалі інвестиції в нашу економіку.

Все керівництво країни активно працює над залученням все нових і нових кредитів, з яких вони потім отримують величезні статки. Складається враження, що отримання кредитів і є головною ціллю керівництва держави.

Щоб не відповідати за розбалансований житлово-комунальний сектор та більше 3000 державних підприємств, які керівництву тільки знижують рейтинги, вони вирішили їх приватизувати, з передачею, як правило, у свої руки та передати відповідальність за зруйнований житлово-комунальний сектор на місцеві органи влади, під приводом запровадження децентралізації та примарної передачі прав на місця.

Вже як закономірність: прийнятий головний кошторис країни вже через декілька місяців потребує серйозних доопрацювань, і бюджет автоматично переходить на ручне керування, яке породжує зловживання у фінансовій сфері. Держава відповідальна за всі сфери життєдіяльності населення (рис. 4).

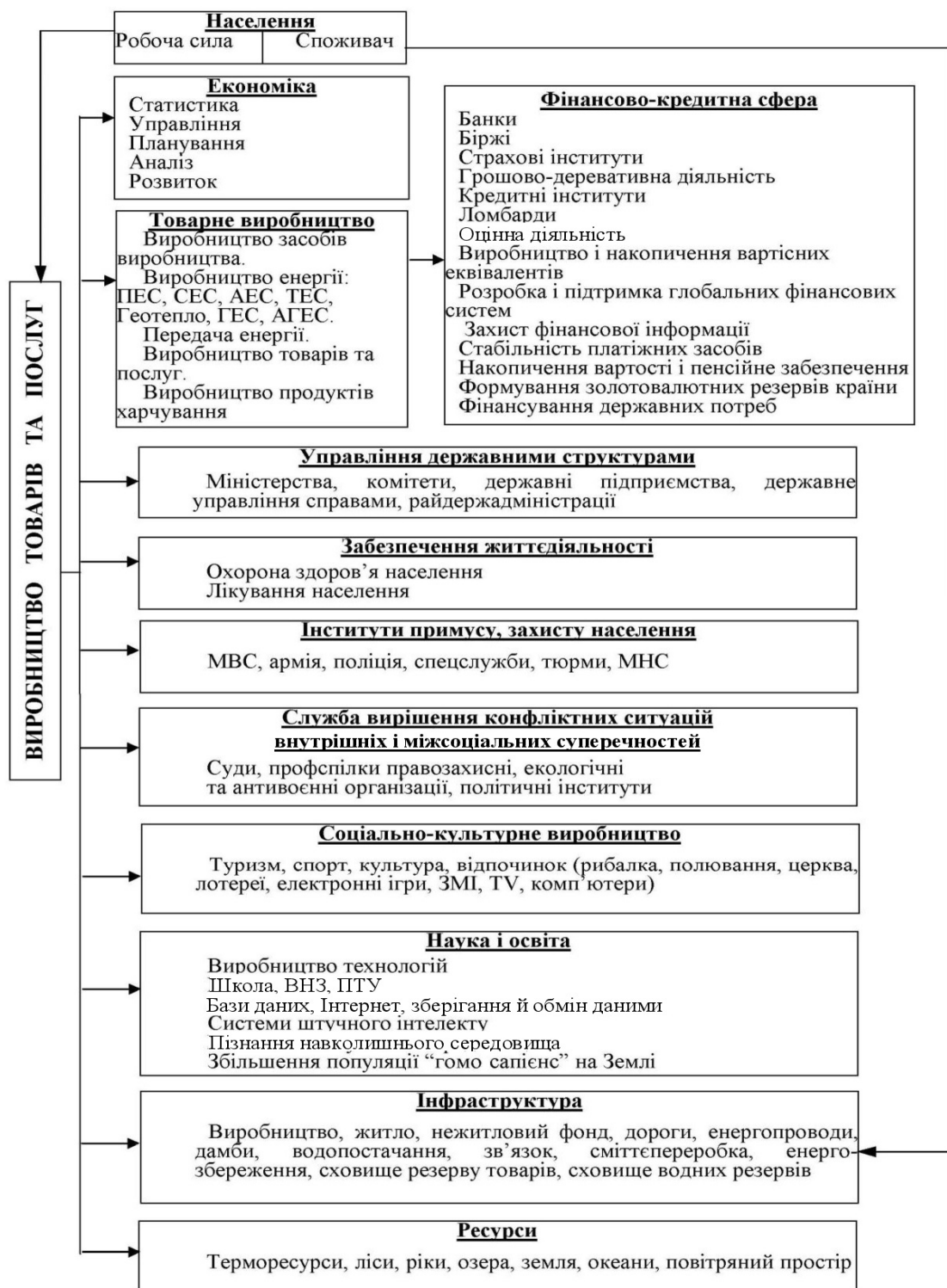

Рис. 4. Основні функції сучасної держави в системі управління національною економікою

Засновник американської технологічної компанії «Sales – force.cjm» М. Беніофф, вважає, що з входженням у нову цифрову еру ХХІ століття потрібна принципово нова Конституція, яка по новому визначить права, відповідальність і головне перспективи розвитку суспільства з врахуванням можливостей штучного інтелекту біомашинних технологій і нових екологічних вимог.

Він заявляє те, з чим в принципі можна погодитись: «Ми повинні об'єднатися разом з урядом, політиками, бізнесом, наукою та лідерами загальносуспільної думки, щоб включитися у роботу незалежно від місця проживання над створенням і запровадженням комплексу технічних, політичних, етичних і особистих норм та правил з метою створення нової інтернаціональної Конституції цифрової ери ХХІ століття» [21].

Для прикладу, слід зазначити, що останнім часом керівництво США виділяє з федерального бюджету тільки 4 % для проведення наукових досліджень у сферах новітніх цифрових технологій та розвитку на їх базі динамічного суспільного середовища. Для порівняння у 1967 році ця цифра складала 10,7 %.

Важливі сфери економічного розвитку сучасного світу такі, як чиста енергетика, інфекційні хвороби, репродукція біологічних штамів, кібербезпека, антитерористичний захист отримують недостатньо фінансування від Конгресу США. Зокрема, вчені [14, 20] погоджуються з необхідністю розробки принципово нової політики в сфері проведення фундаментальних досліджень для стратегічних розробників, які створюють і впроваджують нове покоління продуктів та послуг. Представники нових технологій зазначають, що засновники компаній і інші бізнес-лідери повинні об'єднатись із своїми акціонерами, робітниками, клієнтами, партнерами та місцевими соціумами і зрозуміти, що ми всі частина однієї великої екосистеми. Такі питання, як глобальні зміни клімату, світове виробництво продуктів та послуг, знаходяться під впливом науки та освіти, які впливають на кожен бізнес.

Багатьом людям не вистачає можливостей отримати якісну освіту – це дуже погано впливає на бізнес. У світі більше 200 млн. безробітних людей – це теж дуже погано для бізнесу».

Рівень безробіття в Україні характеризується такими показниками (рис. 5).

Рис. 5. Рівень безробіття в Україні, %

Найближчі 15 років мають стати найбільш визначальними в розвитку в усіх сферах комп'ютерних технологій, у тому числі в системах управління всіма сферами виробництва та економікою країн у цілому. За останні 2,5 роки було створено 92 % всієї інформації в світі. До 2020 року більше 60 млрд. пристроїв буде підключено до Інтернету через мережі 4G та 5G.

Особливо зазначимо, що кількість згенерованої інформації буде подвоюватися кожні 2 роки, а до 2020 року складе сумарно 44 трлн. гігабайт.

На фоні таких стрімких технологічних досягнень державні інституції, їх функції та системи державного управління виглядають абсолютно застарілими.

Якість управління у депресивних країнах, таких як Україна не витримує ніякої критики [5, 6, 7, 17, 19]. Чинovníки ходять на роботу в основному, щоб отримувати пільги, особливі матеріальні блага, але не для того, щоб вирішувати проблеми місцевого соціуму та підвищення ефективності економіки регіонів та країни в цілому. Реформи в царині державної служби управління є вкрай складними через опір самої системи, яка не бажає змін.

Всередині країни накопичилися невирішені питання у сфері економіки [1, 3, 10], які потрібно вирішувати в найближчі роки. Щоб вирішити ці питання потрібно проводити не

децентралізацію, а консолідацію з метою уникнення дублювання управлінських рішень стосовно одних і тих же питань і скоротити витрати з бюджету на ці цілі. Ось актуальні питання, які має вирішувати синтезована цифрова система управління економікою країни в цілому і земельними ресурсами зокрема.

Коштів на це, як завжди не вистачає і відповідальність за їх вирішення практично ніхто персонально не несе. Вирішення кожного з цих стратегічних питань лежить у площині взаємодії в тій чи іншій мірі зі сферою земельних ресурсів, якість управління якими тепер перебуває на початковому етапі. Саме земельні ресурси можуть реально продукувати додану вартість і фінансувати задекларовані керівництвом держави широкомасштабні реформи у всіх сферах економіки країни.

Висновки. Окреслено головну причину занепаду економіки – це некомпетентність головного законодавчого органу держави, який продукує лобістські закони повністю ігноруючи необхідність їх глибокого наукового обґрунтування. Вказано на важливість радикальної зміни вектору інвестиційної політики держави з пасивно-вичікувальної на динамічно активну, що дасть можливість отримати сучасні технології які вкрай необхідні сьогодні, зважаючи на жалюгідний стан науки в державі.

Кошти, які залучаються від закордонних кредиторів не передбачають їх використання у перспективних галузях з метою гарантування своєчасного повернення кредитів та отримання прибутку для проведення розширеного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М. В., Зубець М. В., Саблук П. Т., Ходаківська О. В. та ін.]; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008с.
2. Арчибальд Р. Управление высокотехнологичными программами и проектами / Рассел Д. Арчибальд; Пер. с англ. Мамонтова Е. В.; Под ред. Баженова А. Д., Арефьева А. О. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Компания АйТи, ДМК Пресс, 2004. – 472 с.
3. Бабміндра Д. І. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук : спец. 08.08.01 „Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища” / Д. І. Бабміндра. – К., 2005. – 26 с.
4. Бавико О. Є. Управління структурною перебудовою економіки в умовах постіндустріальних трансформацій / О. Є. Бавико // Ефективна економіка. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. аграр.-економ. універ., 2014. – С.45–49.
5. Балюк С. А. Управлінню ґрунтово-земельними ресурсами – державну підтримку / С. А. Балюк, В. В. Медведєв, М. М. Мірошніченко // Вісник аграрної науки. – 2009
6. Білик Ю. Д. Організаційно-економічні та правові аспекти вдосконалення державного управління земельними ресурсами / Ю. Д. Білик // Землевпорядний вісник. – 2003. – №1. – С. 16–18.
7. Богіра М. С. Земельна реформа в Україні: наслідки і перспективи / М. С. Богіра // Землевпорядний вісник. – 2006. – № 4. – С. 35–37.
8. Бойко Л. М. Регулювання земельних відносин у сільському господарстві : монографія / Бойко Л. М. - К. : ННЦ ІАЕ, 2011. - 316 с.
9. Боклаг В. А. Планування використання та охорони земель як складова загальнодержавної системи планування / В. А. Боклаг // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1. – С. 30–34.
10. Бородіна О. М. Підтримка аграрного сектора в системі державного регулювання економіки / О. М. Бородіна, Ю. М. Лопатинський. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 280 с.
11. Горлачук В. В. Наукові основи управління земельними ресурсами. Лекція / Горлачук В. В., В'юн В. В., Сохнич А. Я. – Львів : Укр. технології. – 2002. – 76 с.
12. Данкевич А. Є. Світовий досвід оренди земель / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 138 - 144.
13. Добряк Д. С. Землеустрій – наукова основа раціонального використання та охорони земельних ресурсів // Добряк Д. С., Мартин А. Г. // Землеустрій і кадастр. – 2006. – № 1. – С 10–16.
14. Ібатуллін Ш. І. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш. І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О. В. Сакаль [та ін.]. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 52 с.
15. Кадикова І. М. Формування ринку землі в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія» / І. М. Кадикова. – Х., 2008. – 20 с. – укр.

16. Кошкалда І. В. Земельні відносини в аграрному секторі економіки України: [монографія] / І. В. Кошкалда. - Х. : Гриф, 2012. – 352 с.
17. Наукові і методичні основи управління земельними ресурсами : [монографія] / за ред. д. е. н. А. Я. Сохничя. – Львів : Укр. технології, 2007. – 237 с.
18. Пахомова Н. В. Структурные преобразования в условиях формирования «зеленой» экономики: вызовы для государства и бизнеса / Н.В.Пахомова, К.К. Рихтер, Г.Б. Малишков // Проблемы современной экономики. – 2012. – № 3(43). – С. 7–15.
19. «Сконцентрируйтесь на тех 20 %, от которых зависит 80 % дела» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/technology/characters/2017/09/11/733316-skonsentriiruites>
20. Третьяк А. М. Земельні ресурси України та їх використання / А. М. Третьяк, Д. І. Бамбідра. – К. : ЦЗРУ, 2003. – 143 с.
21. The publications of the United Nations on economic and social affairs – UNDESA. – UNpublication, 2005. – № E.04. – II.C.1.
22. Wille Joachim. Menschheit braucht bald zwei Planeten / Joachim Wille // Frankfurter Rundschau. – 2012. – 15 may. – P. 3.

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ (ЗМІШАНИХ) ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗА УЧАСТЮ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ: ЄС ТА УКРАЇНА

Стасюк О. М. к. е. н, науковий співробітник

Україна, Київ, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5666

ARTICLE INFO

Received 02 April 2018
Accepted 15 May 2018
Published 01 June 2018

KEYWORDS

multimodal (mixed) traffic,
institutional environment,
formal institutes,
rail,
transport,
incentive measures

ABSTRACT

The institutional environment of multimodal (mixed) transport with the participation of rail is considered. The analysis of the main provisions of formal institutes regulating multimodal transportations at the international, European and national levels was carried out. As a result, it was determined: 1) at the international level, there is no single universal and legally defined concept of "multimodal transportation"; 2) the concept of "multimodal transportation" is defined as the basis in the mixed transport of goods, which includes intermodal, which in turn include the combined, serving their subspecies; 3) measures to stimulate the development of multimodal (mixed) transport with the participation of rail in Ukraine are proposed. They relate to improving the institutional environment (formal institutions) implementation of multimodal (mixed) transportation.

© 2018 The Author.

Вступ. Мультимодальні (змішані) перевезення за участю залізничного транспорту активно розвиваються в ЄС та виступають одним з головних напрямів сучасної європейської транспортної політики як такі, що покликані знизити негативні наслідки вантажних перевезень, зменшити викиди CO₂, затори, нещасні випадки тощо. Протягом 2015–2016 рр. європейські автомобільно-залізничні перевезення, підтримкою яких займається Міжнародний союз автомобільно-залізничних комбінованих перевезень (UIRR – International union for road-rail Combined Transport), продовжили тенденцію зростання обсягів вантажних перевезень (+ 0,75 %), а особливо в т-км вираженні (+ 5,23 %) [1].

Мультимодальні (змішані) перевезення в Україні за участю залізничного транспорту сьогодні розвиваються з опорою на морські порти, насамперед, Іллічівський, який має мультимодальну (залізнично-паромну) термінальну площадку та Одеський порт, що передбачають використання автомобільно-паромного та залізнично-морського транзитного сполучення [2], зокрема в рамках спільного проекту «Вікінг», в рамках якого регулярно здійснює перевезення починаючи з 2003 року й до якого, починаючи з 2012 року, долучилися такі країни: Болгарія, Молдова, Румунія, Грузія, Азербайджан. Таке розширення учасників дозволило поєднати інфраструктуру морських контейнерних та контрейлерних ліній Балтійського регіону з аналогічною інфраструктурою Чорного, Середземного і Каспійського морів [3].

Крім того, залізничний транспорт має значний досвід роботи з контейнерних перевезень, як у складі окремих вагонних відправок, так і контейнерних поїздів. Наразі територією країни курсує 11 контейнерних поїздів, як місцевого, так і міжнародного сполучення, перевезення контейнерів в складі яких складає 26 % від загального об'єму перевезених контейнерів по території країни [4]. Зокрема, контейнерний поїзд «Зубр» курсує по території України, Білорусі, Латвії, Естонії, Молдови, поєднуючи Балтійське і Чорне моря.

Міжнародні мультимодальні перевезення продовжують рости в геометричній прогресії, в той час як відповідне інституційне середовище залишається поки недосконалим, так як досі не прийнято міжнародного документу, яким би врегулювались всі питання, що виникають при організації мультимодальних перевезень. Положення щодо змішаних (або комбінованих) перевезень містяться як в окремих розділах конвенцій, що присвячено перевезенню за

допомогою того чи іншого виду транспорту, так і конвенціях та угодах, які повністю присвячено саме такому виду перевезень.

Розвиток мультимодальних (змішаних) перевезень в Україні потребує вирішення низки внутрішніх проблем, насамперед, нормативно-правового характеру (вдосконалення існуючої та розробка нової законодавчої бази підтримки та розвитку мультимодальних (змішаних) перевезень, гармонізація з міжнародними нормами та нормами Європейського Союзу, в першу чергу директивами та регламентами, відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС), а також технічного та технологічного характеру, за якими Україна відстає від європейських країн.

Результати досліджень. Мультимодальні (змішані) перевезення вантажів спрямовані на усунення нормативно-правових, технічних, організаційних, фінансових та інших бар'єрів в процесі переміщення вантажів. Тобто, основними необхідними умовами в організації мультимодальних (змішаних) перевезень є наявність 1) нормативно-правового поля для здійснення таких перевезень; 2) технічних засобів та 3) відповідної інфраструктури.

Інституційне середовище мультимодальних (змішаних) перевезень, що формувалось відповідно до потреб таких перевезень та з метою узгодження інтересів учасників перевізного процесу й надалі продовжує удосконалюватись, з огляду на швидкі темпи росту зазначених перевезень.

До сьогодні, основним міжнародним документом в області правового регулювання міжнародних комбінованих перевезень виступає Конвенція ООН 1980 про міжнародні змішані перевезення вантажів. Конвенція дає визначення таких правових термінів: "міжнародне змішане перевезення" (означає перевезення вантажів щонайменше двома різними видами транспорту на підставі договору змішаного перевезення з пункту в одній країні, де вантажі надходять у відання оператора змішаного перевезення, до обумовленого пункту доставки в іншій країні), "оператор змішаного перевезення", "договір змішаного перевезення", "документ змішаного перевезення" та ін. Конвенцією закріплено правовий статус оператора змішаних перевезень, оскільки основну увагу приділено питанням відповідальності оператора змішаного перевезення, визначено процедуру подання претензій та позовів. Не дивлячись на те, що Конвенція до теперішнього часу не набула чинності, на практиці її положення застосовуються за всіма договорами міжнародного змішаного перевезення, якщо хоча б одне місце – приймання вантажу до перевезення або видачі його в кінцевому пункті одержувачу – знаходиться в країні-учасниці Конвенції [5].

В умовах поширення глобалізації, не ратифікована конвенція не могла вирішувати спірні питання, що виникали в результаті швидких темпів збільшення змішаних перевезень, особливо в "універсальних вантажних модулях" – контейнерах. Це стало поштовхом для ухвалення ряду визначень конференцією ООН з торгівлі і розвитку – UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). Так, на конференції UNCTAD з мультимодальних перевезень 1995 р. [6] були вироблені поняття для кожного з видів перевезень різними видами транспорту, що дозволило розподілити коло обов'язків між усіма учасниками організації даного виду перевезень.

Важливим кроком у становленні інституційного середовища мультимодальних (змішаних) перевезень стала підготовка в 2001 році трьома міжурядовими організаціями, а саме: Європейським союзом, Європейською конференцією міністрів транспорту (ЄКМТ) і ЄК ООН, документу «Термінологія комбінованих перевезень (Terminology on combined transport)» [7] в якому перераховуються основні терміни, що використовуються в комбінованих перевезеннях або мають відношення до цих перевезень з метою полегшення роботи зазначених організацій та поступового узгодження цієї термінології. Всі визначення щодо комбінованих перевезень безпосередньо відносяться до географічних рамок Європи та можуть також використовуватися в інших регіонах світу.

Як основоположний нормативний документ, що регулює перевезення вантажів і пасажирів, КОТІФ, яка набула чинності з 1 травня 1985 року, закріплює найважливіші положення, що стосуються вантажних перевезень, у тому числі підготовки вантажу до перевезення, розрахунків за його здійснення, основних етапів перевізного процесу, гарантій виконання договірних зобов'язань. Так, Конвенція визначає форму перевізного документа, встановлює вимоги до вантажів, що перевозяться, оголошення цінності вантажу, його доставки і видачі, встановлює відповідальність.

Перевезення вантажів регулюється Конвенцією у доданих до неї Єдиних правилах до договору про міжнародне залізничне перевезення вантажів – ЦІМ. ЦІМ застосовуються до міжнародних перевезень, що є предметом єдиного договору, й включає крім залізничного перевезення через кордон ще й автомобільні перевезення або перевезення по морських і

внутрішніх судноплавних лініях, відповідно до переліку, передбаченого в спеціальній статті Конвенції (ст. 24).

Приєднання України до КОТІФ дало змогу українським перевізникам уникнути подвійного переоформлення перевізних документів з транспортного права УМПС (Угода про міжнародне залізничне пасажирське сполучення) та КОТІФ і, навпаки, при здійсненні перевезень у міжнародному сполученні.

Положення Європейської угоди про найважливіші лінії міжнародних комбінованих перевезень та відповідні об'єкти, виступають в якості узгодженого міжнародного плану розвитку та функціонування мережі найважливіших ліній міжнародних комбінованих перевезень, які країни мають намір здійснювати у межах національних програм (досягнення експлуатаційних характеристик і мінімальних стандартів для поїздів, які використовуються в комбінованих перевезеннях, і відповідних об'єктів – термінали, прикордонні пункти, станції обміну груп вагонів, станції заміни колісних пар і залізнично-поромні переправи/порти, що мають важливе значення для міжнародних комбінованих перевезень).

Європейською угодою про найважливіші лінії міжнародних комбінованих перевезень та відповідні об'єкти встановлено правові рамки, які визначають узгоджений план розвитку комбінованих перевезень і необхідну для його здійснення інфраструктуру на основі узгоджених міжнародних параметрів і стандартів; визначено терміни "комбіноване перевезення", "мережа найважливіших ліній міжнародних комбінованих перевезень" та ін.

Виходячи з міжнародних документів [8], можна зробити висновок про відсутність єдиного універсального та законодавчо закріпленого поняття «мультимодальні перевезення», але разом з тим здійснений аналіз зазначених документів дозволяє визначити поняття «мультимодальні перевезення» як базове в змішаних перевезеннях вантажів, що включає в себе інтермодальні, що в свою чергу включають в себе комбіновані, які виступають їх підвидом.

Крім того, виходячи з інформації, що міститься в міжнародних угодах та конвенціях можна виділити такі ознаки мультимодальних перевезень: 1) залучення до здійснення перевезення щонайменше двох видів транспорту; 2) юридична та фінансова відповідальність за перевезення лежить на одній компанії – операторові мультимодальних перевезень (ОМП); 3) здійснення перевезення різними видами транспорту на основі єдиного транспортного документу (контракту); 4) використання оператором мультимодальних перевезень єдиної наскрізної тарифної ставки на всьому маршруті перевезень; 5) перебування вантажу на всьому маршруті мультимодального перевезення в одній і тій же транспортній одиниці.

Окрім міжнародних конвенцій та угод мультимодальні перевезення в ЄС регулюються директивою Ради 92/106/ЄЕС від 7 грудня 1992 року про встановлення спільних правил для окремих типів транспортування товарів між державами-членами (стосується комбінованих перевезень) [9] та Регламентом Ради (ЄЕС) № 881/92 від 26 березня 1992 року про доступ до ринку транспорту товарів дорожніми шляхами в межах Співтовариства на або з території держави-члена або через територію одного або декількох держав-членів [10].

Україна повинна імплементувати Директиву 92/106/ЄЕС відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до чого Мінінфраструктури розроблено План заходів з імплементатії Директиви Ради від 7 грудня 1992 р. 92/106/ЄЕС про встановлення спільних правил для окремих типів комбінованого транспортування товарів між державами-членами ЄС. Проте в ЄС планується перегляд Директиви 92/106 / ЄЕС про встановлення загальних правил для деяких видів комбінованих перевезень вантажів між державами-членами з метою більшого сприяння розвитку мультимодальних перевезень, необхідності додаткових інвестицій, ефективної інтеграції видів транспорту, а також поліпшення підготовки і умов роботи для залучення нових фахівців [11].

В регулюванні мультимодальних перевезень ЄС широко використовується і програмний підхід. Зокрема, Програма розвитку комбінованого транспорту в Європі до 2015 р., що розроблялась на основі проведених наукових дослідженнях стану та резервів для розвитку комбінованих перевезень до 2015 року в Європі, являла собою стратегічний документ/бачення шляхів і способів забезпечення безперервного та стабільного зростання комбінованих перевезень до 2015 року і пізніший період, в якому було сформульовано основні завдання, а саме [12]:

– усунення «вузьких місць» на європейській залізничній мережі та впровадження інноваційних рішень;

– розвиток залізничної інфраструктури та її адаптація до потреб залізничних вантажних перевезень, що дозволить збільшити частку ринку залізничних вантажних перевезень в Європі;

– оптимізація використання пропускної здатності, щоб протистояти очікуваному зростанню комбінованих перевезень (щорічний темп зростання на 7,9 % у цьому періоді), так як комбінований транспорт не тільки один з найдинамічніших видів транспорту, але і займає перше місце серед сегментів зростання залізничних вантажних перевезень в Європі;

– впровадження нововведень в бізнес-моделі інтермодальних операторів, діяльність яких є ключовою в формуванні та сприянні в комбінованих перевезеннях й стала можливою внаслідок лібералізації ринку залізничних послуг для того, щоб відповідати змінам логістичних потреб вантажовідправників та експедиторів;

– розробка комплексної програми розвитку залізничної інфраструктури, що включає набір чітко визначених заходів та інвестицій і об'єднує зацікавлені сторони для поліпшення міжнародної координації та збільшення пропускної здатності інфраструктури, в процесі очікуваного зростання обсягів комбінованих перевезень у визначений період.

Програмою передбачалась підтримка всім учасникам, які працювали в напрямку зміцнення та просування цієї галузі. Програмний досвід також є цікавим для України в контексті розвитку мультимодальних (змішаних) перевезень за участю залізничного транспорту.

В даному напрямку працює і UNCTAD. Згідно проведених опитувань практично всі респонденти (98 %) вказали, що вони будуть підтримувати будь-які узгоджені зусилля з розробки нового міжнародного документа. Проте, невелика кількість респондентів, які представили додаткові коментарі, зазначили, що на практиці рівень підтримки буде залежати від змісту будь-якого можливого нового документа [13].

Значна кількість європейських країн надає вагому роль розвитку даного виду перевезень в межах розвитку транспортних коридорів.

Розвиток вітчизняних мультимодальних (змішаних) перевезень зазнає значних труднощів через:

1) обмежений рівень логістичного середовища. Відповідно до розробленого Світовим банком індексу ефективності логістики LPI [14], Україна відноситься до групи країн з обмеженим рівнем розвитку логістичного середовища. Так, у 2014 р. з показником 2,98 Україна знаходилася на 61 місці, тоді як у 2016 р. з показником 2,74 на 80 місці, що свідчить про зниження логістичного потенціалу;

2) низький рівень правового врегулювання мультимодальних (змішаних) перевезень за участю залізничного транспорту.

Згідно діючого Закону України «Про залізничний транспорт» [15], пряме змішане сполучення передбачає перевезення, що здійснюється залізничним та іншими видами транспорту за єдиним транспортним документом, складеним на весь шлях.

Відносини організацій і підприємств автомобільного та залізничного транспорту України, що здійснюють перевезення у прямому змішаному сполученні, визначаються за домовленістю між ними і регулюються Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, транспортними статутами, правилами перевезення та іншими нормативними актами.

Зокрема, перевезення контейнерів в межах території України здійснюються згідно з Правилами перевезення вантажів в універсальних контейнерах та Правилами перевезення вантажів у спеціальних та спеціалізованих контейнерах відправників і одержувачів, а в міжнародному сполученні – пунктом 15 розділу III Правил перевезень вантажів (додаток 1 до СМГС).

Перевезення контейнерів у міжнародному сполученні здійснюються згідно з пунктом 16 розділу III Правил перевезень вантажів (додаток 1 до СМГС). Оператором комбінованих перевезень на залізницях України є філія «ЦТС «Ліски» ПАТ «Укрзалізниця», що володіє терміналами у Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Харкові, Луганську, Одесі, Чопі та здійснює комплексне транспортно-експедиційне обслуговування, використовуючи переваги комбінованих перевезень [16].

Спроби законодавчого вирішення питань розвитку сучасних способів доставки вантажів, які не регламентовані діючим національним законодавством, так і не були завершені. Ініційований у 2009 р. «Укрзалізницею» Закон «Про комбіновані перевезення» [17], метою якого було оптимальне поєднання на ринку транспортних послуг різних видів транспорту, після врахування всіх зауважень, втратив мету, заради якої був розроблений. Проект Закону України «Про змішані (комбіновані) перевезення», який повинен був врегулювати питання щодо комбінованих перевезень та визначити правове поле розвитку сучасних способів доставки вантажів, було скасовано розпорядженням КМУ від 29.08.2012 р № 613-р. Наразі неврегульованими залишаються ряд положень, зокрема укладення угод між перевізниками, які беруть участь у комбінованих перевезеннях. Це потребує нової ініціативи щодо відповідного

законопроекту з огляду на те, що наразі Мінінфраструктури активно працює з усіма учасниками транспортного процесу, в т.ч. міжнародними, шляхом проведення круглих столів з цих питань.

В умовах реформування галузі виникає необхідність нового підходу до організації мультимодальних (змішаних) перевезень за участю залізничного транспорту, який дозволив би з однієї сторони скоротити витрати залізниць, з іншої – підвищити їх привабливість для користувачів. Для цього потрібно:

1) розробити Концепцію та Стратегію розвитку мультимодальних/змішаних перевезень в Україні або ж окремим параграфом викласти стратегічне бачення щодо розвитку мультимодальних (змішаних) перевезень в Новій транспортній стратегії розвитку транспорту до 2030 року, так як те, що передбачалось програмою утвердження України як транзитної держави виконано не було, беручи до уваги ініціативу, насамперед, сусідніх держав щодо розробки й втілення низки проектів, якими передбачається здійснення євроазійських економічних зв'язків в обхід території України;

2) внести зміни до нормативно-правових документів, які регулюють правовідносини в сфері мультимодальних (змішаних) перевезень, відповідно до плану імплементації Директиви 92/106/ЄЕС [18], а саме: Митний кодекс України; Закон України “Про транспорт”; Закон України “Про залізничний транспорт”; Закон України “Про автомобільний транспорт”; Закон України “Про морські порти України”; Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”; Закон України “Про транзит вантажів”; Закон України “Про перевезення небезпечних вантажів”; Закон України “Про транспортно-експедиторську діяльність”;

3) розробити новий/оновити існуючий (2009 р.) проект Закону України «Про мультимодальні перевезення» виходячи з аналізу міжнародних конвенцій та договорів за видами транспорту, Директиви Ради 92/106/ЄЕС та Угоди про асоціацію, в якому визначити чіткий категоріальний апарат, який би узгоджувався з міжнародним законодавством, що регулює відносини, пов'язані з перевезенням вантажів, передбачити державну підтримку розвитку мультимодальних (змішаних) перевезень та компенсаційні заходи для національних операторів, що дозволить розвивати сучасні способи доставки вантажів, підвищити якість обслуговування споживачів транспортних послуг, зменшити витрати на перевезення, знизити екологічне навантаження від діяльності автотранспорту на навколишнє середовище, прискорити час перетину кордонів тощо;

4) створити умови для оптимального поєднання на ринку транспортних послуг різних видів транспорту, що сприятиме збільшенню кооперації залізничного транспорту з іншими видами транспорту, розвитку національної мультимодальної (змішаної) транспортної мережі та підключення її до Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та Північної гілки Нового Шовкового шляху. Це є перспективним з огляду на те, що два мультимодальних коридори, що входять до транс'європейської транспортної мережі TEN-T (оновленої Транс'європейської транспортної мережі Європейського Союзу), закінчуються на кордоні з Україною [19]: «Середземноморський коридор» (RFC № 6), який межує через ст. Захонь (Україна) з Угорщиною, та «Східний коридор» (RFC № 9), що межує через станції Черна-над-Тісоу та Матівци із Словаччиною (наразі працює його «Чесько-Словацька» частина), натомість частина Шовкового шляху, що проходить через територію України, є складовою Транскаспійського логістичного коридору Китай – ЄС;

5) переглянути й доопрацювати діючі правила з перевезення небезпечних вантажів відповідно до європейських норм у зв'язку з тенденціями щодо розширення номенклатури вантажів (зерно, продукти помелу, деревина і вироби з деревини, олія), що можна перевозити в контейнерах, зокрема й таких вантажів, що відносяться до категорії небезпечних (мінеральні добрива, отрутохімікати); впровадження дієвого контролю з боку держави за перевезеннями небезпечних вантажів;

6) розробити проекти щодо перспективних напрямів міжнародних та внутрішніх маршрутів комбінованих поїздів з урахуванням існуючої інтенсивності руху поїздів та завантаженості автотранспортних напрямів, а також змін, що відбулися у відносинах України та ЄС після підписання Угоди про асоціацію.

Висновки. Подальший розвиток мультимодальних (змішаних) перевезень в Україні за участю залізничного транспорту є одним з потенціалів збільшення обсягів перевезень вантажів українськими залізницями, актуальність розвитку якого обумовлена: світовими тенденціями їх динамічного зростання, євроінтеграційними пріоритетами України, де мультимодальні (змішані) перевезення виступають одним з головних напрямів сучасної європейської

транспортної політики, політикою міжнародних організацій залізничного транспорту (діяльність яких пов'язана з вантажними перевезеннями) тощо. Для цього потрібна державна підтримка (яка надається і в країнах ЄС) з метою створення нормативно-правової бази регулювання даного виду перевезень та відповідного інституційного середовища, забезпечення рівних умов конкуренції вітчизняних та іноземних перевізників.

ЛІТЕРАТУРА

1. UIRR Report: European road-rail Combined Transport 2015-16 // International union for road-rail Combined Transport / Brussels, Belgium // Available at: www.uirr.com.
2. Шраменко О. В., Яковлева К. Ю. Обґрунтування напрямків створення стратегічного партнерства за участю залізничного транспорту // Проблеми транспортного комплексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...
3. Офіційний сайт VIKING Train [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vikingtrain.com/path>.
4. Контейнерные ж/д перевозки по Украине выросли на 28 % // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://transport-journal.com/news/kontejnernyie-zhd-perevozky-po-ukrayne-vyirosly-na-28/>.
5. Регламентация Конвенцією про міжнародні змішані перевезення вантажів правового статусу та відповідальності оператора змішаних перевезень // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/29869/pravo/konventsija_mizhnarodni_zmishani_perevezennya_vantazhiv_1980.
6. Implementation of multimodal transport rules (unctad/sdte/tlb/2) // Available at: <http://unctad.org/en/Pages/DTL/TTL/Legal/LegalDocuments.aspx>.
7. Terminology on Combined Transport (January 2001) // Available at: <https://www.unece.org/index.php>.
8. Convention concerning International Carriage by Rail of 9 May 1980 // Available at: www.uirr.com: <http://www.ukpandi.com/fileadmin/uploads/uk-pi/legal/COTIF-1999-e.pdf>.
9. Директива ради 92/106/ЄЕС від 7 грудня 1992 року про встановлення спільних правил для окремих типів транспортування товарів між державами-членами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transport-ukraine.eu/docs/direktiva-radi-92106iees-vid-7-grudnya-1992-roku-pro-vstanovlennya-spilnih-pravil-dlya-okremi-0>.
10. Регламент Ради (ЄЕС) № 881/92 від 26 березня 1992 року про доступ до ринку транспорту товарів дорожніми шляхами в межах Співтовариства на або з території держави-члена або через територію одного або декількох держав-членів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: old.minjust.gov.ua/file/33466.
11. Multimodal Transport in the TEN-T Corridors // Available at: <http://europeanshippers.eu/news/multimodal-transport-ten-t-corridors/>.
12. Agenda 2015 for combined transport in europe (DIOMIS Developing Infrastructure & Operating Models for Intermodal Shift), january 2008, International Union of Railway, Paris // Available at: www.uic.asso.fr.
13. Multimodal transport: the feasibility of an international legal instrument (Report by the UNCTAD secretariat) // Available at: <http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=1818>.
14. Офіційний сайт Групи Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/eca>.
15. Закон України «Про залізничний транспорт» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр>.
16. Контейнерні перевезення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uz.gov.ua/cargo_transportation/intermodal_transportation/piggyback/.
17. Проект Закону України «Про змішані (комбіновані) перевезення» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.asmar.org.ua/info/ZU_zmish.doc.
18. План імплементації Директиви Ради 92/106/ЄЕС про встановлення спільних правил для окремих типів комбінованого транспортування товарів між державами-членами ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/document/.../Dir_92_106.pdf.
19. Наказ Міністерства інфраструктури України Про затвердження Стратегічного плану розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/documents/443.html>.

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Черчик Л. М. д. е. н.,

Стащук О. В. к. е. н.,

Коленда Н. В. к. е. н.,

Черчик А. О. аспірант

Україна, м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5667

ARTICLE INFO

Received 02 April 2018

Accepted 01 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

financial security,
risk management,
factors of financial security,
threats,
approaches to identification

© 2018 The Authors.

ABSTRACT

The article deals with the essence of financial security and the place of risk management in ensuring the necessary state of financial security of economic entities. The relationship between the concepts of risk and the threat to the financial security of business structures and the peculiarities of their interaction is shown. The essence of the system of financial risk-management is determined on the basis of system, institutional, process and functional approaches. Formulated principles, functions, objects, tasks of financial risk management as an instrument for achieving financial security of enterprises. The basic methods of risk assessment of business structures in the system of their financial security have been identified. Depending on the levels of implementation of financial risk management, strategic, tactical, operational risk management can be identified.

Вступ. Фінансово-господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана із широким спектром ризиків та загроз, котрі породжуються як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем. Такі чинники спричиняють виникнення ризиків у фінансовій безпеці підприємницьких структур, управління якими дозволяє регулювати міру їх впливу на ефективність функціонування підприємств. Вплив таких ризикоутворюючих чинників легко виміряти в конкретному періоді часу, однак, дуже важко в динаміці, позаяк невідомо, коли саме відбуватиметься перехід від однієї стадії економічного розвитку до іншої, або коли настануть умови, що частково чи кардинально змінять орієнтири глобального співробітництва, економіко-правового та соціального поля функціонування акціонерних товариств або ж їх власну фінансову політику.

Саме невідомість породжує ризики та є підґрунтям їхньої генерації в умовах ринку, обумовлюючи позитивні й негативні фінансові ефекти для господарюючого суб'єкта через вплив відповідних факторів. Тому необхідно удосконалити механізм моніторингу, аналізу та протидії ризикам у короткостроковому і довгостроковому періоді з урахуванням невідомості внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, тобто впливу ендогенних та екзогенних ризикоутворюючих факторів з використанням інструментів ризик-менеджменту.

Вирішення проблематики управління ризиками на підприємствах є предметом дослідження к зарубіжних, так і вітчизняних науковців, а саме: Я.В. Белінська, І.О. Бланк, А.О. Єпіфанов, О.А. Зоріна, Є.П. Картузов, Л.А. Костирко, В.А. Ліпкан, А.В. Некрасов, К.В. Орехова, Н.А. Піменов Ю.С. Скакальський, та інші.

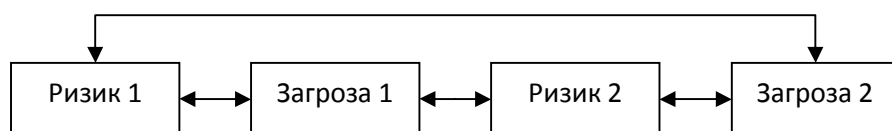
Результати дослідження. Принагідно відзначимо, що повністю знівелювати дію ризиків неможливо й не потрібно, а основним завданням як стратегії, так і тактики управління ризиками акціонерних товариств, з одного боку, є мінімізація їх негативного впливу з метою протидії загрозам фінансової безпеки, а з іншого – використання ризиків задля примноження домінант фінансової безпеки досліджуваних господарюючих суб'єктів.

Наукова література переважно не розмежовує поняття “ризики” та “загрози”, паралельно використовуючи їх навіть в плані синонімічного заміщення сутності одного й того самого явища,

котра зводиться до негативного впливу на фінансову безпеку господарюючого суб'єкта та котру можна означити як небезпеку. Це пов'язано із тим, що дані поняття близькі за змістом.

Частково погоджуючись із вченими, котрі наголошують на тому, що ризик є первинною категорією щодо загрози і випливає з неї [3, с. 118], та, підтримуючи позицію тих, котрі вважають поняття “загрози” ширшим за поняття “ризик” [4, с. 12], вважаємо, що між ними існує причинно-наслідковий зв'язок.

Проте, якщо загроза означає погіршення стану фінансової безпеки підприємства, що вимірюється певними індикаторами, то ризик завжди носить ймовірнісний характер і виміряти його значно складніше. Разом з тим, сама по собі загроза є підґрунтям для ризику або ймовірності понесення підприємством втрат чи недоотриманням планованого доходу, що проявляється в зниженні рівня рентабельності господарюючого суб'єкта та в кінцевому підсумку його банкрутством. Таким чином, взаємозв'язок загрози і ризику можна схематично відобразити так (рис. 1):

і т. д.

Рис. 1. Взаємодія категорій “ризик” і “загроза”

Примітка: Складено автором

З нашої точки зору, сам ризик є поняттям метафізичним й означити його можна лише вербально семантичним висвітленням змісту, а кількісно оцінити – дуже важко. Натомість важливо виміряти сферу його дії та міру впливу на фінансову безпеку акціонерних товариств, результатом чого є виявлення й систематизація або її загроз або домінант. Тобто ризик може мати не лише негативний вплив на фінансову безпеку акціонерних товариств, що проявляється у її загрозах, а й позитивний, результат впливу котрого трансформується у домінанти.

З метою виявлення ризикоутворюючих чинників та пошуку способів та інструментів нівелювання їх негативного впливу, доцільно скористатися системою управління фінансовими ризиками. Система фінансового ризик-менеджменту – відкрита, отже є вхід (чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, які ідентифіковані як фінансові ризики) та вихід – отримані результати, управлінські рішення щодо подолання негативної фінансової ситуації.

Для визначення сутності системи фінансового ризик-менеджменту використано такі конкретнонаукові підходи: системний, інституційний, процесний та функціональний [1].

З позиції інституційного підходу фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність підходів, методів, важелів та прийомів, які дають змогу прогнозувати можливість настання несприятливих подій та ситуацій, обґрунтувати заходи щодо запобігання або уникнення ризику неефективних витрат або втрат фінансових ресурсів підприємства. Основними інструментами фінансового ризик-менеджменту є фінансова стратегія, фінансова політика, тактика, планування, прийоми, методи та засоби їх реалізації.

З позиції процесного підходу, фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність дій, націлених на фінансове забезпечення таких умов діяльності підприємства, які дозволяють реалізувати поставлені цілі розвитку і отримати очікувані результати, мінімізувавши витрати та передбачивши можливі втрати у процесі управління. Як процес фінансовий ризик-менеджмент включає такі етапи: формування попередньої концепції розвитку підприємства, аналіз стратегічного середовища, прогнозування зміни основних його чинників, діагностику ймовірності банкрутства, обґрунтування блоку фінансових цілей та фінансової стратегії як такої, що підтримує загальнокорпоративну стратегію розвитку підприємства, фінансове планування, фінансовий контроль.

Кожен напрям у менеджменті найчастіше трактується з позиції функціонального підходу з акцентуванням на його особливостях і націленості на певний об'єкт управління. Так і фінансовий ризик-менеджмент можна розглядати як специфічний вид діяльності, спрямованим на запобігання або пом'якшення впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на результати діяльності підприємства.

Це визначення доцільно взяти за основу і при використанні системного підходу до тлумачення цього складного поняття, а саме: фінансовий ризик-менеджмент – це сукупність взаємопов'язаних елементів системи управління ризиками, які формують єдине ціле, і

направлені на управління фінансовими відносинами та потоками з метою запобігання чи зниження негативних впливів на результати діяльності підприємства. Зазначеними елементами є суб'єкт та об'єкт системи фінансового ризик-менеджменту, предмет, з приводу якого суб'єкт впливає на об'єкт, інструменти та ресурси, які при цьому використовуються.

Формування методологічних основ фінансового ризик-менеджменту передбачає встановлення підходів, принципів, мети, завдань і цілей, формування, визначення етапів та їх послідовності в процесі здійснення, створення відповідної організаційної структури; вибір методів та інструментів, розробку технології управління.

Принципами фінансового ризик-менеджменту є:

- принцип інформаційної узгодженості й узгодженості цілей;
- системності та комплексності;
- доцільності та наукової обґрунтованості;
- адекватності;
- економічності;
- ефективності; превентивності [2].

Метою фінансового ризик-менеджменту є ідентифікація, оцінка та нейтралізація впливу ризиків на формування доходів та фінансування видатків підприємства.

Об'єкти управління – доходи та видатки підприємства. Управління ними передбачає урахування можливості їх змін під дією ризиків. Суб'єктами системи фінансового ризик-менеджменту є керівники відповідних підрозділів, рівень топ-менеджменту підприємства, на яких покладається функція прийняття управлінських рішень.

Як процес фінансовий ризик-менеджмент включає такі етапи:

- формування попередньої концепції розвитку підприємства;
- аналіз стратегічного середовища;
- прогнозування зміни основних його чинників;
- діагностику ймовірності банкрутства;
- обґрунтування блоку фінансових цілей та фінансової стратегії як такої, що підтримує

загальнокорпоративну стратегію розвитку підприємства;

- фінансове планування;
- фінансовий контроль.

Основними інструментами фінансового ризик-менеджменту є фінансова стратегія, фінансова політика, тактика, планування, прийоми, методи та засоби їх реалізації.

Основні завданням фінансового ризик-менеджменту:

- виявлення всіх можливих чинників, які можуть негативно впливати на фінансову сферу підприємства;
- ідентифікацію тих чинників, які здатні справляти найбільший вплив;
- вибір методів оцінювання ризику, аналізування результатів;
- постановку цілей, обґрунтування та вибір стратегії;
- формування системи реальних фінансових показників на стадіях складання, розгляду та затвердження фінансового плану та бюджету підприємства;
- вибір та обґрунтування методів управління ризиком, планування заходів щодо нейтралізації ризику;
- ресурсне забезпечення реалізації планів;
- моніторинг та контроль;
- аналіз та оцінювання результатів реалізації обраної стратегії та її корегування в разі необхідності [2].

Залежно від рівнів реалізації фінансового ризик-менеджменту можна виокремити стратегічне, тактичне, оперативне управління ризиками.

Водночас, система управління фінансовими ризиками підприємства повинна використовувати певний набір підходів до оцінювання рівня впливу ризикоутворюючих чинників на стан фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Зокрема, основними з них є: 1) ті, за якими оцінюється вплив певних чинників (окремих доходів, витрат) на кінцевий результат – прибуток, чистий дохід, ринкову вартість суб'єкта господарювання тощо й визначається його рівень в конкретному періоді; 2) ті, за якими здійснюється прогнозування на коротку й середню перспективу і чинників, і фінансових результатів на основі даних за певний попередній проміжок часу; 3) ті, за якими здійснюється комплексна оцінка ризиків, з виокремленням

формалізованих і неформалізованих їх видів. Крім того, в економічній літературі є широкий перелік своєрідних класифікацій методів оцінки ризиків [5].

Висновки. Отже, в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання важливе місце відіграє ризик-менеджмент. Така система дозволяє завчасно виявити ризики та загрози, обрати метод оцінювання впливу кожного із видів фінансових ризиків на результати фінансово-господарської діяльності підприємницьких структур, а також розробити заходи щодо мінімізації впливу таких ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орехова К. В. Критичний аналіз підходів до визначення поняття «фінансовий ризик підприємства» / К. В. Орехова, Л. М. Кметик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – №1 (10). – С. 69 – 74.
2. Некрасов А. В. Управління фінансовими ризиками в Україні в сучасних умовах / А. В. Некрасова, В. М. Пастухов // Економічний простір. – 2011. – Вип. 16 (125). – С. 112 – 121.
3. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9 (135). – С. 115-124.
4. Ризики і загрози фінансовій безпеці сектору державних фінансів та шляхи їх подолання : монографія / О. С. Білоусова, В. І. Гаркавенко, А. І. Даниленко та ін. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 308 с.
5. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків / О.А. Зоріна // Міжнародний збірник наукових праць. – 2014. - № 2 (20). – С. 221-229.
6. Левченко М. О. Оцінка рівня фінансового ризику машинобудівних підприємств / М. О. Левченко // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 3. – С. 169-174.

COMPETITIVE SITUATION IN THE RUSSIAN FEDERATION: MODERN TRENDS AND DEVELOPMENT PROBLEMS

*Yakovenko N. V. Doctor of Geographical Sciences, Professor,
Komov I. V. PhD in Geography, Associate Professor,
Matyukhin V. Master,
Zigunova A. Master*

Russia, Voronezh, Voronezh State University

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5668

ARTICLE INFO

Received 09 April 2018
Accepted 11 May 2018
Published 01 June 2018

KEYWORDS

competitiveness,
Russia,
region,
globalization,
innovation,
economic crisis

ABSTRACT

The most important element constituting the basis for the functioning of the modern economy of Russia and ensuring the ongoing development of market relations is the competition, understood in a broad sense as a process of rivalry between economic agents, leading to a change in product handling conditions on the relevant market. 2015 was held in Russia under the influence of a number of factors, which contain signs of an economic crisis, which is a condition that affects the development of key segments of the domestic economy and determines Russian policy. Mutual sanctions from the European Union and Russia have caused some changes not only in the economy of the country as a whole, but also in the economy of its individual regions. The Russian economy was faced with the need for a very short time to make a leap in increasing the competitiveness of its products, as well as import substitution, which would normally take many years. In such conditions, the key role of the state is to support not only large branches of the economy and the defense sector, but also to develop a strategy for developing competitive relations in the sphere of small and medium-sized businesses. The article examines the main problems of ensuring Russia's competitiveness, the reasons for the low efficiency of the national innovation system.

© 2018 The Authors.

Глобализация как мировой процесс активно начала распространяться на рубеже веков, а это в свою очередь требует формирования соответствующего уровня конкурентоспособности любого региона. Социально-экономический смысл термина «конкурентоспособность» тесно связан с понятием «конкуренция». Первым это понятие ввел английский экономист, родоначальник классической школы Адам Смит в середине XVII века, называя ее «невидимой рукой» рынка. Современный экономический словарь дает следующее определение: «Конкуренция - состязание между производителями и продавцами товаров, а в общем случае – между любыми экономическими, рыночными субъектами; борьба за рынки сбыта товаров с целью получения более высоких доходов, прибыли и других выгод. Конкуренция представляет цивилизованную, легализованную форму борьбы за существование и один из наиболее действенных механизмов отбора и регулирования в рыночной экономике».

Основу конкурентоспособности национальной экономики составляет формируемая государством среда, в которой конкурируют фирмы. Фирмы, которые и берутся за единицу анализа, входят в состав отраслей, соединяемые в экономику страны в целом. Конкурентоспособность стран базируется на развитии высокотехнологичных отраслей. Их состав и источники конкурентного преимущества отражают уровень развития национальной экономики.

Среда формируется из четырех свойств, которые являются детерминантами разработанного М. Портером «национального ромба» (рис. 1).

В формирующемся рыночном пространстве России участвуют все его субъекты. Их интересы тесно переплетены и образуют конкурентную среду, в которой выиграть может только тот субъект, которые имеет наиболее надёжные конкурентные преимущества, обеспечивающие ему благоприятные условия для осуществления предпринимательской и коммерческой деятельности.

В Отчете глобальной конкурентоспособности 2016-2017 гг., который подготовлен Всемирным экономическим форумом, показатели конкурентоспособности России улучшились: 43-е место из 138 стран.

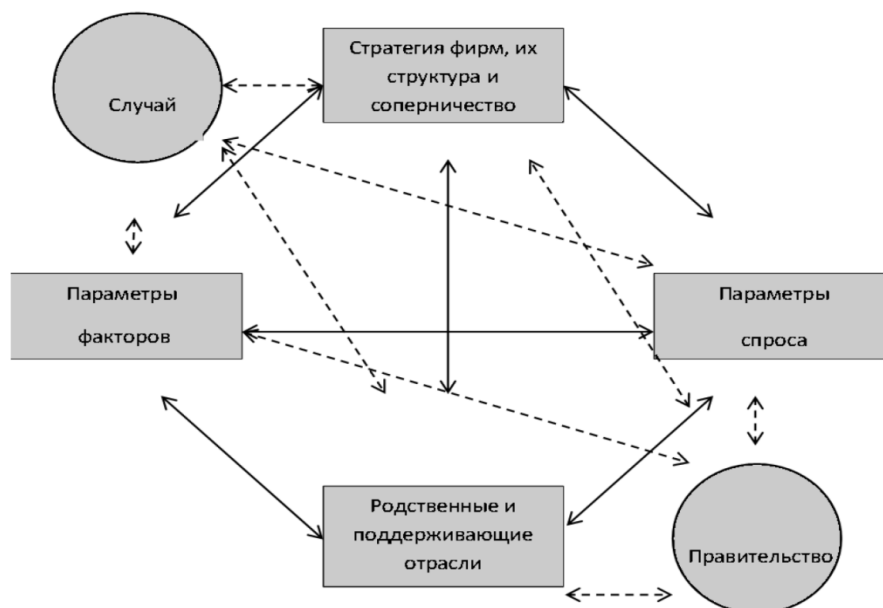

Рис. 1. Детерминанты конкурентного преимущества страны

На первых местах «Глобальном индексе конкурентоспособности» (ГИК), ВЭФ Швейцария, Сингапур и США. Рассматривая основные тенденции социально-экономического развития России, отметим следующее:

- 1) снижение ВВП на 0,2 %;
- 2) незначительный рост индексов промышленного производства (на 1,1 %);
- 3) незначительный рост продукции сельского хозяйства (4,8 %);
- 4) снижение индекса обрабатывающего производства - 0,1 %;
- 5) инфляция составила 5,4 % (2015 г. – 12,9 %);
- 6) потребительские цены выросли на 7,1 % (2015 г. 5,5 %);
- 7) потребительский спрос стал отрицательным и составил - 3,8 %;
- 8) общее количество организаций сократилось на 6 %.

То есть, исходя из проведенного анализа социально-экономического развития России, можно отметить, что в состоянии конкуренции в Российской Федерации в 2016 г. не произошло каких-либо значимых сдвигов для ее оздоровления и развития.

При чем, многие опасные тенденции в российской экономике, которые создают непреодолимые барьеры в развитии конкуренции не были преодолены государством в 2016 г., а напротив, усугубились (рис. 2).

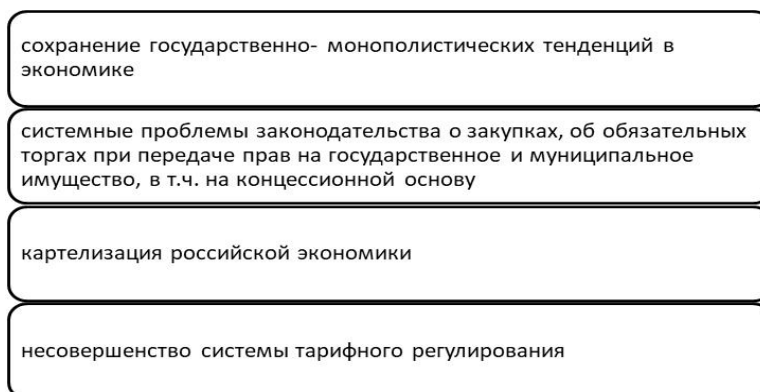

Рис. 2. Ключевые проблемами, препятствующие развитию экономики и конкуренции

Таким образом, российские регионы должны постоянно находить новые инструменты управления и рычаги повышения конкурентоспособности, а также новые источники конкурентных преимуществ, так как в современных реалиях глобализирующегося мира они просто без этого не выживут.

Считаем, что одним из общепризнанных и перспективных направлений в этой ситуации может выступить инновационная деятельность, которая формируется в научно-технической, интеллектуальной и производственной сферах региона.

REFERENCES

1. Vinokurtseva, E. A. (2017) Konkurentosposobnost regionov Rossii voprosy ekonomiki i upravleniya [Competitiveness of Russian regions in economic and management issues] 2, 88-91. Retrieved 08 May 2018 from: <https://moluch.ru/th/5/archive/58/2391/> [in Russian].
2. Kiperman, G. Ya. (2012) *Sovremennyy ekonomicheskij slovar* [Modern Economic Dictionary Moscow: Economy, 255 p. [in Russian].
3. Porter, M. (2016) *Meždunarodnaâ konkurenciâ: konkurentnye preimušestva stran* [International competition: competitive advantages of countries] Moscow: Alpina Publisher, 127 p. [in Russian].
4. Yakovenko, N. V., Komov, I. V., Didenko, O. V., Drobyshev, E. A. (2015) *Kontseptual'nye aspekty formirovaniya i razvitiya klasterov v sotsial'no-ehkonomiko-geograficheskoj sisteme regiona* [Conceptual aspects of formation and development of clusters in the socio-economic-geographical system of the region], *Problems of regional ecology*, 6, 61-66. [in Russian].
5. Yakovenko, N. V., Komov, I. V., Didenko, O. V. (2017) *Strategičeskaâ konkurentosposobnost' regiona: teoretičeskie aspekty issledovaniâ* [Strategic competitiveness of the region: theoretical aspects of the study], *Science of the Krasnoyarsk6*, 1-3, 93-96. [in Russian].

МЕТОДИЧНІ НОВАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ «ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПОДАТКІВЦІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ

Піскова Ж. В. к. е. н, доцент,
Козинець І. І. к. пед. н, доцент

Україна, Дніпро, Університет митної справи та фінансів

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5669

ARTICLE INFO

Received 12 April 2018

Accepted 19 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

methodology,
business game,
taxation of enterprise,
student,
Customs

© 2018 The Authors.

ABSTRACT

The paper describes the methodology of business game "Enterprise Taxation" for Customs tax service students training. The purpose of the game, its task, an approximate duration and stages of the game are explained in the work. The author determines the distribution of auditorium time for each stage of the game and proposes an algorithm for its conduct. The method of the game provides solving following professional problems by Customs tax service students: choice of optimal taxation option strategy; correct use of current legislative and normative tax documentation; selection of tax reporting forms (tax returns); preparation of tax documentation. Proposed methodology for game organizing promotes the development of special competencies of students while studying and subjects of small entrepreneurship engaged in self-education.

Вступ. В умовах глобалізаційних процесів залишається актуальним питання якісної професійної підготовки студентів-податківців для митної служби. Ділові ігри перетворюють під час навчальних занять теорію у цікаву практику, допомагають студентам удосконалити навички співпраці, взаєморозуміння, швидкого прийняття рішення, взаємоповаги та вміння працювати у команді, поважати думку кожного із учасників. Такі ігри сприяють активізації навчальної діяльності студентів, полегшують засвоєння навчального матеріалу з нормативних дисциплін, зокрема термінології; сприяють розвитку комунікативних компетенцій, пізнавальної діяльності, формуванню уміння творчо вирішувати проблеми, налагодженню емоційних контактів між учасниками навчально-виховного процесу. Тому є нагальна потреба розробляти такі гри для впровадження у навчальний процес.

Результати дослідження. Пропонуємо методику проведення ділової гри «Оподаткування підприємства» для підготовки фахівців ступеня вищої освіти «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

Мета проведення ділової гри: закріплення знань щодо порядку ведення податкового обліку; знаходження альтернативних варіантів оподаткування підприємства, процедур узгодження між бухгалтерським та податковим обліком, порядку складання податкової звітності суб'єктами малого підприємництва, придбання навичок з прийняття рішень в умовах наближених до виробничих, забезпечення активізації аудиторних занять і самостійної роботи студентів.

Завдання: формування знань щодо основних прийомів та методів ведення податкового обліку на підприємстві, дотримання податкового законодавства про податки, платежі, інші надходження, набуття практичних навичок щодо поєднання результатів бухгалтерського та податкового обліку в процесі складання податкової звітності.

Учасники гри: студенти, викладачі.

Орієнтовна тривалість: 120 навчальних хвилин.

Етапи гри:

1. Вступний інструктаж.
2. Формування груп учасників і розподіл ролей між ними.
3. Вивчення сценарію.
4. Дискусія.
5. Ігровий процес.
6. Підбивання підсумків гри.

Послідовність етапів проведення ділової гри

Вступний інструктаж

Основне призначення вступного інструктажу – ознайомлення учасників гри з правилами і регламентом.

Модератор (викладач) ділової гри проводить інструктаж:

- ставить мету і завдання гри;
- розкриває зміст гри, її правила;
- встановлює регламент гри та час на проведення кожного етапу.

Найважливіший аспект першого етапу - чітке окреслення цілей і завдань роботи та їх достатнє обґрунтування. Це спонукає учасників гри до наукового пошуку та встановлення змістовно-логічних зв'язків нової інформації з раніше вивченим навчальним матеріалом.

Формування груп учасників і розподіл ролей між ними

Учасники ділової гри - студенти академічної групи, які поділяються на підгрупи з урахуванням їхніх побажань. Кожна підгрупа виконує окрему функціональну роль відповідно до концептуальної моделі напряму «Облік і оподаткування» і, відповідно, до ділової гри: головний бухгалтер, бухгалтер з обліку виробництва і калькулювання, бухгалтер з податкового обліку. Учасники гри здійснюють однакові операції згідно з функціонально-рольовою моделлю напряму «Облік і оподаткування». Обирається відповідальний у підгрупі, який координує дії кожного з учасників процесу, вирішує організаційні та спірні питання, приймає остаточне рішення. Рішення від кожної підгрупи приймається відповідальним лише одне, тому воно має бути консолідованим і зваженим.

Вивчення сценарію

Після розподілу ролей гравці ознайомлюються з вхідною інформацією, враховуючи водночас свою роль. Для вивчення ситуації частину інформації надають модератори (викладачі), а частину учасники підбирають самостійно.

Ключовим моментом даного етапу є уточнення та доповнення поданої навчальної інформації, завдань до її опрацювання. Модератор (викладач) може відповісти на задані студентами уточнюючі запитання або запропонувати студентам коротко обмінятися думками з даної проблеми для раціоналізації подальших дій відповідно до мети роботи.

Важливо, що цей етап обмежується невеликим проміжком часу, щоб подання інформації не переросло в загальне обговорення, що порушить хід виконання окремих завдань.

Дискусія

Викладач ще раз нагадує завдання, яке потрібно виконати. Спонтанно відбувається обмін думками між самими учасниками.

Саме на цьому етапі відбувається безпосереднє вирішення поставлених завдань на основі аналізу навчальної інформації, що супроводжується обміном досвідом, знаннями, взаємним навчанням та взаємопідтримкою учасників підгрупи відповідно до обраних ролей.

Коли краще підготовлені студенти пояснюють складний матеріал, вони самі його переосмислюють. Під час цих пояснень вони виявляють прогалини у своїх знаннях і намагаються їх ліквідувати. Викладач при цьому виступає в ролі консультанта, помічника, стороннього експерта, у жодному разі не критикуючи методи вирішення завдань, не допускаючи натиску авторитету або досвіду й не підганяючи студентів працювати швидше.

Недоцільним є також ігнорування або активне стимулювання до роботи «мовчунів» - тих учасників підгрупи, які зазвичай пасивно проявляють себе під час роботи. Важливо відзначити, що вони виконують свою важливу роль у підгрупі, бо є слухачами, для яких генеруються ідеї, що спонукають лідерів організувати себе, і при цьому часто самі є тими учасниками, які втілюють, доводять до логічного завершення висловлені думки й забезпечують отримання результату - продукту навчальної діяльності підгрупи.

Ігровий процес

Ігровий процес здійснюється із застосуванням таких методичних форм, як метод «коло ідей» і метод «папки із вхідними документами».

Орієнтований перелік навчальних питань наданий до кожної ділової гри окремо.

Важливі аспекти цього етапу:

- 1) модератор (викладач) подає інформацію в такому вигляді, щоб кожен учасник підгрупи мав змогу індивідуально з нею ознайомитись і, в разі необхідності, зробити відповідні помітки;
- 2) модератор (викладач) відводить певний час на ознайомлення з інформацією, її первинне осмислення та на «занурення» в навчальну ситуацію;

3) модератор (викладач) пропонує студентам виконати завдання так, щоб кожна підгрупа отримала конкретний результат роботи, що дає змогу зіставляти їх, порівнювати, аналізувати. Підведення підсумків гри

На цьому етапі здійснюється аналіз і оцінювання роботи як підгруп, так і окремих учасників. Здійснюється процес завершальної дискусії. Викладач спонукає студентів до завершення роботи над завданням, вироблення спільного рішення та його презентації.

Модератор (викладач) ознайомлює учасників гри з правильним варіантом вирішення завдання і дає їм можливість його обговорення.

Після проведення кожної гри бажано оцінити її ефективність за допомогою заповнення учасниками гри анкети.

Орієнтований перелік навчальних питань:

- розроблення стратегії обрання оптимального варіанту оподаткування;
- підбір відповідної законодавчо-нормативної податкової документації;
- підбір форм податкової звітності (податкових декларацій);
- підготовка податкової документації.

Методи проведення ділової гри: метод «папка із вхідними документами».

Розподіл аудиторного часу для кожного етапу:

I етап – 10 хв.

II етап – 10 хв.

III етап – 30 хв.

IV етап – 10 хв.

V етап – 30 хв.

VI етап – 30 хв.

Важливий фактор досягнення цілей ділової гри – це дотримання алгоритму її проведення (табл. 1). Запропонований алгоритм складений з урахуванням принципу хронологічної послідовності і логічної структуризації матеріалу, розрахований на 120 хв. Алгоритм дій узгоджений з керівником наскрізного тренінгу.

Таблиця 1. Алгоритм проведення ділової гри «Оподаткування підприємства»

Час, хв.	Навчальні питання	Функції модератора (викладача)	Дії учасників гри
10	Вивчення й усвідомлення вступної настанови на гру, правил її проведення і поведінки учасників	Постановка мети, завдань, питань, правил. Представлення учасників гри.	Загальне обґрунтування. Постановка питань.
10	Розгляд початкових питань	Надання слова учасникам	Викладення і обґрунтування питань
15	1. Формування переліку податків, зборів (обов'язкових платежів), розгляд механізму їх сплати при загальній системі оподаткування	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
15	2. Формування податкового навантаження при спрощеній системі оподаткування	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
10	3. Вибір оптимального варіанту оподаткування підприємства	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування розрахунків
10	4. Узгодження обраного варіанту оподаткування з нормативно-законодавчою базою України.	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
20	5. Формування податкової декларації платника єдиного податку – юридичної особи для подачі до фіскальних органів	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
20	6. Прийняття рішення	Затвердження висновків	
10	Завершальна частина	Підбивання підсумків	

Таблиця 2. Навчально- методичні матеріали, що видаються учасникам для підготовки до ділової гри

Показник	Характеристика
Час проведення	120 навчальних хвилин
Сутність проблеми	Складання податкової звітності відповідно до обраної оптимальної системи оподаткування
Установка на гру	Завдання: обґрунтувати оптимальний варіант оподаткування модельованого підприємства і скласти податкові декларації з урахуванням: <ul style="list-style-type: none"> – податкового календаря підприємства за загальною системою оподаткування; – сформованого податкового навантаження за спрощеною системою оподаткування.
Вихідні дані	а) податковий календар підприємства складається з урахуванням сплати: <ul style="list-style-type: none"> – податку на прибуток підприємств; – податку на додану вартість; – податку на майно в частині плати за землю; – податку на доходи фізичних осіб; – інших податків і зборів. б) податкове навантаження на підприємство за спрощеною системою оподаткування розраховується з урахуванням: <ul style="list-style-type: none"> – відсоткової ставки єдиного податку для платників третьої групи, яке встановлюється відповідно до окремих умов; – якщо платник єдиного податку є платником ПДВ, то ставка єдиного податку складає 3 % від отриманого доходу; – у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку, ставка складає 5 % від отриманого доходу. в) до складу податкової звітності відноситься Податкова декларація платника єдиного податку-юридичної особи.
Оформлення податкової звітності	Податкова декларація
Пропозиції головному бухгалтеру	Чіткий і зрозумілий виклад аргументів і висновків головному бухгалтеру щодо оптимальності оподаткування Готовність до дискусії Використання посилань на законодавчі акти

Висновки. Таким чином, методика даної гри передбачає студентами-податківцями митної служби вирішення таких найголовніших професійних проблем: вибір стратегії оптимального варіанту оподаткування; правильне використання чинної законодавчо-нормативної податкової документації; підбір форм податкової звітності (податкових декларацій); підготовка податкової документації. Вважаємо, що гра стане в пригоді не тільки студентам та викладачам під час навчального процесу, а й підприємцям як суб'єктам малого підприємництва.

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Карлін М. І. д. е. н., проф.

Україна, Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5670

ARTICLE INFO

Received 14 April 2018

Accepted 19 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

Kyoto Protocol,
Paris Climatic Agreement,
carbon tax,
green tariff,
financial incentives and fines

ABSTRACT

The paper discusses financial instruments that can be used to ensure climate security at the regional and local levels. The emphasis is on the application of the carbon tax, the "green" tariff, and the need to use, in addition to positive and negative financial instruments of the climate plan. The basic forms of climatic financial instruments at the regional and local levels are determined. The main measures to be taken to stop the ecological disaster in the Polissya regions of amber extraction are proposed, as well as the need to strengthen control and stimulate the financial interest of the regional communities in forest harvesting in their territory.

© 2018 The Author.

Підвищення температури на планеті змушує міжнародні організації шукати шляхи подолання, цієї проблеми, зокрема й за допомогою використання фінансових важелів та інструментів. Їх перелік частково розроблено в Кіотському протоколі та у Паризькій кліматичній угоді, але ці фінансові інструменти стосуються насамперед глобального рівня. Тому їх треба доповнити кліматичними фінансовими інструментами регіонального та місцевого рівнів, що особливо актуально в умовах проведення в Україні адміністративно-територіальної реформи. Разом з тим, важливо використовувати вказані інструменти під жорстким місцевим громадським контролем, щоб не допустити утворення монопольних «зелених» структур на місцевому ринку, які в основному будуть використовувати «зелені» стимули, передусім «зелений тариф».

Важливими елементами кліматичних фінансових інструментів на регіональному та місцевому рівнях повинні стати ті складові екологічного оподаткування (насамперед вуглецевий податок), які направлені на збереження клімату. Разом з тим, їх форми повинні включати й штрафні санкції, інструменти, норми і нормативи, направлені проти тих суб'єктів господарювання (насамперед транснаціональних компаній та фірм зарубіжних країн), які негативно впливають своїми діями на клімат регіону. В Україні це стосується передусім великих підприємств з виробництва свинини та курятини, які досить часто не дотримуються екологічних та кліматичних стандартів виробництва, отримуючи надприбутки.

Позитивом у діяльності регіональної та місцевої влади США є те, що керівництво окремих штатів уже ставить умовою отримання енергії на своїй території її надання переважно підприємствами відновної електроенергетики та поступової заборони використання електроенергії, отриманої за допомогою викопних енергоносіїв. Під тиском громадськості подібну політику починає здійснювати й все більше суб'єктів господарювання цих штатів, відмовляючись від електроенергії, отриманої за допомогою викопних енергоносіїв. В цілому до міжнародного руху відмови від інвестицій у викопне паливо в різних регіонах світу вже приєдналося понад півтисячі установ, а також багато провідних фінансово-кредитних закладів світу (зокрема, Дойче Банк, Фонд Рокфеллера).

При розробці системи кліматичних фінансових інструментів на регіональному рівні необхідно взяти до уваги пропозицію академіка НАН України Ю. Туниці, про те, що треба використовувати, охороняти й відтворювати в єдиному процесі як природні ресурси, так й природне життєве довкілля та його якість. А кошти на охорону й відтворення якості

природного довкілля та відтворення біологічно відновних ресурсів повинні акумулюватися з прибутків від їх використання у регіональних бюджетах [1, с.144]. Частково це вирішено в 2015 р., так як 80 % екологічного податку в Україні тепер зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім екологічного податку, який стягують за утворення радіоактивних відходів). Розподіл цього податку є наступним: до сільських, селищних, міських бюджетів надходить 25 %, до обласних бюджетів – 55 %, до бюджету міста Києва – 80 %.

Складною проблемою при визначенні структури кліматичних фінансових інструментів є включення до неї екологічних штрафів. Існує думка, що в сьогоденнішніх українських умовах вони знекровлять підприємства та місцеві бюджети, якщо до них подібні заходи будуть застосовані. Тому, на наш погляд, більший наголос треба робити на кліматичні стимули, але для цього необхідно суттєво розширити права регіонів України в податковій сфері, а також збільшити державну допомогу тим регіонам, які поки не в силах самотужки справитися із кліматичними проблемами. Крім того, треба активніше використовувати фінансові інструменти державно-приватного партнерства, доповнивши їх регіональними складовими. Це пов'язано з тим, що багатьох регіонах розвинутих країн (зокрема й в нових країнах-членах ЄС) поки важко виконати умови як Кіотського протоколу, так і Паризької угоди у визначені терміни. Наприклад, для шахтарських регіонів Польщі, щоб виконати умови цих документів, треба закрити майже всі шахти, що викликає масовий спротив профспілок та населення шахтарських регіонів, оскільки значна частина працівників залишиться без високо оплачуваної роботи. Тому важливо в цих регіонах розвивати нові інноваційні виробництва.

Подібна ситуація характерна й для багатьох шахтарських міст та містечок України, передусім в Донбасі, Кривбасі та у Львівсько-Волинському вугільному басейні. Так, під великим питанням є завершення будівництва шахти № 10 у Новолинську Волинської області, оскільки вугілля цієї шахти є не дуже якісним й сильно забруднює довкілля при згоранні. Подібні питання задають жителі Волині й щодо видобутку газу в Локачинському районі, що приносить великі доходи компаніям, зареєстрованим в інших регіонах, а жителям Волинської області приходить майже самотужки вирішувати виникаючі при цьому екологічні та економічні проблеми (надмірне забруднення повітря в районі видобутку, розбиті важкою технікою дороги тощо). Подібні проблеми характерні і для районів видобутку нафти й газу в Полтавській, Сумській, Чернігівській та ряду інших видобувних областей, що змушує місцеве населення використовувати такі форми боротьби, як: перекриття доріг, блокування екологічно-шкідливих підприємств тощо.

Вихід вбачаємо у стимулюванні прискореного розвитку відновної енергетики (ВЕ) у вказаних регіонах, підприємства якої зможуть забезпечити високу зарплату зайнятим на них та позитивно вплинути на клімат в регіоні. Разом з тим, при цьому важливо не допустити монополізації ринку ВЕ, що вже спостерігається в Україні, особливо при використанні сонячної та вітрової енергії. Крім того, важливо оптимізувати ставки «зеленого» тарифу на перспективу, щоб не перейти допустиму межу в енергетичному балансі країни щодо використання відновних джерел енергії. Також важливо у регіонах створювати комунальні «зелені» банки, націлені на надання «зелених» кредитів. Вкладниками цих банків передусім можуть стати представники креативного класу, яких менше цікавлять відсотки на депозити, ніж належні кліматичні умови в регіоні їх проживання. Подібний досвід вже є у Німеччині.

Важливу роль у поліпшенні клімату в регіонах будь-якої країни відіграють ліси. З метою збереження клімату заборонено експорт лісоматеріалів в 33 країнах світу, зокрема в Албанії, Камеруні, Нігерії, Бразилії, Канаді, Індонезії, Малайзії та ряді інших країн [2]. Беручи до уваги негативні глобальні кліматичні наслідки від незаконного вирубування лісу в Україні (особливо в Карпатах та на Поліссі), що часто відбувається під прикриттям корумпованих місцевих органів влади та правопорядку, треба дозволити на певний період тільки санітарні рубки, але під контролем екологічних громадських організацій. Це в певній мірі дозволить вирішити й проблему отримання інвестицій від ЄС при розблокуванні експорту лісу-кругляку з України до Європейського Союзу. В цьому плані важливо також посилити контроль та фінансову зацікавленість регіональних громад й за проведенням заготовок лісу на їх території. Так, за даними голови Волинській обласної ради народних депутатів, у 2016 р. з Волині вивезли лісу на 300 млн гривень, а область від цього нічого не отримала. Тому важливо передати переважну частину лісових угідь під контроль обласних територіальних громад. Позитивом є те, що сьогодні місцева влада почала вводити мораторії на вирубування лісів. Зокрема, вони почали забороняти суцільні вирубування. Крім того, місцеві органи влади добиваються від держави контролю й за видобутком бурштину на Поліссі, але центр це поки не дозволяє.

Крім використання лісів України, для отримання насамперед ділової деревини з кліматичної точки зору діяльність державних регіональних лісогосподарств доцільно було б зорієнтувати й на відновлення лісів та створення в них нових туристичних маршрутів, як це зроблено в Польщі. Зокрема, в рамках Єврорегіону «Буг» таким повинен стати маршрут «Дружнє прикордоння» [3, с. 346], який би міг проходити територією Польщі (Білосток – Бельськ-Подляський – Черемха), далі – територією Білорусі (Високо-Литовськ – Брест – Малорита – Мельники), а потім – територією України (Заболоття – Стара Виживка – Ковель – Луцьк) та в зворотному напрямі. Даний маршрут міг би дати роботу багатьом безробітним жителям прикордонних районів Польщі, Білорусі та України, не пошкодивши при цьому екологію та клімат Біловезької пуші та Шацького національного парку.

Для зупинки екологічної катастрофи у поліських районах видобутку бурштину, зокрема й на Волині, на думку експертів, було б доцільним застосувати наступні заходи [4]: 1) схвалити закон про визнання Прип'ятського бурштиноносного басейну зоною екологічного лиха; 2) припинити в цій зоні недержавне видобування бурштину; 3) запровадити жорсткіші покарання за порушення згаданого закону (конфіскація мотопомп, використовуваного майна, запровадження збільшених штрафів, кримінальна відповідальність); 4) провести рекультивуацію всіх порушених земель; 5) забезпечити фінансування Держгеонадр та Інституту геологічних наук НАНУ для проведення геолого-пошукових і науково-дослідних робіт з бурштину; 6) ухвалити рішення про старательський видобуток бурштину на непромислових ділянках бурштинопроявів; 7) встановити законом визначені форми відносин між територіальними громадами, на чийх землях видобувається бурштин, і старательськими бригадами та державними видобувними підприємствами; 8) вирішити проблему зайнятості населення в зоні екологічного лиха та сприяти розвитку регіональної інфраструктури.

В цілому, розширення фінансових та інших прав (особливо щодо розпорядження природними ресурсами) територіальних громад України дозволить суттєво покращити кліматичні умови відтворення, про що свідчить досвід провідних країн світу, насамперед скандинавських країн, Німеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукові дискусії // Регіональна економіка. – 2016. – № 3. – С. 142–162.
2. Княжанський В. Про скасування мораторію на експорт українського лісу / В. Княжанський // День. – 2016. – 2 грудня. – С. 11.
3. Кулай А. В., Гром В. А., Карліна О. М. [та ін.]. Територіальні фінансові ресурси Західного прикордонного регіону України: історія, сьогодення, перспективи [Текст] : кол. моногр.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Карліна М. І. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 400 с.
4. Мацуй В. Бурштинове Полісся – «дурні землі», «п'яний ліс» і «місячний ландшафт». Назавжди? / В. Мацуй // Дзеркало тижня. – 2017. – 25 березня. – С.8.

THE IMPLEMENTATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY INITIATIVE IN LITHUANIAN CONSTRUCTION SECTOR: SITUATION ANALYSIS

^{1,2}Laima Okuneviciūte Neverauskiene,

²Inga Pavlovskā,

¹Miroslavas Pavlovskis

¹Lithuania, Vilnius, Vilnius Gediminas Technical University,

²Lithuania, Vilnius, Lithuanian Social Research Centre

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5671

ARTICLE INFO

Received 16 April 2018

Accepted 20 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

corporate social responsibility, business, construction sector, assessment, methodology, guidelines on standards

ABSTRACT

The article analyzes the concept of corporate social responsibility, its assessment methods, indicators and guidelines on standards. This work also presents the analysis of Lithuanian construction sector, examines the largest companies in this area, their possibility to develop the corporate social responsibility initiative, as well as the main difficulties in implementing the principles of social responsibility. The results show that in Lithuanian construction sector the high-income companies and companies that compete in the market over 15 years do not fully use the possibility of the development of global corporate social responsibility initiative.

© 2018 The Authors.

Введение. *Актуальность темы.* В современном обществе для компании, стремящейся успешно расширить свой бизнес, одной из главных целей является развитие социальной ответственности. Не может быть никаких сомнений в том, что успех долгосрочного бизнеса зависит от того, как компания может интегрироваться в окружающую среду. Таким образом в бизнес-среде все больше и больше рекомендуется применять концепцию корпоративной социальной ответственности, которая, как инструмент управления бизнесом, должна стимулировать компанию быть максимально прозрачной, беречь окружающую среду и сосредоточить внимание на общественное благосостояние.

Строительный сектор является одним из наиболее важных отраслей народного хозяйства, в которой представители бизнеса неохотно принимают концепцию корпоративной социальной ответственности. Развитию корпоративной социальной деятельности часто мешает узкое понимание менеджментом и акционерами КСО в качестве элемента благотворительности. Так как предприниматели не видят преимуществ от интеграции КСО в деятельности компании, они не хотят менять устоявшиеся процедуры реализующего корпоративного управления и инвестировать в развитие корпоративной социальной ответственности. Кроме того, в Литве, особенно в строительном секторе, наблюдается отсутствие хорошей деловой практики. Тем не менее, целесообразно поощрять эту концепцию, например, начиная от крупных, экономически сильных компаний, которые предоставляя конкурентоспособную продукцию и услуги в условиях меняющейся мировой экономики одновременно реализуя себя в социально ответственной деятельности. Следует подчеркнуть, что практика добросовестного и ответственного бизнеса должна быть основой национальной концепции экономики (Loosemore 2016; Герасимова 2016).

Цель статьи – оценить возможность интеграции принципов корпоративной социальной ответственности в деятельности Литовских строительных предприятий

Для достижения цели были сформулированы следующие задачи :

Представлять понятие корпоративной социальной ответственности, его сущность.

Изучить методы оценки социальной ответственности, показатели и стандарты.

Провести анализ строительного сектора Литвы.

Оценить возможности Литовских строительных предприятий к инициативе КСО.

Для решения поставленных задач были использованы следующие методы исследования: анализ научной литературы, первичный и вторичный статистический анализ.

Для обработки и представления информации использованы методы кластеризации и визуализации.

Концепция корпоративной социальной ответственности. В литературе существует множество различных определений корпоративной социальной ответственности (КСО). Различные авторы часто выделяют различные аспекты: взаимоотношения на рабочем месте (как с сотрудниками, так и с деловыми партнерами и правительственными чиновниками), финансовые, экологические, этические проблемы. Также можно найти похожие или комплементарными определения КСО. Подводя итог вышесказанному можно сказать, что в научной литературе не существует единого мнения отображающего эту концепцию.

В научной литературе отмечается, что авторы КСО описывают как хорошее корпоративное управление, этическое и устойчивое управление а также некоторые добровольные обязательства, стремясь должным образом управлять своим воздействием на социальную сферу, окружающую среду и экономику, и, таким образом, и, таким образом, быть более полезным для общественности. Также отмечено что социально ответственные компании должны получать прибыль честно и этично, принимая во внимание не только потребности общества, но и регламентированных экономических, правовых и этических норм, которые применяются к предприятиям в определенный период времени. Следует отметить, что корпоративная социальная ответственность должна быть добровольным делом компании, которая принимает во внимание все сферы своей деятельности, согласовывает свои интересы с акционерами, сотрудниками, потребителями, сообществами, местными органами власти и другими заинтересованными сторонами, проводит экологическую политику направленную на предотвращение негативного воздействия хозяйственной деятельности на окружающую среду (Clegg, Bailey 2008; Grundey 2008; Desur 2013, Jha et al. 2016).

ГОСТ Р ИСО 26000 (Стандарт 2012) даёт следующую формулировку, понятию КСО:

социальная ответственность – ответственность организации за воздействие ее решений и деятельности на общество и окружающую среду через прозрачное и этическое поведение, которое: содействует устойчивому развитию, включая здоровье и благосостояние общества; учитывает ожидания заинтересованных сторон; соответствует применяемому законодательству и согласуется с международными нормами поведения;

интегрировано в деятельность всей организации и применяется в ее взаимоотношениях.

В современном мире значение социальной ответственности довольно высоко, так как ее уровень влияет на уровень деловых отношений, уровень развития страны и качества жизни общества. Компании, которые могут продемонстрировать свои обязательства социальной ответственности, получают конкурентное преимущество, зарабатывая доверие всех заинтересованных сторон – клиентов, инвесторов, потребителей и местного сообщества (Skačkauskienė et al. 2016).

Обобщая результаты анализа научной литературы можно утверждать что КСО является стилем управления, который обязывает компанию к ведению открытого и прозрачного бизнеса, принимая во внимание проблемы общественности и защиты окружающей среды.

Методы оценки корпоративной социальной ответственности. Следует отметить, что в настоящее время не существует универсальной методики оценки социальной ответственности компании и соблюдения интересов заинтересованных сторон. Основной акцент делается, как правило, на сам факт принятия социальной ответственности или польза общественности.

Следует отметить, что в 2011 году в Литве была реализована методика оценки прогресса корпоративной социальной ответственности на уровне страны, подготовленная на основе предложений международных экспертов (консалтинговые компании ACONA Ltd. и Daxam Sustainability Services). Основываясь на принципах данной методики определены 6 категорий показателей оценки прогресса компаний охватывающих основные области КСО. Каждая категория включает в себя ряд критериев оценки прогресса корпоративной социальной ответственности бизнеса (см. Таблицу 1).

В заключении можно сказать, что для исследования корпоративной социальной ответственности бизнеса существует много методов оценки. К сожалению, из-за различных культурных, правовых и экономических аспектов общей системы оценки не существует, так что в

зависимости от отличительных особенностей рассматриваемых обстоятельств, подбирается лучший метод для оценки конкретной ситуации (Skačkauskienė и др. 2016).

Таблица 1. Критерии оценки прогресса корпоративной социальной ответственности бизнеса (Dubee et al. 2008; Graaf et al. 2010; Skačkauskienė et al. 2016)

№г.	Категория	Критерии
1	Управление и политика	Утвержденная национальная стратегия в области устойчивого развития или КСО
		Наличие органов государственной власти ведающих делами КСО
		Доля государственных зеленых закупок от общего объема закупок
2	Обмен информацией и участие заинтересованных сторон	Количество компаний присоединившихся к Глобальному договору ООН (англ. United Nations Global Compact)
		Процентная доля бизнес-ассоциаций осуществляющих отраслевую деятельность в области КСО и устойчивого развития
		Процентная доля компаний регулярно предоставляющих годовые отчеты, которые охватывают вопросы устойчивого развития и КСО (из 100 крупнейших по обороту)
		Заявки на соискание Национальной премии в номинации "Социально ответственный бизнес", за год
3	Гражданское общество	Процент высших учебных заведений предлагающих программы в области КСО и устойчивого развития
		Количество упоминания темы КСО в средствах массовой информации за год.
4	Окружающая среда	Число компаний сертифицировавших свои системы экологического менеджмента ISO 14001, EMAS
		Потребление возобновляемых источников энергии и меры по сокращению выбросов парниковых газов
		Экологические издержки. Оценка экологического следа
5	Трудовые отношения	Число компаний сертифицированных в системе социально-трудовых отношений SA8000, OHSAS 18001
		Доля работников, входящих в профсоюзы
		Гендерное равенство в бизнесе и управлении
		Уровень производственного травматизма со смертельным исходом (на 100000 работающих), человек.
6	Прозрачность бизнеса	Индекс восприятия коррупции (англ. Corruption Perceptions Index, CPI) (Составляется международной неправительственной организацией „Transparency International“)
		Социально ответственное инвестирование (англ. (socially) responsible investing; SRI)

Для того, чтобы оценить возможности развития КСО предприятий строительного сектора Литвы выделены наиболее подходящие для этого сектора показатели оценки социальной ответственности, которые могут быть интегрированы друг с другом с целью комплексной оценки возможностей корпоративной социальной ответственности сектора (см. Таблицу 2).

Таблица 2. Набор показателей для оценки социальной ответственности (Source: compiled by authors based on Dubee et al. 2008; Graaf et al. 2010)

Количественные показатели:	
Количество компаний присоединившихся к Глобальному договору ООН (Global Compact Network)	
1.	Число компаний сертифицировавших свои системы экологического менеджмента ISO 14001, EMAS
2.	Число компаний сертифицированных в системе социально-трудовых отношений SA8000, OHSAS 18001
Качественный показатель	
3.	Утвержденная стратегия в области устойчивого развития или КСО

Первый показатель представляющий, в процентах, долю компаний присоединившихся к Глобальному договору ООН в Литве является важным, поскольку демонстрирует уровень и развитие добровольного участия в международных сетях КСО. Глобальный договор ООН является самой большой в мире инициативой КСО, наблюдающей и содействующей участникам

Глобального договора в социально ответственной деятельности на основе предоставленных докладов о ходе работы. Данный договор поддерживается топ-менеджментом компаний участников, и является стратегическим базисом для участников, чтобы добиться прогресса в области устойчивого развития и корпоративного гражданства.

Многие эксперты КСО рекомендуют чтобы первый шаг, который должна сделать компания, стремясь соответствовать КСО, это войти в одну или несколько специализированных Организаций Объединенных Наций, в том числе Глобального договора Организации Объединенных Наций (United Nations Global Compact) или Глобальной инициативы по отчетности (Global Reporting Initiative 2016).

В 2016 году в Литве насчитывалось 32 компании присоединившиеся к Глобальному договору ООН. Из них 19 процентов учебные заведения, 16 процентов – энергетика и водоснабжение, 25 процентов (то есть по 12,5 процента каждой) занимают компании, предоставляющие консультационные услуги, а также финансы и страхование. Фармацевтическая отрасль занимает 9 процентов, промышленность, коммерция и телекоммуникация – 19 процентов. (то есть по 6,33 процента каждой). Следует подчеркнуть, что строительных компаний в этом списке нет. Есть две промышленные компании, которые предоставляют свою продукцию для строительства и осуществляют монтаж, но они не причисляются к строительному сектору. Другим видам деятельности (СМИ, транспорт, ИТ по 4 процента) – в общей сложности 12 процентов

Таким образом, анализ показывает, что наиболее глобальная инициатива корпоративной социальной ответственности применяется в области образования энергетике и водоснабжения, а также финансовых, страховых и консультационных услуг. Эта деятельность, как правило применяется только в больших предприятиях. Также было отмечено, что предприниматели строительного сектора не заинтересованы в добровольном вступлении в международные организации КСО.

По данным Глобального договора Организации Объединенных Наций в 2016 году, в мире из 12189 членов «Глобального договора» только 5,7 % (691) представляют компании относящиеся к строительному сектору и компании производители строительных материалов. Это еще раз подчеркивает, что строительный сектор медленно присоединиться к участникам Глобального договора.

Второй показатель – система экологического менеджмента (СЭМ) это глобальная мера потенциально применимая для любого типа и размера организации, которая стремится к совершенствованию механизма управления защиты окружающей среды и улучшению экологических показателей. Эта система имеет два основных стандарта, отвечающие определенным требованиям. ISO 14001, целью которого является отрегулировать деятельность компании в области охраны окружающей среды и EMAS, цель которого заключается в поощрении непрерывного улучшения экологических показателей.

ISO 14001 является международным стандартом, признанный во всем мире, который имеет четко определенные критерии сертификации и стандартизированное проведение независимого аудита. Этот стандарт предназначен для компании, которая направлена на внедрение, поддержание и улучшение системы управления защиты окружающей средой. Сертификат гарантирует что компания следует своей заявленной экологической политике, может воплотить требования и публично продемонстрировать соответствие критериям; обеспечить соблюдение природоохранного законодательства и нормативных актов, стремиться чтобы система экологического менеджмента была сертифицирована сторонней организацией.

На территории также Европейского Союза действует система EMAS — добровольное предписание, предъявляющее требования к систематизации ведения экологической работы и отчетности о ее выполнении. Эта система предназначена для всех компаний, работающих в Европейском союзе или в Европейской экономической зоне (Исландия, Лихтенштейн, Норвегия), которые хотят оценить, управлять и улучшить свою экологическую программу. Основное различие между ISO 14001 и EMAS заключается в том, что для EMAS требует от компании обязательной публикации отчетов и информации об экологическом состоянии промышленного объекта – оценка значительных экологических проблем, данные о выбросах загрязняющих веществ, образование отходов, сырье, потребление энергии и воды, уровень шума и т. д. (Franchetti 2011; Testa et al. 2014). Таким образом, эти стандарты помогают решать экологические проблемы страны и развивать сохранение экологического баланса, чем актуальны для социально ответственного бизнеса.

Третий показатель – система социально-трудовых отношений, включает стандарты SA8000 и OHSAS 18001. Стандарт для оценки социальных аспектов систем менеджмента SA8000 – это сертифицированный стандарт, который может быть легко реализован, если соблюдается

национальное и международное право. Цель стандарта SA 8000 – улучшение условий труда и жизненного уровня работников. В стандарте изложены требования к этической практике трудоустройства в соответствии с Конвенциями Международной организации труда, Всеобщей декларацией прав человека, конвенциями ООН и международными соглашениями. Компании, которые внедрили системы управления SA 8000, не только улучшают свой имидж в обществе, но также влияют на лояльность и мотивацию сотрудников, что, в свою очередь, приводит к более качественной работе, позитивным изменениям в организациях и более эффективному управлению.

OHSAS 18001 Системы управления охраной труда и промышленной безопасностью (англ. Occupational Health and Safety Management Systems) является международным стандартом, который содержит требования и руководящие указания к разработке и внедрению систем менеджмента промышленной безопасности и охраны труда. Этот стандарт можно рассматривать как инструмент, который обеспечивает возможность компании управлять рисками, который определяет требования в системе управления охраной труда, позволяя компании разрабатывать и внедрять политику безопасности, устанавливать цели и процессы, предпринимать действия, необходимые для повышения эффективности системы и продемонстрировать, что они соответствуют юридическим обязательствам и требованиям стандарта. Стандарт помогает организациям обеспечить сокращение рисков для здоровья и безопасности работников при выполнении рутинной работы и избегать кризисных ситуаций (Fernandez-Muniz et al. 2012). Таким образом риски, понесенные каждой компанией, должны оцениваться, управляться и сводиться к минимуму с помощью выбора мер безопасности.

Четвертый показатель – утвержденная стратегия в области устойчивого развития или КСО. В XXI веке потребители стали более требовательными и прежде чем инвестировать или использовать товары их интересует социальные последствия деятельности организаций. Для инвесторов проблемы нефинансовых рисков становятся все более значимы, наряду с коммерческими и экономическими, поэтому отчеты по КСО становятся неотъемлемой частью бизнес-стратегии (Костин 2014).

В 2010 г. был создан национальный комитет по мониторингу развития корпоративной социальной ответственности, который должен был обеспечить развитие корпоративной социальной ответственности и эффективное межведомственное сотрудничество. Также была реализована инициатива Национальной премия в номинации "Социально ответственный бизнес". В настоящее время вопросы КСО включены в правительственную программу, в которой подчеркивается корпоративная социальная ответственность бизнеса являются важнейшей предпосылкой устойчивого развития. Осуществление социальной ответственности должно обеспечиваться функциональной и эффективной системой правопорядка, которая предотвращает коррупцию и ее негативные последствия. Таким образом, подтверждается стратегическое значение принципов КСО для экономики Литвы (Skačkauskienė et al. 2016).

Общий анализ строительного сектора Литвы. Согласно данным Департамента статистики Литвы на 1 января 2016 года, в Литве насчитывалось 99200 действующих хозяйственных субъектов. По сравнению с 1 января 2015 года количество действующих хозяйствующих субъектов увеличилось на 6,6 процента, а в общей сложности с 2010 по 2016 год оно увеличилось на 19 процентов.

Как мы видим число действующих компаний с 2010 по 2016 год, быстро растет. Эта тенденция отражает тот факт, что экономика страны восстанавливается, и все больше людей не боятся рисковать и заниматься своим бизнесом. В то же время следует отметить, что наиболее активные компании в Литве работают в сфере торговли и ремонта. В течение анализируемого периода увеличилось число предприятий, работающих в сфере транспорта, образования, недвижимости. В это же время наблюдается сокращение числа предприятий в секторе производства, строительства и обслуживания (Рис. 1).

Рис. 1. Распределение предприятий и организаций по видам экономической деятельности (по данным Департамента статистики Литвы)

Несмотря на сокращение числа предприятий строительной отрасли в 2010–2016 годах, анализ статистических данных показывает, что оборот строительных работ ежегодно увеличивается (Рис. 2).

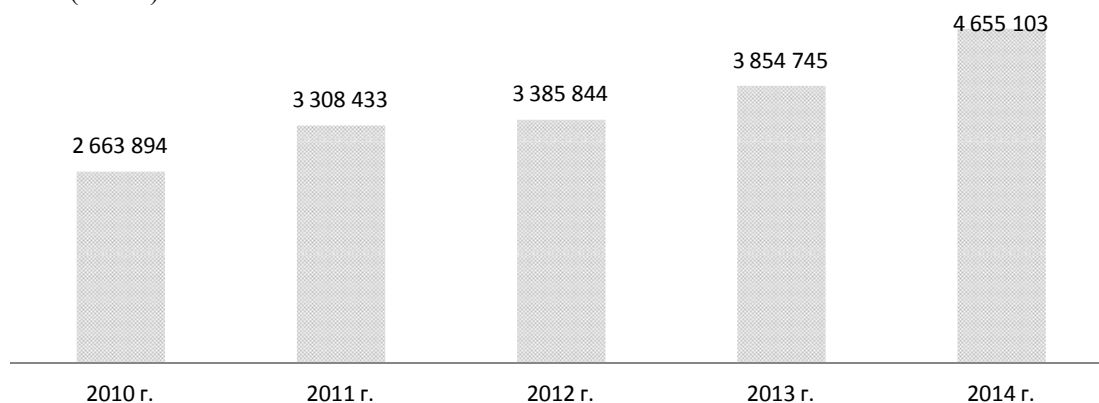

Рис. 2. Годовые обороты строительных работ в тыс. евро (по данным Департамента статистики Литвы)

Вклад литовского строительного сектора в национальную экономику отражается в ВВП, вырабатываемом всей Литвой, и составляет свыше 7,5%. В Литве действуют 7309 строительных компаний, которые создают большое количество рабочих мест, что составляет примерно 9% всех работающих граждан Литвы. Кроме того с одним рабочим местом строительного сектора связаны 3-4 рабочих места в других секторах. Также важно отметить государственные закупки, стоимость которых в 2014 году составила 5,2 млрд. Евро, из которых 25% было потрачено на государственные закупки в строительном секторе (1,3 млрд. Евро).

Оценка компаний действующих в литовском строительном секторе. В условиях современного бизнеса очень важно знать как можно больше деталей о состоянии конкурента или партнера, чтобы понять текущую позицию компании на рынке и предвидеть ее конкурентные возможности в будущем. Основная цель каждой компании – получить прибыль. Прибыль имеет отношение ко всем показателям эффективности компании: доходы, расходы, активы, капитал, обязательства и т. д., а объем продаж – показывает способность компании получать прибыль от основной деятельности (Špicas 2013).

Очевидно, что крупнейшие (согласно объему продаж) строительные компании в Литве работают эффективно и имеют ряд перспектив и различных возможностей, поэтому будут по-прежнему именоваться лидерами литовского строительного сектора (Рис.3).

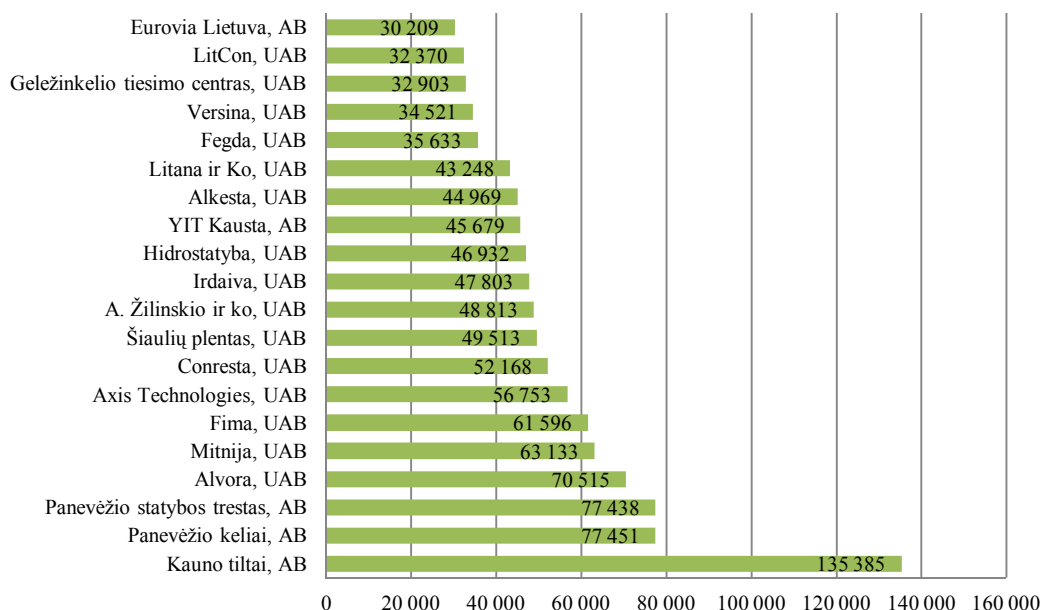

Рис. 3. Крупнейшие строительные компании в Литве согласно объему продаж в тыс. евро 2016 г. (по данным "Verslo žinios" 2017)

Продолжительность деятельности отражает количество лет которое компания существует на рынке. Все проанализированные компании давно работают в строительном секторе, сравнительно молодой организацией можно считать ЗАО « Irdaiva », которая конкурирует в строительном бизнесе 12 лет, а старейшей является АО «A. Žilinskis и Ко "- существует на рынке в течение 27 лет. Средний возраст предприятий составляет около 22 лет, а медиана – 24 года (Рис. 4).

Количество сотрудников отражает размер компании, то есть количество персонала, необходимого для решения задач компании. Почти у всех компаний более ста сотрудников, а половина компаний имеет более трехсот сотрудников. Это указывает на то что по масштабу рассматриваемые предприятия относятся к средним и крупным (Рис.5).

Почти все эти компании сертифицировали свои системы экологического менеджмента и охраны труда в соответствии с международными стандартами ISO14001 и OHSAS18001 демонстрируя что компании экологически безопасны и заботятся о безопасности своих сотрудников. И только несколько компаний проводят инициативу социальной ответственности практически поддерживая какую либо деятельность. Эти компании используют модель управления социальной ответственностью SA8000, которая обеспечивает благосостояние всех заинтересованных сторон, придает большое значение сотрудникам компании в соблюдении основных конвенций и директив по правам человека и предоставляет отчеты о корпоративной социальной ответственности. Отчет о корпоративной социальной ответственности демонстрирует, что мнения заинтересованных сторон были услышаны и учтены, и формирует долгосрочное доверие и сотрудничество. Эти отчеты показывают вклад компании в общество а также служит эффективным инструментом выявления, предупреждения и снижения нефинансовых рисков и формирования устойчивой репутации (как ответственного работодателя, партнера, гражданина и т.п.) (Костин 2014).

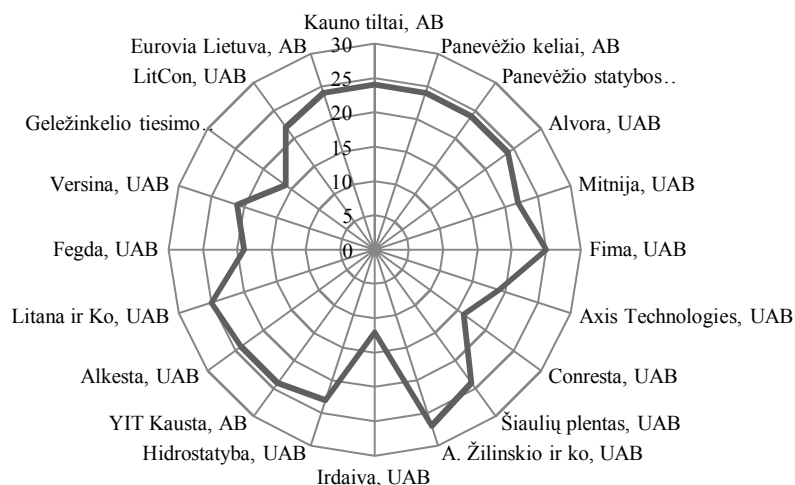

Рис. 4. Продолжительность деятельности крупнейших строительных компаний Литвы (по данным "Verslo žinios" 2017)

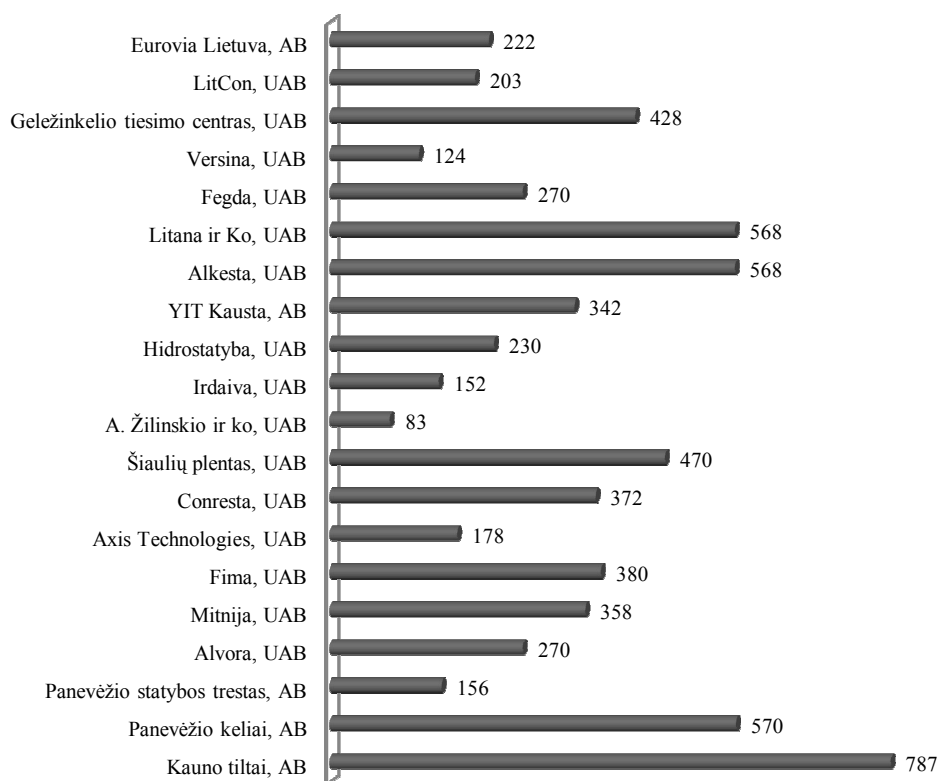

Рис. 5. Количество сотрудников в крупнейших строительных компаниях Литвы. (по данным "Verslo žinios" 2017)

Следует отметить, что, хотя все рассмотренные компании публикуют информацию о рабочих условиях, отношениях с сотрудниками, стандарт SA 8000, который показывает, что организация придерживается международных стандартов этики, имеет только 2 предприятия. Таким образом, можно предположить, что компании применяют стандарты основанные не на их деятельности и специфике а выбирают наиболее известные и широко используемые стандарты.

Основные проблемы строительного сектора в реализации принципов социальной ответственности. Являясь добровольной деятельностью компании, КСО отчетность и отчетность в области устойчивого развития представляют собой технологию и инструмент управления организацией, позволяющие систематизировать деятельность компании в нефинансовой сфере (социальные, экологические и иные программы и инициативы). Отчеты по

КСО становятся все более значимы для потребителя, показывая и доказывая ему, что данная компания уделяет постоянное внимание экологическим и социальным аспектам в своей деятельности. Однако потребителям часто сложно использовать эту информацию при принятии решения о покупке. Обычные потребители редко ищут информацию о КСО, когда они рассматривают альтернативы, кроме того, в отчетах данные часто приводятся в довольно сложной форме, чтобы понять не будучи специалистом в этой области. (Костин 2014).

В строительном секторе критерий корпоративной социальной ответственности менее важен, чем другие критерии закупок, такие как цена, качество, марка, страна происхождения и т. д. Потребители склонны покупать социально ответственные продукты, которые не только не стоят дороже, но также не требуют особых усилий по приобретению (Bragy et al., 2011).

Loosemore (2016) выделил факторы КСО, которые отражают почему строительный сектор не склонен принять эту инициативу:

Отрицательное отношение к корпоративной социальной ответственности (отсутствие доверия, не серьезное отношение). Существует мнение, что социально ответственные предприятия занимаются благотворительностью и предоставляют услуги низкого качества. Сформировано представление что социально ответственные компании не могут работать с крупными проектами, и, как правило, получают небольшие, менее рискованные проекты.

КСО в строительной отрасли – это просто риторика, которая требует не результатов а исполнения требований.

Устойчивость к изменениям. Нежелание или неспособность изменять существующие цепочки поставок, практику государственных закупок, давно установленные методы найма, источники и связи. Область относительно жесткая, что затрудняет вхождение в существующие трудовые и конкурирующие сети.

Существующие методы закупок. Перечислены и без того сложные и бюрократические закупки / тендеры, к чему добавилась бы административная нагрузка на социально ответственные предприятия. Узкая концепция ценностей в строительном секторе (т. е. принцип наименьшей стоимости). Отсутствие опыта в социально ответственных закупках.

Отсутствие опыта социально ответственного бизнеса в строительном секторе. Вследствие этого плохое понимание и видение преимуществ, которые приносит социально ответственный бизнес. Новизна КСО концепции не известна / мало известна строительному сектору (рынку). Также негативно сказывается опыт клиентов столкнувшихся с социально ответственным бизнесом.

Строительный сектор четко регламентирован, поэтому КСО деятельность требует дополнительных усилий и затрат.

Культура строительной отрасли. В этой области преобладает коммерческое, твердое мышление, а КСО требует нематериальных активов, мягкости.

Компании занятые в строительном секторе не заинтересованы добровольно участвовать в международных сетях КСО. Представители этого бизнеса с трудом принимают инициативу КСО, хотя есть много дебатов по этой теме, но предприниматели страны не видят никаких преимуществ в этой инициативе. Как показывает проведенный анализ, до сих пор КСО распространялась только среди инновационных, конкурентоспособных или иностранных компаний в Литве.

Заключение. 1. В научной литературе концепция КСО интерпретируется по-разному, поэтому из определений мы можем понять, что КСО – это инструмент управления, который заставляет компанию действовать прозрачно, сохранять окружающую среду и ориентироваться на благосостояние общества.

2. Строительный сектор является одним из двигателей литовской экономики, способствующим благосостоянию страны. Он генерирует 7,5 % ВВП с большим количеством рабочих мест (около 9 % всех сотрудников в Литве), что положительно влияет на рост занятости в других сферах деятельности. Поэтому строительство является экономически значимым сектором из-за его широкого профиля и связей с другими областями.

3. Рассмотрев крупнейшие строительные компании согласно объему продаж в Литве, можно сделать вывод о том, что глобальная инициатива по социальной ответственности бизнеса может быть инициирована компаниями с высоким доходом, которые находятся на рынке более 15 лет. Однако такие компании хотя и могут развивать эту инициативу, чаще всего только применяют наиболее известные и широко используемые стандарты.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bray, J.; Johns, N.; Kilburn, D. 2011. An exploratory study into the factors impeding ethical consumption, *Journal of Business Ethics* 98(4): 597–608.
2. Clegg, S.; Bailey, J. 2008. *International encyclopedia of organization studies*. Sage Publication 1:1–411. ISBN: 9781412956246.
3. Creditinfo. 2016. Stipriausi Lietuvoje [interaktiv], [2018–03–09]. Available from internet: <http://creditinfo.lt/stipriausi-lietuvoje/>
4. Dagiliene, L.; Leitoniene, S.; Grecikova, A. 2014. Increasing Business Transparency by Corporate Social Reporting: Development and Problems in Lithuania, *Engineering Economics* 25: 54–61. ISSN:2029–5839.
5. Dubee, K.; Rugiero, J.D. 2008. Overview of CSR Performance Assessment Indicator Systems in the EU Member States and Advice on the Establishment of a CSR Indicator System in Lithuania. Daxam Sustainability Services.
6. Fernandez-Muniz, B.; Montes-Peon, J. M.; Vazquez-Ordas, C. J. 2012. Occupational risk management under the OHSAS 18001 standard: analysis of perceptions and attitudes of certified firms, *Journal of Cleaner Production* 24: 36–47.
7. Franchetti, M., 2011. ISO 14001 and solid waste generation rates in US manufacturing organizations: an analysis of relationship, *Journal of Cleaner Production* 19: 1104–1109.
8. Graaf, P.; Toennesen, Ch. 2010. *CSR Self-Assessment Handbook for Companies*. Vilnius: Baltijos kopija.
9. Grundey, D. 2008. Applying sustainability principles in the economy, *Technological and Economic Development of Economy* 14(2): 101–106.
10. Jha, B.K.; Singh, R., 2016. Corporate social responsibility in India, *International Journal of Higher Education Research & Development* 1(1): 1–8. ISSN-2456-2629
11. Statistics Lithuania Database [interaktiv], [2018–03–19]. Available from internet: <http://www.stat.gov.lt/>
12. Loosemore, M., 2016, Social procurement in UK construction projects, *International Journal of Project Management* 34(2): 133–144. ISSN 0263–7863.
13. Ruževičius, J. 2015. The study of environmental management tools system, *Economics and Management* 14: 1084–1090. ISSN: 1822–6515.
14. Skačkauskienė, I.; Valentinovič, J. 2016. Apmokestinimo teisingumo ir socialinės atsakomybės Lietuvoje tyrimas, *Mokslas – Lietuvos ateitis* 8(2): 171–181. ISSN 2029-2341.
15. Špicas, R. 2013. Kredito rizikos vertinimo modelis Lietuvos kredito unijoms: santykinių rodiklių ir jų analitinių kriterijų parinkimas, *Vadyba* 1(22): 135–143. ISSN 1648–7974.
16. Testa, F.; Rizzi, F.; Daddi, T.; Gusmerotti, N. M.; Frey, M.; Iraldo, F. 2014. EMAS and ISO 14001: the differences in effectively improving environmental performance, *Journal of Cleaner Production* 68: 165–173.
17. United Nations Global Compact information [interaktiv], [2018–03–09]. Available from internet: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-c/participants/>
18. Valstybinės mokesčių inspekcijos informacija [interaktiv], [2018–03–17]. Available from internet: <https://www.vmi.lt/cms/mokesciu-moketoju-iregistravimas-pvm-moketoju-registre>
19. Verslo žinios, 2017 [interaktiv], [2018–03–19]. Available from internet: <http://www.vz.lt>
20. Герасимова, С. А. (2016). Стратегический подход к корпоративной социальной ответственности в российских компаниях. Вестник Московской международной высшей школы бизнеса МИРБИС, 2(2), 123-129.
21. Костин, А. (2014). КСО и устойчивое развитие бизнеса в России. www.soc-eco.ru.
22. Стандарт ГОСТ Р ИСО 26000-2012: Руководство по социальной ответственности, 2012.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕОРИИ НЕЧЕТКИХ МНОЖЕСТВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ АНАЛИЗЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

¹Файзиев Р. А. к. физ. - мат. н.,

¹Хаитматов У. Т. к. т. н.,

¹Азаматов О. Х. к. э. н.,

¹Джуманиязов Ш. Р.,

²Хасанова Х. Х.

¹Узбекистан, г.Ташкент, Ташкентский государственный экономический университет

²Узбекистан, Ташкентская область, Алмаликский филиал Ташкентского технического университета имени Ислама Каримова

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5672

ARTICLE INFO

Received 18 April 2018

Accepted 21 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

investment,
estimation,
efficiency,
uncertainty,
fuzzy,
logic,
set,
project,
factor,
mathematical apparatus

© 2018 The Authors.

ABSTRACT

The article outlines the main features of the use of the theory of indefinite bundles in the evaluation of the cost-effectiveness of investment projects.

He analysis of methods for quantifying the effectiveness of the IP under uncertainty suggests that the existing methods either eliminate the uncertainty from the IP model, which is inappropriate, since uncertainty is an integral characteristic of any forecast, or are unable to formally describe, and take into account all possible varieties of types of uncertainty.

Methods based on the theory of fuzzy sets refer to the methods of evaluation and decision-making under conditions of uncertainty. Their use implies the formalization of the initial parameters and performance targets of the IP in the form of a vector of interval values (fuzzy interval), the hit in each interval of which is characterized by a certain degree of uncertainty.

Also, the fuzzy-interval approach has advantages in solving the problems of forming an optimal portfolio of investment projects. To solve the problem of forming an optimal IP portfolio, a large number of models for the formation of an optimal IP portfolio have been developed, differing from each other in the form of objective functions, variable properties, used by mathematical methods, and uncertainty.

Введение. Как известно, процесс инвестирования играет важную роль в экономике любой страны. Инвестирование в значительной степени определяет экономический рост государства, занятость населения и составляет существенный элемент базы, на которой основывается экономическое развитие общества. Поэтому проблема, связанная с эффективным осуществлением инвестирования, заслуживает серьезного внимания.

Инвестиционная деятельность представляет собой один из наиболее важных аспектов функционирования любой коммерческой организации. Причинами, обуславливающими необходимость инвестиций, являются обновление имеющейся материально-технической базы, наращивание объемов производства, освоение новых видов деятельности.

Значение анализа для планирования и осуществления инвестиционной деятельности очень важно. При этом особую важность имеет предварительный анализ, который проводится на стадии разработки инвестиционных проектов и способствует принятию разумных и обоснованных управленческих решений.

Весьма часто предприятие сталкивается с ситуацией, когда имеется ряд альтернативных (взаимоисключающих) инвестиционных проектов.

Естественно, возникает необходимость в сравнении этих проектов и выборе наиболее привлекательных из них по каким-либо критериям.

В инвестиционной деятельности существенное значение имеет фактор риска. Инвестирование всегда связано с иммобилизацией финансовых ресурсов предприятия и обычно осуществляется в условиях неопределенности, степень которой может значительно варьировать.

Результаты исследования. Исследование показывает что, обширная практика проведения реальных прогнозных расчетов инвестиционных проектов (ИП) свидетельствует о необходимости всестороннего учета различных видов неопределенности при оценке, планировании и управлении инвестиционными проектами. Действительность такова, что влияние факторов неопределенности на ИП приводит к возникновению непредвиденных

ситуаций, приводящих к неожиданным потерям, убыткам, даже в тех проектах, которые первоначально признаны экономически целесообразными для предприятия, поскольку не учтенные в ИП негативные сценарии развития событий, пусть и малоожидаемые, тем не менее, могут произойти и сорвать реализацию инвестиционного проекта [1,2]. Учет неопределенности информации и его эффективность напрямую зависят от выбора математического аппарата, определяемого математической теорией. Этап обоснования и выбора математического аппарата, обеспечивающего приемлемую формализацию неопределенности и адекватное решение задач, возникающих при управлении реальными инвестициями, является крайне важным. Необоснованный и как следствие, не правильный выбор математического аппарата, в основном, приводит к неадекватности созданных математических моделей, получению неверных результатов в процессе их применения и, соответственно, возникает недоверие к полученным результатам, и игнорируются выводы на их основе.

Выше проведенный анализ методов количественной оценки эффективности ИП в условиях неопределенности позволяет сделать вывод, что существующие методы, либо элиминируют неопределенность из модели ИП, что неправомерно, так как неопределенность является неотъемлемой характеристикой любого прогноза, либо неспособны формально описать, и учесть все возможное разнообразие видов неопределенности. Подавляющее большинство методов формализует неопределенности лишь в качестве распределений вероятностей, построенных на основе субъективных экспертных оценках, что в очень большом количестве случаев является явно идеализированным. Таким образом, в данных методах неопределенность, независимо от ее природы, отождествляется со случайностью [2], и поэтому они не позволяют учесть все возможное разнообразие видов неопределенностей, воздействующих на ИП. Как уже отмечалось, использование вероятностного подхода в инвестиционном анализе затрудняется причинами, связанными с отсутствием статистической информации или малым (недостаточным) размером выборки по некоторым из параметров ИП, что обусловлено уникальностью каждого ИП. Кроме того, точность оценки вероятностей (объективных и субъективных) зависит от множества факторов, начиная от качества статистической информации и заканчивая качеством экспертных оценок, поэтому и качество результирующей оценки эффективности и риска ИП слишком сильно зависит от них, что послужило росту недоверия к получаемым на их основе прогнозным оценкам и решениям. В связи с этим среди топ-менеджеров, банкиров, финансистов сложилось мнение, что подавляющее большинство прогнозных расчетов слишком идеализированы и далеки от практики. Многие предпочитают работать на основе опыта и интуиции. Это обусловлено, в том числе следующими основными причинами [3]:

- спецификой предметной области исследования, так как она находится на стыке современной прикладной математики, экономики и психологии;
- относительной новизной и недостаточной проработанностью математических методов анализа ИП в условиях неопределенности;
- низкой осведомленностью топ-менеджеров предприятий и специалистов в области финансов о новых математических подходах формализации и одновременной обработки разнородной информации (детерминированной, интервальной, лингвистической, статистической) и о возможностях построения на базе этих подходов специализированных методик.

Обширный опыт исследователей убедительно свидетельствует о том, что вероятностный подход не может быть признан надежным и адекватным инструментом решения слабоструктурированных задач [4], к которым принадлежат и задачи управления реальными инвестициями. В принципе, любая попытка использования статистических методов для решения такого рода задач есть не что иное, как редукция к хорошо структурированным (хорошо формализованным) задачам, при этом такого рода редукция существенно искажает исходную постановку задачи. Ограничения и недостатки применения «классических» формальных методов при решении слабоструктурированных задач являются следствием сформулированного основоположником теории нечетких множеств Л.А. Заде [5] «принципа несовместимости»: «...чем ближе мы подходим к решению проблем реального мира, тем очевиднее, что при увеличении сложности системы наша способность делать точные и уверенные заключения о ее поведении уменьшаются до определенного порога, за которым точность и уверенность становятся почти взаимоисключающими понятиями» [6].

Поэтому некоторыми исследователями разрабатываются методы оценки эффективности и риска инвестиционных проектов на основе аппарата теории нечетких множеств (ТНМ) [6]. В данных методах вместо распределения вероятности применяется распределение возможности, описываемое функцией принадлежности нечеткого числа.

Методы, базирующиеся на теории нечетких множеств, относятся к методам оценки и принятия решений в условиях неопределенности. Их использование предполагает

формализацию исходных параметров и целевых показателей эффективности ИП в виде вектора интервальных значений (нечеткого интервала), попадание в каждый интервал которого, характеризуется некоторой степенью неопределенности. Осуществляя арифметические и др. операции с такими нечеткими интервалами по правилам нечеткой математики, эксперты и лица принимаемых решений получают результирующий нечеткий интервал для целевого показателя. На основе исходной информации, опыта, и интуиции эксперты часто могут достаточно уверенно количественно охарактеризовать границы (интервалы) возможных (допустимых) значений параметров и области их наиболее возможных (предпочтительных) значений.

Также к методам, базирующихся на теории нечетких множеств, можно, в качестве частного случая, отнести давно и широко известный интервальный метод [4]. Данный метод соответствует ситуациям, когда достаточно точно известны лишь границы значений анализируемого параметра, в пределах которых он может изменяться, но при этом отсутствует какая-либо количественная или качественная информация о возможностях или вероятностях реализации различных его значений внутри заданного интервала. В соответствии с данным методом, входные переменные ИП задаются в виде интервалов, функции принадлежности которых, являются классическими характеристическими функциями множества, поэтому далее возможно прямое применение правил нечеткой математики для получения результирующего показателя эффективности ИП в интервальном виде. В интервальном методе за уровень (степень) риска предлагается принимать размер максимального ущерба, приходящегося на единицу неопределенности, т.е.:

$$P = \frac{q_N - q_{\min}}{q_{\max} - q_{\min}} \quad (1)$$

или

$$P = \frac{q_{\max} - q_N}{q_{\max} - q_{\min}}, \quad (2)$$

где q_N – требуемое значение параметра;

q_{\min} – минимальное значение параметра;

q_{\max} – максимальное значение параметра;

P – уровень (степень) риска, или отношение расстояния от требуемой величины до ее минимального (максимального) значения к интервалу между ее максимальным и минимальным значениями.

Конкретный вариант выражения (1)-(2) зависит от используемого критерия эффективности. Например, для оценки риска ИП по критерию Чистая приведённая стоимость (ЧПС, чистая текущая стоимость, чистый дисконтированный доход, ЧДД, англ. Net present value, принятое в международной практике для анализа инвестиционных проектов сокращение - NPV) - это сумма дисконтированных значений потока платежей, приведённых к сегодняшнему дню необходимо использовать выражение (1), по критерию Direct Participation Program (DPP-программа прямого участия) - (2). Такой способ определения риска полностью согласуется с геометрическим определением вероятности, однако при предположении, что все события внутри отрезка $[q_{\min} : q_{\max}]$ равновероятны. Очевидно, что данное предположение нельзя назвать отражающим реальную действительность.

При наличии дополнительной информации о значениях параметра внутри интервала, когда, например, известно, что значение a более возможно, чем b , математическая формализация неопределенностей может быть адекватно реализована с помощью нечетко-интервального подхода. При использовании математического аппарата ТНМ экспертам необходимо формализовать свои представления о возможных значениях оцениваемого параметра ИП в терминах задания характеристической функции (функции принадлежности) множества значений, которые он может принимать. При этом от экспертов требуется указать множество тех значений, которые, по их мнению, оцениваемая величина не может принять (для них характеристическая функция равна 0), а затем, проранжировать множество возможных значений по степени возможности (принадлежности к данному нечеткому множеству). После того как формализация входных параметров инвестиционного проекта произведена, можно рассчитать распределение возможности $\mu_{\tilde{y}}(y)$ выходного параметра (показателя эффективности ИП) y по « α -уровневному принципу обобщения» или «принципу обобщения Заде» [6]:

$$\mu_{\tilde{Y}}(y^*) = \sup_{\substack{f(x_1^*, x_2^*, \dots, x_n^*) = y^* \\ x_i^* \in \text{supp}(\tilde{X}_i), i = \overline{1, n}}} \left\{ \min \left\{ \mu_{\tilde{X}_1}(x_1^*), \mu_{\tilde{X}_2}(x_2^*), \dots, \mu_{\tilde{X}_n}(x_n^*) \right\} \right\},$$

где $\mu_{\tilde{X}_i}(x_i^*)$ - возможность того, что нечеткая величина \tilde{X}_i примет значение x_i^* ;
 $f(x_1^*, x_2^*, \dots, x_n^*) = y^*$ - функциональная зависимость выходного параметра ИП от входных параметров.

Ниже перечислены основные преимущества нечетко-интервального подхода к оценке эффективности и риска инвестиционных проектов по сравнению с вышеперечисленными методами [4]:

1. Данный подход позволяет формализовать в единой форме и использовать всю доступную неоднородную информацию (детерминированную, интервальную, статистическую, лингвистическую), что повышает достоверность и качество принимаемых стратегических решений;

2. В отличие от интервального метода, нечетко-интервальный метод аналогично методу Монте-Карло, формирует полный спектр возможных сценариев развития ИП, а не только нижнюю и верхнюю границы, таким образом, инвестиционное решение принимается не на основе двух оценок эффективности ИП, а по всей совокупности оценок.

3. Нечетко-интервальный метод позволяет получить ожидаемую эффективность ИП как в виде точечного значения, так и в виде множества интервальных значений со своим распределением возможностей, характеризующимся функцией принадлежности соответствующего нечеткого числа, что позволяет оценить интегральную меру возможности получения отрицательных результатов от ИП, т.е. степень риска ИП.

4. Нечетко-интервальный метод не требует абсолютно точного задания функций принадлежности, так как в отличие от вероятностных методов, результат, получаемый на основе нечетко-интервального метода, характеризуется низкой чувствительностью (высокой робастностью (устойчивостью)) к изменению вида функций принадлежности исходных нечетких чисел, что в реальных условиях низкого качества исходной информации делает применение данного метода более привлекательным;

5. Вычисление оценок показателей ИП на основе нечетко-интервального метода оказывается эффективным в ситуациях, когда исходная информация, основана на малых статистических выборках, т.е. в случаях, когда вероятностные оценки не могут быть получены, что всегда имеет место при предварительной оценке долгосрочных инвестиций и достаточно часто — при последующем перспективном анализе, проводимом при отсутствии достаточной информационной базы;

6. Реализация нечетко-интервального метода на основе интервальной арифметики, предоставляет широкие возможности для применения данного метода в инвестиционном анализе, что обусловлено фактически отсутствием конкурентоспособных подходов к созданию надежного (в смысле гарантированности) и транспортабельности (по включению) инструментального средства для решения численных задач.

7. Характеризуется простотой выявления экспертных знаний.

Также нечетко-интервальный подход имеет преимущества в решении задач формирования оптимального портфеля инвестиционных проектов. Для решения задачи формирования оптимального портфеля ИП разработано большое количество моделей формирования оптимального портфеля ИП, отличающихся друг от друга видом целевых функций, свойствами переменных, используемыми математическими методами, учетом неопределенности. Как правило, для решения данной задачи используется аппарат линейного математического программирования в условиях определенности исходной информации: задача формулируется обычно как задача максимизации (или минимизации) заданной функции на заданном множестве допустимых альтернатив, которое описывается системой равенств или неравенств [6]. Например,

$$f(x) \rightarrow \max, \text{ при ограничениях } \phi_i(x) \leq 0, i = 1, \dots, m, x \in X,$$

где X - заданное множество альтернатив, $f: X \rightarrow R^1$ и $\phi: X \rightarrow R^1$ - заданные функции.

В качестве параметров целевой функции $f(x)$ для задачи формирования оптимального портфеля ИП используются различные интегральные показатели эффективности ИП, однако, несмотря на определенные преимущества и недостатки каждого из показателей, многие исследователи склоняются к тому, что наиболее предпочтительным представляется использование NPV в качестве параметров целевой функции [5, 6], прежде всего потому, что NPV обладает свойством аддитивности, что дает возможность оценить доходность всего

портфеля ИП как сумму доходностей отдельных ИП, образующих данный портфель. Возможны различные варианты постановки задачи формирования оптимального портфеля ИП. Чаще всего, экономический смысл целевой функции $f(x)$ состоит в максимизации экономического эффекта от инвестиционной деятельности, а смысл ограничений $\phi_i(x) \leq 0$, налагаемых на множество допустимых решений задачи, отражает ограниченность денежных средств с учетом возможности различных бюджетных ограничений для каждого из временных отрезков действия проекта.

Так как стратегические решения, в том числе связанные с формированием оптимального портфеля инвестиционных проектов, направлены на долгосрочную перспективу и, следовательно, по своей природе сопряжены со значительной неопределенностью, а также имеют значительную субъективную составляющую, поэтому применение нечеткого математического программирования к решению задачи формирования оптимального портфеля ИП обладает многими преимуществами.

В качестве примера можно рассмотреть ситуацию, в которой множество допустимых альтернатив (инвестиционных проектов) представляет собой совокупность всевозможных способов распределения ресурсов, которые ЛПР собирается вложить с целью формирования оптимального инвестиционного портфеля. Очевидно, что, в этом случае, нецелесообразно заранее вводить четкую границу для множества допустимых альтернатив (например, четких ограничений на размер инвестиционного бюджета предприятия в период t), поскольку может случиться так, что распределения ресурсов (инвестиционные проекты), незначительно лежащие за этой границей (т.е. вне ограничений), дадут эффект, «перевешивающий» меньшую желательность (например, по размеру инвестиционных затрат) этих распределений для ЛПР. Таким образом, нечеткое описание оказывается более адекватным реальности, чем в определенном смысле произвольно принятое четкое описание задачи.

Выводы. Таким образом, сравнительный анализ традиционных методов оценки эффективности долгосрочных инвестиций, существующих методов формирования оптимального портфеля ИП и нечетко-интервального метода показал, что ТНМ является одной из наиболее эффективных математических теорий, направленных на формализацию и обработку неопределенной информации и во многом интегрирующей известные подходы и методы. ТНМ в очередной раз подтверждает широко известную исследователям истину: применяемый формальный аппарат по своим потенциальным возможностям и точности должен быть адекватен семантике, и соответствовать точности используемых исходных данных. Поэтому методы математического анализа эффективно применяются при точных исходных данных. Математическая статистика и теория вероятностей используют экспериментальные данные, обладающие строго определенной точностью и достоверностью. Теория нечетких множеств позволяет обрабатывать разнородную информацию, характерную для реальных задач инвестиционного анализа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алтунин А. Е., Семухин М. В. Модели и алгоритмы принятия решений в нечетких условиях. - Тюмень: Изд-во ТГУ, 2012. - 352 с.
2. Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов. - М.: ЮНИТИ, 2010. - 345 с.
3. Борисов А. Н., Алексеев А. В., Меркурьева Г. В. и др. Обработка нечеткой информации в системах принятия решений. – М.: Радио и связь. 1989. – 304 с.
4. Виленский П. Л., Лившиц В. Н., Смоляк С. А. Оценка эффективности инвестиционных проектов. Теория и практика. - М.: Дело, 2011. – 888 с.
5. Заде Л. А. Основы нового подхода к анализу сложных систем и процессов принятия решений. - В кн.: Математика сегодня. - М.: Знание, 1974, с. 5-49.
6. Заде Л. Понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений: Пер. с англ. – М.: Мир, 1976. - 165 с.

DEPOSIT BASE OF COMMERCIAL BANKS AND WAYS OF STRENGTHENING IT

Zunnunova Khulkar Mukhtorovna

Uzbekistan, Tashkent, Tashkent financial institute, Teacher

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5673

ARTICLE INFO

Received 19 April 2018

Accepted 23 May 2018

Published 01 June 2018

ABSTRACT

The purpose of this topic is to study the deposit base, ways to increase them to increase the active operations and income of a commercial bank.

KEYWORDS

deposit, time deposit, savings, transformation, capital, security, deposit certificates, saving certificates

© 2018 The Author.

Introduction. One of the key pillars of the country's economy is - its robust and stable banking system. The level of socio-economic development and future development of each of the independent states depends, first of all, on the functioning of the banking system, which is being built and upgraded in that country. Effective management of commercial banks resources are crucial in increasing the volume of export-oriented goods and services in the country, ensuring the liquidity of banks and increasing the stability of the national currency, strengthening public confidence in the banking system. During the years of independence, our country has been developing and developing a two-tiered perfect banking system, as the services of the banks are changing and the cooperation with foreign banks has been improved.

However, some issues related to the banks' efficient use of resources and the sustainability of deposits remain topical in the modernization of the country's economy.

That is, it is necessary to create more favorable conditions for further strengthening of financial stability and reliability of the banking system, strengthening and development of the resource base of commercial banks ...” [1], the decision of the President of the Republic of Uzbekistan dated September 12, 2017 № PP-3270 On Measures for Further Development and Sustainability of the National Bank banking system.

The efficiency of commercial banks' lending operations can be ensured through the sustainability of their attracted funds. Strengthening the participation of commercial banks in long-term lending in the conditions of modernization of economy necessitates strengthening of their long-term resource base. In turn, the robustness of the resource base of the banks depends on the growth of the deposits of legal entities and population deposits, their size and durability.

Because the share of attracted funds in the structure of commercial banks' resources is quite high and their share is 70-80 % [2]. In turn, ensuring the role of commercial banks in the sustainable development of the country's economy and increasing its activity in investment financing is directly related to the formation of their long-term resource base.

The ultimate goal of cardinal reforms in the banking and financial system of the country is to strengthen the resource base of commercial banks of the republic, increase the trust of business entities and population in the banking system.

The work on increasing the resource base of commercial banks ensures the growth of the total volume of bank deposits. In particular, this figure grew by 30.5 % compared to 2015 and reached 28.5 trillion soums as of January 1, 2017 [3].

Research results. Deposit is cash or non-cash funds in national or foreign currency, which are held on client accounts in the bank specified in the contract terms and conditions of the use of the deposit, or without a specific term and returned to the customer in accordance with the legislation of Uzbekistan and the contract.

There is a classification of deposit operations. According to the method of execution, terms and the economic agents. The method of execution include personal deposits and bearer deposits. The economic agents include deposit of economic entities, deposit of individuals, deposit from other banks. Theoretically,

due to the development of cashless circuits in the modern banking system, it is possible to transfer the initial formed deposits (either preliminary or real deposit required on the basis of cash issued by the Central Bank) to transfer from one bank to another without limitation, and to increase unlimited loan proceeds from commercial banks available. In the theory of foreigners, this process is called deposit multiplication (ie transfer of funds from one bank to another) and credit expansion.

The mandatory reserve requirements set by the Central Bank serve as an immediate restriction on deposit and credit expansion in the banking system. If it is assumed that there is no mandatory reserve, the multiplication of the deposit multiplier and loan exponent is equal to infinity and vice versa, the deposit multiplier will be 0 if the required reserve is 100 %.

The following mathematical formula can be used to calculate the maximum amount or limit of deposit (or credit) multiplication:

$$D = D_0 \frac{1}{R}$$

where: D - maximal amount of the deposit that can be formed in the banking system;

D_0 - initial deposit;

R – liquidity reserve equal to deposit unit

In contrast to the compulsory reserve level, the degree of multiplier varies, which means that if the reserve requirement increases, the potential of the banking system will also decrease.

Table 1. On loans, deposits and common capital of commercial banks of the Republic of Uzbekistan [3] (trillion soums)

Indicators	2013	2014	2015	2016	2017	Change in % to 2017 in 2013
Credits	11539	15652	20392	26500	34800	301,6
Deposits	13200	18042	23725	26100	28500	215,9
Total capital	4100	5334	6200	6500	6900	168,3

According to the table data, as of January 1, 2017, the volume of commercial banks loans increased by 7.3 times, deposits - 7.4 times, total capital - 4.6 times.

Resources reflected in the bank's balance sheet are collected by the bank for high returns through lending, hedging securities and other types of banking operations. As we have seen in the preceding paragraphs, the bank's own capital and its equity capital are among the banking resources. Today, there are several reasons why the banking system needs a serious reform of the public deposit protection mechanism. The first group of reasons is natural-historically linked to the complexity of banking activities and the development of competition from the new traditional banking services market. As a result of the activation of the banks' establishment, the main types of banking services have grown and have become a competitive struggle for quality services, and not all banks can do so. At the same time, the banking business is becoming increasingly complicated. There are quite complex financial instruments in the market, which put very strict requirements to the bank staff. The second group of reasons has a clear historical character and is connected with deterioration of external conditions of banks activity. The economic downturn leads to a sharp increase in the risk of non-repayment of loans, due to the fact that companies are unable to pay for their payment. The payment crisis can lead to the banking sector and may put many credit institutions at risk. Especially, it is probable that banks dealing with industrial customers will suffer significant losses from returning loans.

Usually, in the advanced economic era, many commercial banks are set up by major businesses and industrial associations to solve their financial problems, in order to attract additional financial resources through the bank.

At present, we can address the following problems related to the stability of commercial banks' deposits:

1. One feature of the banks is that banks do their own business, rather than at their own expense, but at the expense of borrowed funds or attracted funds. In this regard, there is no constant control over the attracted funds of banks to ensure the stability of banks' deposits.

2. The insufficient attention was paid to strengthening the resource base of commercial banks by increasing the savings deposits.

3. The absence of a special system for daily monitoring of risk factors and liquidity imbalances and analysis of factors influencing changes.

4. Deposits of commercial banks are directly dependent on the bank's deposit policy. Basis for the implementation of the rational distribution of multilateral pricing and rational distribution of

assets and liabilities of the bank, based on the attractiveness of the banking policy, which is the basis of the deposit policy elements, has not been clearly developed.

5. The value of all resources and the analysis of deposit transactions are not routinely performed while implementing the interest rate policy of a commercial bank.

6. Due to the disproportionality of the terms and interest rates of attracted deposits in ensuring stability of deposits.

7. It is necessary to develop a strategy aimed at ensuring the stability of deposits in commercial banks of our country.

In our view, elimination of the above mentioned problems and shortcomings will help to ensure the stability of the deposits of commercial banks of the Republic of Uzbekistan.

In order to ensure a high level:

– Development and approval of the mechanism of interest rates for commercial banks deposits, taking into account the recent level of inflation within the framework of attracted deposits and the decline in the refinancing rate of the Central Bank, as well as the stability of other macroeconomic indicators;

– Systematic critical analysis of deposit and interest rates of commercial banks: Determining the relationship between the terms of the revolving fund and the return on the bank's assets;

– Detection and elimination of unreasonable rates of interest rates on attracted deposits;

– Systematic critical analysis of savings and interest rates of commercial banks to determine the effectiveness of the use of attracted funds.

– Improving the regulatory requirements to commercial banks to implement deposit operations, including improving the structure and terms of attracting deposits of the population to reduce deposit risk, including potential risks to banks' financial stability.

As the measures taken to address the issues related to the stability of banks' deposits in the above-mentioned countries, we can point out the following:

1. For the purposes of establishing a permanent control over the attracted funds of banks to ensure the stability of deposits of commercial banks:

– It is necessary to define a strategy ensuring stability of deposits. As part of this strategy, it is a marketing strategy that enhances the quality of deposits. In other words, in the era of crisis in the country's economy, it is also examined that the customer will not lose confidence in the bank.

– It should be noted that the increase in the savings time deposits saves the balance of deposit balances;

– In the structure of resources attracted by banks, it is necessary not only to observe the stability of deposits, but also the source of deposit. According to the rating agency, in 2016, deposits of legal entities were more than twice the share of individuals. That is, if the share of individuals in total deposits is about co-ordination of credit resources and monitoring of lending numbers;

– The stability of deposits from other credit institutions should be assessed. It is known from the findings that the share of deposits from credit institutions in the structure of attracted funds of commercial banks of the republic has been increasing over the years. This reflects the sustainability of these deposits; 30 percent individuals, about 70 percent of legal entities;

2. For the purpose of strengthening the resource base of commercial banks of the Republic of Uzbekistan by increasing the savings deposits:

– First, it is necessary to ensure a positive level of interest rates for savings deposits of legal entities;

– Secondly, it is necessary to ensure full and timely delivery of savings deposits by the commercial banks in cash.

In the above-mentioned proposal, economic instability, inflation, and high resource scarcity will help to revise the deposit policy of the banking system and other relationships with it. At the same time, the robust economic strength of commercial banks in the banking system of the country is crucial. It should be noted that the Bank's liabilities, which are under the depositary policy of the Bank, are of primary importance in banking practice. Of course, there are advantages and disadvantages of all banking instruments.

3. It is necessary to establish a special system for daily monitoring of risk and liquidity imbalances and analysis of factors influencing changes. Basically, the bank's strategic development policy is defined. Data base information can be used as a source for credit and deposit contracts, information on credit needs, information on accounts, and credit flows.

4. The database provides information on daily liquidity and solvency, and analyzes future prospects for banking operations. This will help to find a solution to the issues of placing funds, attracting resources, increasing their share of the bank, increasing the share of the bank in other institutions, developing new ways of earning money and developing new operations. The Bank's policy, which is the basis of deposit policy elements, is based on attracting resources as measures for multilateral pricing and rational distribution of assets and liabilities of the Bank as follows:

- Creating favorable conditions for the Bank's deposit operations;
- moderate liquidity level of the bank;
- Introduce deposit types and various forms, including diversification instruments;
- Balance between deposit operations, ie managing periodic breakdowns between loans, deposits and loan disbursements in the form of pledged loan;
- Reduce free cash in bank deposit accounts;
- Conducting accurate interest rate policies;
- Implementation of measures to reduce the amount of interest expense on continuously attracted resources;
- Development of quality and culture among bank employees for the development of banking services in customer service.

5. In order to eliminate the problem of continuously increasing the value of all resources and analysis of deposit operations in the course of carrying out the interest rate policy of the commercial bank, it is necessary to:

- setting interest rates on deposits;
- study the dynamics of the interest rate on attracted resources;
- Calculation of real value of resources in conditions of inflation;

Current financial and economic analysis experts suggest that during the financial crisis, all commercial banks will be able to attract significant amounts of money from depositors and creditors over financial intermediaries.

The interest rate of the commercial banks of the Republic of Uzbekistan should be reduced by increasing the interest rates on time deposits. As a result, the share of time deposits in the total volume of commercial bank deposits and the amount of time deposits significantly increased. This is due to the fact that one of the main factors that increase the attractiveness of term deposit accounts for the population and enterprises is the rate of interest rates on time deposits.

However, in our opinion, it is necessary to reduce the interest rate by a sharp decrease in the reserve rate of the Central Bank, which is determined by the term deposits, as a result of which there is a significant difference between the mandatory reserve rate for mandatory deposits and the mandatory reserve rate of time deposits.

6. There is also a problem with the amount of funds attracted to improve the quality of banks' resources, which is of great importance. Because, if the banks attract long-term resources, they will be able to place these funds at a higher interest rate. This leads to the increase in banks' income. It is important to note, however, that if the banks attract short-term resources, the interest paid on these resources reduces the costs, but the short duration between these resources and the placement may not justify the bank's costs for the resources.

The attractive interest rate has a major impact on improving the quality of bank resources. The bank knows exactly the interest rate of attracted deposits for a certain period of time and creates an opportunity to place these deposits at a favorable interest rate.

7. In order to develop a strategy aimed at ensuring the stability of deposits in the commercial banks of our country, *first* of all, it is necessary to develop marketing that will enable customers to increase the attractiveness of their deposit accounts; *Secondly*, a system of indicators that characterizes the level of deposit sustainability should be developed; *Thirdly*, it is necessary to identify a group of clients that forms the basis of the deposit base for the bank and offer them a complex deposit service.

In addition to the above-mentioned measures, it should be noted that in order to ensure sustainable growth of deposits in banks, the media should continue to promote the system of established guarantees for the placement of funds of the population and business entities in bank deposits, created privileges and favorable conditions.

Conclusions. It is possible to conclude from our work the resources of each bank are important. Because, in order for the bank to implement its development strategy, it will certainly stabilize the resource base and improve its quality. We know that most of the bank's resources are attracted by means of attracting deposits. Therefore, banks seek to maintain their resource base at the optimal level and to ensure the stability of banks' deposits.

REFERENCES

1. Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan dated May 6, 2015 № PP-2344 "On measures for further increase of financial stability of commercial banks and development of their resource base". Collection of the legislation of the Republic of Uzbekistan, 2015, No. 18, Art
2. Banking business. Express course: study guide / col. authors; Ed. O.I. Lavrushin. - 3rd ed., Pererab. and additional. - Moscow: Knorus, 2009.-352p.
3. Banking System: Positive Indicators, Responsibilities. January 16, 2017 www.cbu.uz

НЕЗАЛЕЖНА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПРОЄКТІВ З МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

¹Ірина Перезовова професор,

²Оксана Лісова

Україна, Івано-Франківськ, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

¹Завідувач кафедри маркетингу і контролінгу

²Аспірант кафедри маркетингу і контролінгу

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5674

ARTICLE INFO

Received 22 April 2018

Accepted 25 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

gastransportation company,
environmental problems,
economic expertise,
main gas pipeline,
modernization,
transit

ABSTRACT

The article is intended to update the problems of managing the safe operation of objects of gas transportation as sources of technogenic and ecological danger, which is identified as one of the priority directions of development of NJSC «Naftogaz of Ukraine». The analysis of applied prerequisites for the use of economic expertise as a controlling instrument at the enterprises of the oil and gas industry of Ukraine has been carried out. The basic elements of the economic expertise concerning the projects of reconstruction, modernization and re-equipment of objects of the gas transportation system are determined. It is proved that the issue of determining and assessing the economic feasibility of incurred expenses for such measures is the subject of economic examination. The expediency of conducting it besides the obligatory departmental expertise was considered for ensuring completeness and objectivity in the part of both designing and direct reconstruction.

© 2018 The Authors.

Вступ. Отримання Україною статусу основного газового хабу європейського енергетичного ринку, дохідність якого пов'язана передусім з транзитом газу (обсяги транспортування за наслідками діяльності в 2017 р. склали 93,5 млрд. м³ (+ 13 % в порівнянні з 2016 р. [1]), сприятиме не лише монетизації географічного розташування та інфраструктурним можливостям, але й сприяти формуванню додаткових стимулів для залучення інвестицій, достатніх для забезпечення необхідної модернізації газотранспортної системи (ГТС) країни.

Водночас, вплив виробничої діяльності газотранспортних підприємств на природне середовище відбувається на всьому процесі транспортування. Тому актуальними питаннями для газотранспортних підприємств постають як використання найсучасніших технологій транспортування, що дозволяють мінімізувати екологічні ризики, так і ідентифікація джерел техногенної небезпеки для мінімізації витрат підприємства на подолання наслідків негативних впливів на екосистему. Розроблення та здійснення заходів з охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів під час розвідки, видобування, переробки, транспортування та зберігання нафти, газу і газового конденсату визначено серед пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності НАК «Нафтогаз України», визначено положеннями Екологічної політики компанії [2], яка відповідає вимогам стандарту ISO 14001 «Системи екологічного менеджменту. Вимоги і керівництво по застосуванню» [за даними 3] та Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, Закону України «Про ринок природного газу», а також Національного плану дій та Правил про безпеку постачання природного газу.

У своїй діяльності департамент з охорони праці, екологічної та промислової безпеки НАК «Нафтогаз України» не завжди надає належного значення економічному дослідженню витрат на реалізацію природоохоронних проєктів як окремих, так і в частині виконання робіт з модернізації та реконструкції об'єктів газотранспортної системи. Оскільки з метою визначення єдиної процедури проведення екологічного аудиту підприємств нафтогазового комплексу ПАТ «НАК «Нафтогаз України» розроблено СОУ «Захист довкілля. Екологічний аудит об'єктів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Основні положення» [3], то таке

дослідження могло б стати запорукою побудови ефективної підсистеми екологічно орієнтованого управління в загальній системі корпоративного управління компанією.

Аналіз прикладних передумов застосування економічної експертизи як інструменту контролінгу на підприємствах нафтогазової галузі України [4] свідчить про значний спектр питань, при вирішенні яких було б доцільним її застосування. Тому наявність розроблених методик проведення економічної експертизи природоохоронних проектів як окремих, так і в частині виконання робіт з модернізації та реконструкції об'єктів газотранспортної системи з врахуванням особливостей функціонування підприємств даної галузі суттєво посприяло б зменшенню витрат праці на проведення такого виду експертиз [4].

Результати дослідження. Ефективність енергетичного сектору України значною мірою залежить від ефективності функціонування системи менеджменту лідера нафтогазової галузі – Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» (НАК «Нафтогаз України»). В контексті імплементації положень Третього енергетичного пакету ЄС (Регламенту комісії (ЄС) №312/2014 від 26 березня 2014 року), синхронізації українського газового ринку з європейським, посилення енергетичної незалежності країни відбуваються дієві заходи щодо зниження газоспоживання як промисловими споживачами, так і населенням країни.

Баланс споживання природного газу у промисловому сегменті, ТКЕ та в сегменті домогосподарств через системні заходи скорочення газоспоживання характеризується суттєвим зниженням (рис.1).

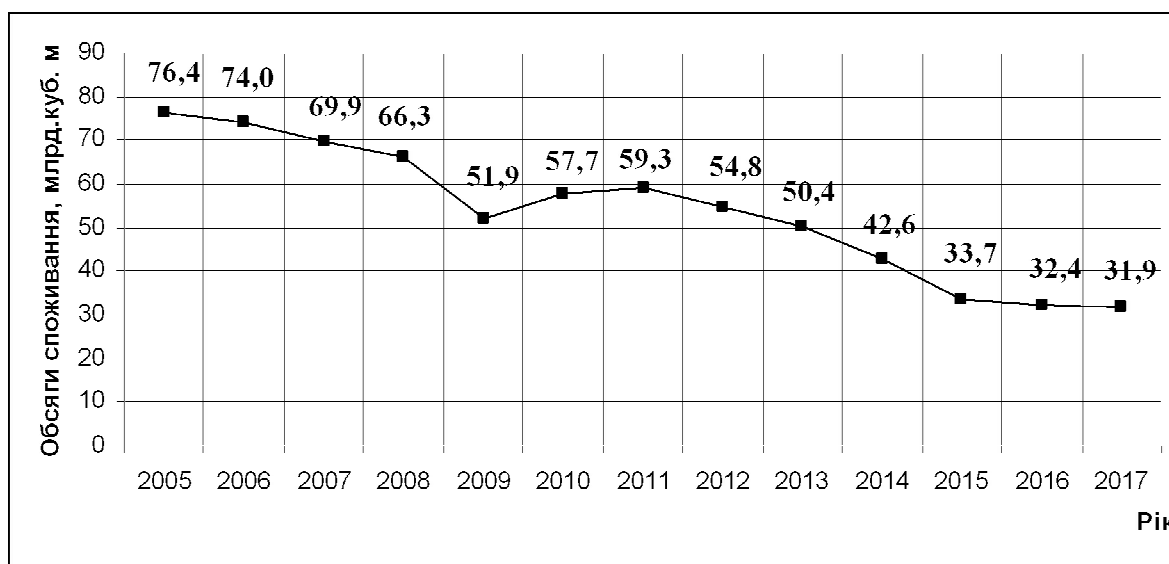

Рис. 1. Обсяги споживання природного газу в Україні
Джерело: доповнено авторами [за 5]

Окрім того, за викликами стратегії сталого розвитку в рамках співробітництва з міжнародними фінансовими інститутами НАК «Нафтогаз України» взято зобов'язання щодо наближення стандартів діяльності до принципів еколого-соціальної політики ЄБРР та прийнято рішення щодо удосконалення системи менеджменту з урахуванням вимог міжнародних стандартів з питань якості (ISO 9001:2015), екології (ISO 14001:2015), охорони праці (OHSAS 18001:2007), енергозбереження (ISO 50001:2011) та соціальної відповідальності (SA 8000) [6]. Реалізація цих зобов'язань напряду пов'язана з проведенням з 2015 р. модернізаційного процесу газотранспортної системи (ГТС) України.

Зауважимо, що відповідно до ст. 42 Закону України «Про нафту і газ» [7] введення в експлуатацію і виведення з експлуатації магістральних трубопроводів газу та продуктів їх переробки здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Так, ПАТ «Укртрансгаз» на теперішній час налічує 133 об'єкти магістральних газопроводів, які підлягають виведенню з експлуатації, у тому числі УМГ «Харківтрансгаз» - 39 об'єктів, УМГ «Львівтрансгаз» - 50 об'єктів, УМГ «Прикарпаттрансгаз» - 18 об'єктів, УМГ «Київтрансгаз» - 26 об'єктів [8].

Зазначимо, що концептуальним засадам інноваційного розвитку газотранспортної системи України шляхом проведення реконструкції, модернізації та переоснащення її об'єктів, визначенню техніко-параметричних аспектів такого оновлення присвячено низку ґрунтовних праць українських та зарубіжних учених, зокрема М. Беляєва, Б. Гнеденка, В. Грудза, Л. Гораль, О. Дзьоби, А. Карасевича, Є. Крижанівського, М. Ковалка, К. Райншке, Е. Ставровського, М. Степ'юка, Д. Тимківа, І. Ушакова та інших.

Теоретичні, методологічні та прикладні аспекти оцінювання стану й регулювання економіко-екологічної безпеки підприємств різних галузей діяльності стали доробком відомих вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, О. Амоші, І. Александрова, Н. Андресвої, О. Балацького, Б. Буркинського, Я. Вишнякова, А. Воронкової, Т. Галушкіної, В. Глухова, Л. Грановської, Н. В. Ігошина, О. Каренцевої, П. Коренюка, О. Мандрика, Л. Мельник, Є. Мішеніна, А. Молчанова, А. Новосолова, В. Паламарчука, І. Петрянов-Соколова, О. Прокопенко, В. Протасова, Н. Реймерса, С. Харічкова, Т. Хачатурова, Н. Чепурних та інших [9-18], роботи яких присвячені проблемам створення наукових основ оцінки, моделювання розвитку та економічній ефективності природоохоронних заходів, вирішенню техніко-прикладних та соціально-економічних питань стійкого розвитку промислових підприємств, в т.ч. і підприємств магістрального транспорту газу. Окрім того, проблемам управління охороною навколишнього середовища з позицій створення дієвої екологічної стратегії України приділяється суттєва увага органів державного управління: безпечне функціонування об'єктів – джерел техногенно-екологічної небезпеки визначено одним з пріоритетних напрямів розвитку країни.

На стадії розвитку ринкових відносин в Україні особливого значення набувають проблеми методів і показників оцінки інвестиційно-інноваційних проектів (в тому числі і проектів з модернізації та технологічному оновленню основних засобів виробництва). Від вирішення цих проблем залежить оптимізація управлінських рішень в цій області тому більшість необхідних суспільству інноваційних проектів так чи інакше пов'язано з експлуатацією, модернізацією, оновленням активів, які дісталися з радянських часів. Оцінка інвестицій вимагає вироблення критеріїв прийняття інвестиційних рішень. Зрозуміло, що визначення головних для конкретної організації критеріїв вельми суб'єктивно і залежить від поставлених перед нею цілей. У той же час, інвестиційний проект не може здійснюватись на основі одного, формального критерію.

У практиці склалася стійка думка про те, що доцільно вкладати інвестиційні кошти, якщо:

- чистий прибуток від даного вкладення перевищує чистий прибуток від переміщення коштів на банківський депозит;
- рентабельність інвестицій вище рівня інфляції;
- рентабельність проекту інвестиційних вкладень з урахуванням фактору часу вище рентабельності альтернативних проектів вкладень;
- рентабельність активів організації після здійснення інвестиційного проекту збільшиться і в будь-якому випадку перевищить середню розрахункову ставку за позиковими коштами;
- розглянутий інвестиційний проект відповідає генеральній стратегічній лінії організації з точки зору формування раціональної структури виробництва, термінів окупності витрат, наявності фінансових джерел покриття витрат, забезпечення стабільних фінансових поступлень і т.д.

Частина інвестицій, спрямована на відтворення основних засобів виробничого і не виробничого призначення, на створення нових, реконструкцію і розвиток наявних основних засобів, включаючи об'єкти соціальної сфери, визначаються як капітальні (реальні) вкладення [19].

Під капітальними вкладеннями розуміють сукупність одноразових витрат, що спрямовуються на просте і розширене відтворення основних засобів підприємства. Ефективність використання капітальних вкладень значною мірою залежить від їх структури. Розрізняють наступні види структур капітальних вкладень: технологічну, відтворювальну, галузеву і територіальну.

При виборі форми капітальних вкладень враховується і очікувана економічна ефективність.

Головна відмінність інвестицій від капітальних вкладень в тому, що перші не завжди носять цільовий характер і не у всіх випадках направляються на оптимізацію виробництва, другі, – як правило, відповідають даним критеріям.

Проблеми капітальних вкладень в економіку досліджували багато вітчизняних та іноземних науковців, серед яких варто згадати таких, як Є. Нагашев, Є. Стоянова, Ю. Брірхем, Л. Гітман, В. Бочаров, У. Шарп, Ю. Яковець та інші. Серед вітчизняних учених вагомих внесок у дослідження інвестиційної привабливості промисловості України зробили Т. Майорова, В. Геєць, А. Пересада, Е. Шелудько Л. Нейкова, В. Федоренко та інші.

Збільшення капітальних вкладень дозволить провести не тільки комплексну модернізацію газотранспорту, але й вирішити ряд старих екологічних проблем, пов'язаних із застарілими технологіями виробництва, закладеними за радянських часів. Так, відмови газопроводів спостерігаються при використанні некондиційних матеріалів (труб, арматури, зварювального дроту і т. п.), порушення технології будівельно-монтажних робіт, ремонту та експлуатації, а також в результаті корозії. Із загальної кількості викидів природного газу на КС, майже 85 % припадає на технологічні викиди під час запусків і зупинок ГПА, продування пилословловачів, до 10 % пов'язано з різного роду витіканнями газу через свищі і нещільності запірно-регульованої арматури і до 5 % втрат газу пов'язані з проведенням різного виду ремонтних робіт, ліквідації аварійних ситуацій та ін. Викиди газу мають, в основному, періодичний характер.

Параметри викидів забруднювальних речовин змінюються залежно від сезонних коливань об'ємів газу, що транспортується, та метеоумов (температури зовнішнього повітря тощо). Лінійна частина газопроводу може бути джерелом викиду, насамперед природного газу, який складається в основному з метану, азоту, парів важких вуглеводнів та ін. Причому пара важких вуглеводнів газового конденсату, що викидається з природним газом в атмосферу, є шкідливою речовиною, а природний газ діє як задушлива, наркотична речовина [20].

Аналіз причин відмов трубопроводів, проведений науковцями Національного транспортного університету В. Хрутьбою, Г. Вайгангом, О. Стегнієм [21] засвідчив, що понад 80 % усіх відмов сталося через корозію металу труб, що спричинює значне зменшення перерізу трубопроводу. Дослідниками встановлено, що в Україні сумарне число виявлених відмов нафтогазопроводів, в тому числі аварійних (з впливом на довкілля), змінюється від 0,25 до 0,5 рік-1 на 1000 км.

Узагальнення і комплексний аналіз отриманих науковцями ІФНТУНГ результатів [22] дозволив виявити окремі ділянки траси прокладання магістральних газопроводів Західного регіону, з найбільшим ризиком формування біокорозійних процесів у підземному середовищі за участю СВБ бактерій.

У 2016 році підприємства НАК «Нафтогаз України» збільшили викиди парникових газів на 2,3 % через збільшення Укртрансгазом обсягів транспортування природного газу на 14,5 % [за даними 3].

Аналіз статистичних даних свідчить, що основними причинами аварій є: – зовнішні фізичні (силові) дії на трубопроводи, включаючи кримінальні врізання, що спричинили витіки (34,7 % усіх випадків); – порушення норм і правил проведення робіт при будівництві і ремонті, відхилення від проектних рішень (24,7 %); – корозійні пошкодження труб, запірної і регулюючої арматури (23,5 %); – порушення технічних умов при виготовленні труб і устаткування (12,4 %); – помилкові дії експлуатаційного і ремонтного персоналу (4,7 %)[23]. Проведений аналіз кількості і масштабів аварій на магістральних трубопроводах України показує що домогтися гарантованої безпеки їх експлуатації не вдається [24].

Якщо дослідження даних аспектів лягає в площину завдань екології та технології видобутку, то питання визначення та оцінювання економічної доцільності понесених витрат на проведення таких заходів, є предметом економічної експертизи. Зауважимо доцільність її проведення окрім обов'язкової відомчої експертизи Комісією з проведення державної експертизи інвестиційних проектів паливно-енергетичного комплексу відповідно до вимог «Порядку затвердження (схвалення) проектною документації та проведення експертиз об'єктів капітальних інвестицій ПАТ «Укртрансгаз», затвердженого Наказом Товариства від 15.09.2015 р. №401. Лише дотримання принципу незалежності експерта, що проводить оцінку, від інтересів ініціатора проекту й інших організацій, зацікавлених у реалізації проекту, забезпечить повноту і об'єктивність проведення експертизи як в частині методики, так і в частині результатів.

Зауважимо, що відповідно до вимог ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектною документації на будівництво» при проектуванні реконструкцій таких потенційно-небезпечних

об'єктів, як газопроводи, КС, що визначено V категорію складності та клас наслідків СС3, є обов'язковим трьох стадійне проектування (табл.1).

Таблиця 1. Стадії проектування реконструкції окремих ділянок газопроводів, КС, тощо

Стадія	Зміст стадії	Результат	Державна експертиза
Техніко-економічне обґрунтування	Виконуються порівняльні техніко-економічні розрахунки з метою вибору оптимального варіанту реконструкції об'єкту з урахуванням не лише капіталовкладень, але й витрат експлуатаційного періоду, при одночасному забезпеченні вимог чинних в Україні стандартів промислової безпеки. Для порівняння використовуються техніко-економічні показники потенційних виробників основного обладнання.	Вибір найбільш оптимального варіанту реконструкції	державне підприємство «УКРДЕРЖ БУДЕКСПЕРТИЗА»
Проект	Проектування об'єкту реконструкції та будови: загальний опис об'єкта на підставі прийнятих визначених об'ємно-планувальних та технічних рішень.	Отримання дозволу на будівництво. Коригування кошторису на проведення робіт.	державне підприємство Інститут «НДІПРОЕКТРЕКОНСТРУКЦІЯ»
Робоча документація	Розробляється для виконання будівельно-монтажних робіт. Визначення кошторисної вартості будівництва на підставі затвердженої попередньої стадії проектування.	Виконання робочих креслень з дотриманням затверджених попередніх етапів.	

Джерело: згруповано авторами [за 25]

Витрати підприємств НАК «Нафтогаз України», спрямовані на охорону навколишнього середовища, у 2016 р. склали 83,7 млн. грн., а в 2017 р. лише 91347,1 тис.грн., при чому їх розподіл наступний: у 2016 р. капітальні інвестиції – 5,6 млн грн (що становить близько 7 % від загального обсягу витрат на охорону навколишнього середовища), на поточні витрати – 78,1 млн грн (93 %), у 2017 р. капітальні інвестиції – 644,1 тис.грн. (що становить близько 1 % від загального обсягу витрат на охорону навколишнього середовища), поточні витрати – 90703,0 тис.грн. (99 %) [за даними 3].

Розподіл капітальних інвестицій у 2017 р. такий: заходи з очищення стічних вод 508,7 тис.грн., заходи з радіаційної безпеки – 135,4 тис.грн. Витрати на капітальний ремонт систем каналізації та очищення зворотніх вод склали 182,6 тис.грн. Поточні витрати на заходи з охорони атмосферного повітря становили 5943,8 тис.грн., очищення зворотніх вод – 45543,6 тис.грн., поводження з відходами – 6344,4, захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод – 24350,8 тис.грн., інші напрямки (у тому числі зниження шумового і вібраційного впливу, радіаційна безпека, збереження біорізноманіття, науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування тощо) – 8520,4 тис.грн. [3].

Зауважимо, що мета економіко-експертного дослідження в загальному — це ціль, яка визначена перед експертом самою сутністю економічної експертизи: встановлення фактичного стану предмета дослідження та його відповідність законодавчо-нормативним вимогам [26, с. 90]. Для прикладу за мету економіко-експертного дослідження проекту «Реконструкції газопроводу «Пасічна – Тисмениця» Ду500, Рр53 (км 0 – км 48,7) Богородчанського ЛВУМГ з метою проведення діагностування методом внутрішньотрубною діагностики» виступає достовірність розрахунку суми необхідного капіталовкладення на проведення такої реконструкції та суми зазначеного економічного ефекту.

Слід зазначити, що магістральний газопровід «Пасічна – Тисмениця» введений в експлуатацію в 1960 р. довжиною 48,1 км, діаметр - 325 мм (I нитка) та в 1968 р. введено в експлуатацію II нитку газопроводу довжиною 48,7 км, діаметр - 529 мм [27]. Капітальний ремонт газопроводу здійснювався ПАТ «Фірма «Нафтогазбуд» в 2010-2011 рр. (діаметр 500 мм – 5 км; діаметр 300 мм – 5 км). Специфікою даного газопроводу являється те, що по ньому транспортується газ з видобутку, який має низьку якість і високий вміст вологи та важких вуглеводнів, що може приводити до загідратування газопроводу, та його зупинки.

Проведення реконструкції газопроводу, яка передбачає будівництво на газопроводі вузлів запускання та приймання засобів очистки та діагностики, дасть можливість виявляти та

ліквідувати як можливі корозійні дефекти трубопроводу, так і виконувати роботи по очищенню внутрішньої порожнини газопроводу, тим самим підвищувати ефективність та надійність його роботи [28].

Проведення економіко-експертного дослідження проекту «Реконструкції газопроводу «Пасічна – Тисмениця» Ду500, Рр53 (км 0 – км 48,7) Богородчанського ЛВУМГ з метою проведення діагностування методом внутрішньотрубної діагностики» дозволило визначити основні елементи економічної експертизи подібних проектів та зробити висновок щодо суми необхідного капіталовкладення.

Завдання економіко-експертного дослідження, визначене ініціатором проведення, — це конкретизована його мета. Завдання дослідження стосовно вищенаведеного проекту для забезпечення обґрунтованості та всебічності дослідження в межах спеціальних знань експерта-економіста можуть бути сформульовані наступним чином: «Чи відповідає техніко-економічне обґрунтування необхідності та доцільності проведення робіт, закупівлі основного обладнання, матеріалів, апаратного та програмного забезпечення, окремо щодо кожного виду робіт по реконструкції газопроводу «Пасічна – Тисмениця» Ду500, Рр53 (км 0 – км 48,7) Богородчанського ЛВУМГ нормам та запланованому економічному ефекту?»

На основі отриманого експертного завдання, розробленої моделі процесу економіко-експертного дослідження [цит. за 26] експерт-економіст висуває гіпотези дослідження, які є науковим передбаченням його результату. Саме законодавчо-нормативна та документальна аргументація сформованих експертом теоретичних гіпотез за експертним завданням дозволяє сформулювати йому проміжні висновки дослідження. Від логічної структурованості та чіткості висунутих експертом гіпотез та ретельності проведеного їх дослідження залежить як доведеність загального висновку експерта за поставленим питанням, так і відповідність всього проведеного дослідження критеріям якості експертизи (зокрема, відсутність можливих протиріч, допущених експертом; вичерпаність відповіді; ясність, рівень деталізації і логічна послідовність викладеного процесу дослідження та обґрунтування висновків з посиланням на документи і нормативні акти).

Доцільно формувати гіпотези в категорично ствердній формі, тобто щоб отримати проміжні висновки з умовними відповідями «так» / «ні». Це дасть можливість сформулювати однозначний загальний висновок. Зокрема, за проектом «Реконструкції газопроводу «Пасічна – Тисмениця»» в процесі експертного дослідження гіпотези мають охоплювати спектр наступних моментів:

1. Наявність обґрунтування необхідності проведення запланованих заходів (наявність відповідних дефектних актів, пояснень, обґрунтовуючих документів, документи- підстави для включення об'єкта до плану, процедура відкритих торгів на закупівлю робіт з реконструкції

2. Дослідження планованих цін придбання обладнання в складі заходів в порівнянні з прайс-листами офіційних виробників (дистриб'юторів).

3. Дослідження наявності проектно-кошторисної документації, а також наявності експертних висновків кошторисної частини такої документації (програмний комплекс розробки кошторисної документації на реконструкцію).

4. Дослідження кошторисної вартості реконструкції об'єкта, у т.ч. будівельно-монтажні роботи.

5. Дослідження витрат за плановою чи фактичною собівартістю на реалізацію кожної стадії проекту.

6. Дослідження витрат на охорону навколишнього природного середовища, відновлювальних та компенсаційних заходів.

7. Дослідження ефективності проекту реконструкції.

8. Дослідження дисконтування доходів від реалізації проекту (чистого прибутку від реалізації).

9. Дослідження вартісної оцінки екологічних наслідків реалізації проекту тощо.

Слід зазначити, економіко-експертне здійснюється в умовах обмеженості вихідної бази емпіричних фактів ініціатором його проведення, тобто в межах документації проекту «Реконструкції газопроводу «Пасічна – Тисмениця» Ду500, Рр53 (км 0 – км 48,7) Богородчанського ЛВУМГ з метою проведення діагностування методом внутрішньотрубної діагностики». Водночас, у експерта є можливість (за умови такої необхідності) розширити кількість вихідну інформаційну базу за рахунок додаткових запитів інформації у ініціатора експертизи.

Висновки. Отже, вважаємо, що в контексті визначення охорони навколишнього середовища одним з пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності НАК «Нафтогаз України» проведення незалежної економічної експертизи природоохоронних проектів як окремих, так і в частині виконання робіт з модернізації та реконструкції об'єктів газотранспортної системи з

врахуванням особливостей функціонування підприємств даної галузі, може стати запорукою побудови ефективної підсистеми екологічно орієнтованого управління в загальній системі корпоративного управління компанією, а також бути використане в якості забезпечення додаткового інструменту забезпечення реальності витрат, зазначених в кошторисі на проведення як проектування, так і безпосереднього проведення реконструкції окремих ділянок газопроводів, КС, тощо.

На підставі наведеної актуалізації прикладного застосування економічної експертизи в продовження досліджень доцільно розроблення та конкретизація методики проведення, виявлення «вузьких місць», обмежень і т.п.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков С. Газотранспортная система Украины – продать нельзя оставить/ Сергій Биков//24 канал. – Режим доступу: https://24tv.ua/gazotransportnaya_sistema_ukrainiyi_prodat_nelzya_ostavit_n937733.
2. Екологічна політика публічного акціонерного товариства “Національна акціонерна компанія “Нафтогаз України”(затверджено рішенням правління № 348 від 21.08.2017) – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/files/Activities/Naftogaz-ecology-14001-ukr.pdf>.
3. Офіційний сайт НАК «Нафтогаз України» – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf?Open>.
4. Перезовова І. В. Теоретико-методологічні та організаційні основи економічної експертизи підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»: Дата захисту 21.10.14 / І. В. Перезовова. - Івано-Франківськ, 2014. - 455 с. : табл. - 338-385.
5. Енергетична галузь України: підсумки 2016 р. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_ENERGY-FINAL.pdf.
6. Впровадження інтегрованої системи менеджменту у ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». Офіційний сайт НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ». – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/E85AD314BB0E742CC225813E004E08E7?OpenDocument&Expand=4>
7. Про нафту і газ. Верховна Рада України; Закон від 12.07.2001 № 2665-III [Чинний]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2665-14>.
8. Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виведення з експлуатації магістральних трубопроводів нафти, газу та продуктів їх переробки» – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245220271&cat_id=35082.
9. Андреева Н. Экологические аспекты развития финансового менеджмента в Украине с учетом международного опыта и в рамках экологизации инвестиционной деятельности [Текст] / Н. Андреева // Наукові праці ДонНТУ. – Серія: економічна. – 2007. – № 4. – С. 189 – 200.
10. Амоша О. І. Світовий паливно-енергетичний комплекс: сучасний стан та тенденції розвитку / О. І. Амоша, Є. Є. Гарковенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2953/st_35_01.pdf?sequence=1.
11. Амоша О. І. Людина та навколишнє середовище: економічні проблеми екологічної безпеки виробництва: [монографія] / Олександр Іванович Амоша.– К.: Наук. думка, 2002. – 306 с.
12. Александров І. О. Екологічна сталість та конкурентоспроможність економіки [Текст] / І. О. Александров, О. О. Кравець // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Т.1, Випуск 27. – С. 147–156.
13. Александров И. А. Экономический рост и окружающая среда (введение в методологию измерения и анализа) [Текст] / И. А. Александров. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1996. – 158 с.
14. Вишняков Я. Проблемы рейтинговой оценки инвестиционной привлекательности предприятий, с учетом экологической составляющей [Текст] / Яков Дмитриевич Вишняков // Российское предпринимательство. – 2006. – № 4(76). – С. 96 – 101.
15. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : [монографія] / А. Э. Воронкова. – Луганск: ВЛУ, 2000. – 315 с.
16. Гринів Л. С. Екологічна економіка : навч. посіб. / Л. С. Гринів. – Львів : Магнолія 2006, 2010. – 358 с.

17. Галушкіна Т. П. Економіка природокористування : навч. посіб. / Т. П. Галушкіна. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 479 с.
18. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційні механізми) : [монографія] / під ред. Т. П. Галушкіної. – Одеса: Видавництво ТОВ «ІНВАЦ», 2006. – 184 с.
19. Скрипник Г. О. Інвестування [Текст] : навчальний посібник / Скрипник Галина Олексіївна, Гераймович Віолета Леонтіївна; ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компрінт, 2015. - 307 с. - Бібліогр.: с. 286-291.
20. Говдяк Р. М. Шляхи підвищення енерго-екологічної екологічної безпеки та ефективності роботи магістральних газопроводів України/ Р. М. Говдяк. // Актуальні питання нафтогазової галузі. Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ. 2012. - № 1(42). – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/trnggr>.
21. Хрутьба В. О. Аналіз екологічних небезпек під час експлуатації та ремонту магістральних трубопроводів// Хрутьба В. О., Вайганг Г. О., Стегній О. М. // Екологічна безпека № 2/2017 (24) -с.75 -82.
22. Полутренко М. С. Оцінка ризику біокорозійних руйнувань підземних газопроводів // Полутренко М. С., Побережний Л. Я., Станецький А. І. - Вісник ТНТУ, — Т. : ТНТУ, 2015 — Том 80. — № 4. — 183 с. – С.34-44.
23. Бабаджанова О. Ф. Пожежонебезпечні аварійні виливи нафти з лінійної частини магістрального нафтопроводу // Бабаджанова О. Ф., Павлюк Ю. Е., Сукач Ю. Г. - Пожежна безпека: зб. наук. праць. – Львів, 2010. – №16. – С. 84 – 91.
24. Шиян В. Д. Магістральні трубопроводи в проблематиці забезпечення екологічного імперативу проблеми техногенно –екологічної безпеки// Шиян В. Д., Лисиченко Г. В.
25. ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» – Режим доступу: <http://profidom.com.ua/a-2/a-2-2/15508-dbn-a-2-2-3-2014-sklad-ta-zmist-proektnoji-dokumentatsiji-na-budivnitstvo>.
26. Перезозова І. В. Теоретико-методологічні основи економічної експертизи як форми фінансового контролю: монографія / І. В. Перезозова. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2013. – 304 с.
27. Хронологія історичного розвитку - Укртрансгаз. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://utg.ua/utg/about-company/history/xronologiya-storichnogo-rozvitku.html>.
28. Технічні вимоги і якісні характеристики, перелік робіт та предмета закупівлі: Реконструкція газопроводу "Пасічна-Гисмениця" Ду 500, Рр53 (км 0-км48,7) з метою проведення діагностування методом внутрішньо-трубної діагностики (Будівельні роботи). – Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2016-12-26-000258-b>
29. Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/560-2011-%D0%BF>

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Турсунов Имамназар Эгамбердиевич кандидат экономических наук, доцент
Курбанов Алишер Бобокулович кандидат экономических наук, доцент

Узбекистан, Каршинский инженерно-экономический институт

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5675

ARTICLE INFO

Received 24 April 2018

Accepted 26 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

Innovative,
economy,
modernization,
small business,
entrepreneurship

ABSTRACT

The paper recommends working out a comprehensive state program on innovative development of the Uzbekistan's economy for medium and long term perspective. The framework of equal economic conditions legislatively created for enterprises irrespective of their forms of ownership opens up the possibilities for an unbiased assessment of the advantageous forms of production organization. Competition between enterprises with various forms of ownership encourages the improvement of the internal system of production management, technical retooling, the improvement of the responsiveness to new achievements in science and technology, of manufacturing the better quality goods at low costs and cheaper prices. In the long run this proves to be a powerful lever of economic, scientific and technological progress. The issues of the formation of innovative model of small-scale business and entrepreneurship development, elaboration of concrete forms and methods of state regulation of innovations, carried out by entrepreneurial structures that will provide the innovative tendency of national economy are considered in the article.

© 2018 The Authors.

Перспективы развития Узбекистана связаны с формированием инновационной экономической системы, которая призвана обеспечить повышение инновационной активности хозяйствующих субъектов и рост их числа для обеспечения технологической модернизации предприятий, повышения конкурентоспособности национальной экономики и, в конечном счете, роста благосостояния и качества жизни населения.

Как показывает мировая практика, функционирование наиболее преуспевающих экономических систем, высокую конкурентоспособность и стабильный экономический рост, прежде всего, обеспечивают факторы, стимулирующие распространение новых технологий. С нашей точки зрения, учитывая то обстоятельство, что современные конкурентные преимущества практически полностью обеспечиваются за счет преимуществ в технологиях производства, управления, организации продвижения товаров, успешное развитие конкурентоспособности экономической системы возможно при комплексном использовании современных концепций инновационного развития.

По своей внутренней логике инновации – это новый момент в жизни предприятий, основа экономического успеха и обеспечения их выживаемости в условиях конкуренции. Это хорошо усвоили зарубежные промышленные компании, фирмы, корпорации. Они делают немалые затраты на инновационные разработки. Например, в США эти затраты составляют 2,8 % к ВВП, Великобритании – 1,9 %, Швеции – 3,8 %. Японские промышленные компании отчисляют на научные исследования и разработки до 10 % от всего объема продаж, понимая, что наибольшую прибыль, выгоду приносят товары изготовленные с применением современных передовых технологий.

Как показывают наблюдения, Узбекистан не стоит в стороне от мирового прогресса. В стране инновация привлекает внимания ни меньше, если не больше, чем за рубежом. Этому способствуют не только имеющиеся в республике огромные природные и трудовые ресурсы, интеллектуальный потенциал, но и принимаемые на государственном уровне меры по совершенствованию координации и управления развитием науки и технологии, стимулированию внедрения инновационных проектов и технологий в отечественное производство, дальнейшему совершенствованию инвестиционного климата и деловой среды в стране.

В республике ежегодно проводятся ярмарки инновационных проектов, идей и технологий, в которых участвуют представители не только отечественных, но и зарубежных предприятий, фирм и компаний. Так, в ходе состоявшихся в 2008-2015 годах ярмарок было представлено около 3900 инновационных идей и технологий, созданных учеными нашей страны, подписано более 3100 договоров, в результате реализации которых произведено новой продукции почти на 1,8 трлн. сум.

Принятые за последнее время меры уже сказались на состоянии деловой среды для малого бизнеса. Одним из главных преимуществ малого бизнеса является то, что он неизбежно ведет к появлению конкуренции на отечественном рынке, что в свою очередь благоприятно влияет на темпы экономического развития страны. Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах реализуется в 5 этапов, каждый из которых предусматривает утверждение отдельной ежегодной Государственной программы по ее реализации в соответствии с объявляемым наименованием года. Объявление 2018 года поддержки активного предпринимательства, инновационных идей и технологий имеет большое значение для развития всех отраслей экономики[1].

За годы независимости Узбекистана данный сектор экономики получил значительное развитие, однако здесь имеется много слабых мест, как со стороны предпринимателей, так и с точки зрения управления национальной экономикой. Следует отметить недостаточную активность предпринимательства и зачастую неквалифицированный подход к этой деятельности. Не хватает современных инновационных подходов, использования прогрессивных технологий, ориентированных на активное развитие сферы деятельности. Об этом подчеркнул Президент Узбекистана Ш.М.Мирзиёев: «Когда мы говорим «активные предприниматели», мы подразумеваем деловых людей, способных производить конкурентоспособную продукцию, самое важное – создающих новые рабочие места, приносящих пользу не только себе и своей семье, но и всему обществу». [2].

В современных условиях устойчивое развитие страны возможно только на основе активизации инновационных процессов во всех сферах экономики. В значительной степени это обусловлено необходимостью учета специфических особенностей страны при определении приоритетных направлений инвестиционной политики, направленной на формирование и реализацию инновационного потенциала страны.

Интенсивный рост экономики Узбекистана в условиях модернизации возможен только при переходе на инновационный путь развития, который позволит получить конкурентные преимущества на мировом рынке. Инновационный путь развития обеспечивается путем создания инфраструктуры инновационного бизнеса, т.е. совокупность учреждений и институтов, обеспечивающих технологический трансферт. Кроме того, инфраструктура представляет собой комплекс рыночных и инновационных институтов и элементов. Мировые тренды развития показывают, что экономика является инновационной, когда:

- доступ к информации о новых знаниях, инновациях, результатах инновационной деятельности обеспечивается посредством современных информационных технологий;
- уровень развития инфраструктур в стране в целом соответствует задачам создания национальных информационных ресурсов, необходимых для поддержания научно-технического прогресса и инновационного развития;
- расширения инновационной деятельности в разных сферах происходит на основе радикальных изменений социальных структур и институтов развития общества;
- новые идеи, знания, технологии воспринимается обществом доброжелательно благодаря развитым компенсационным механизмам снижения сопротивления изменениям;
- необходимые в данный момент времени инновации, основанные на высоких производственных технологиях, оперативно реализуются, благодаря развитым инновационным инфраструктурам;
- эффективно реализуются соответствующие основным направлениям мирового технологического развития комплексные проекты развития региона, опираясь на гибкую систему опережающей подготовки и переподготовки специалистов в области инноваций и инновационной деятельности.

Создание новых инновационных структур - одна из основных задач экономической политики как экономически развитых стран, так и развивающихся. Эти структуры позволяют стабилизировать экономическую ситуацию. Даже в развитых экономических системах они в ряде случаев создаются в период экономического спада, структурной перестройки,

сопровождающихся сокращением рабочих мест, уменьшением объемов бюджетных ассигнований на научное развитие в условиях значительного накопления научно-технического потенциала при отсутствии механизма доведения имеющихся идей до конкретного потребителя и достижения коммерческого успеха. Инновационные структуры нового типа в ряде случаев возникли как условие выхода из кризисной ситуации.

Инновационная структура представляет собой сложную социально-экономическую систему, состоящую из большого числа элементов. Данная система характеризуется разнообразными взаимосвязями, их изменчивостью, наличием у каждого из субъектов данной системы определенных интересов, в некоторых случаях противоречащих друг другу. Очевидно, что эффективность указанной системы определяется результативностью функционирования инновационной инфраструктуры, координирующими элементами которой может стать научно-технические парки, малые инновационные предприятия (МИП), бизнес-инкубаторы, технополисы, центры высоких технологий, технопарки и т. п.

Дальнейшее развитие трансфера технологий в большей степени зависит от создания эффективной системы инновационной инфраструктуры. Инфраструктура инновационной деятельности или инновационная структура подразумевает комплекс организационно-экономических институтов, непосредственно обеспечивающих условия для реализации хозяйствующими субъектами трансфера технологий в процессе производства на основе принципов экономической эффективности.

При формировании рыночных отношений инновационная инфраструктура является средой, способной снизить неопределенность инновационных процессов и благоприятствующей рискованной деятельности. В этом качестве она выступает как в отношении отдельного хозяйственного субъекта (фирмы), так и целого региона. Инновационная инфраструктура аккумулирует финансовые ресурсы, действуя как инвестиционный механизм инновационных процессов, объединяет капиталы институциональных инвесторов, при этом не только финансируются высокие технологии и наукоемкое производство, но и берется плата за риск, то есть риск выступает в качестве объекта купли-продажи. В рамках инфраструктуры получают значительное развитие такие инновационные организации, как научно-технические парки, малые инновационные предприятия (МИП), бизнес-инкубаторы, технополисы, центры высоких технологий и т.п.

В Узбекистане созданы структуры, направленные на поддержку инновационных предприятий. Также созданы центры в ряде высших учебных заведений страны, в научно-исследовательских организациях, на крупных промышленных предприятиях. Центры инновационной деятельности и трансфера технологий также имеются в каждой области.

Вместе с научными организациями и университетами, с одной стороны, промышленностью и бизнесом - с другой, областные центры инновационной деятельности и трансфера технологий могут на местах формировать информационно-кооперационную инфраструктуру инноваций, которая впоследствии органично сможет влиться в национальную сеть трансфера технологий. Наличие национальной сети трансфера технологий на сегодняшний день является одним из ключевых компонентов инновационной структуры в рамках национальной инновационной системы.

Важно отметить, что создание инновационных центров зависит от уровня технологического и экономического развития национальной экономики. В странах, имеющих развитую производственную инфраструктуру, наблюдается процесс, характеризующийся повышением роли нематериальных факторов производства, информатизации общества. Тем самым формируются реальные возможности создания сети консалтинговых, инжиниринговых, сервисных, информационных услуг, способствующих поддержке инновационных процессов. В целом, следует отметить, что в условиях современного развития общества инновационная инфраструктура должна способствовать повышению роли науки в развитии предпринимательства и производства в целом.

В процессе поиска путей дальнейшего развития предпринимательства в Узбекистане, его финансовой стабильности актуализируется проблема форм и методов интеграции и кооперации малых инновационных предприятий. Кроме того, переход экономики страны на новый тип экономического роста делает жизненно необходимыми исследования по формированию и развитию предпринимательства как основного фактора инновационного развития.

В рыночной экономике основная масса инноваций реализуется предпринимательскими структурами как средство решения производственных и коммерческих задач. Поиск и внедрение новых технологий, новых видов продукции с улучшенными потребительскими

характеристиками, постановка и решение нестандартных задач хозяйственного развития обеспечиваются посредством реализации таких функций предпринимательства, как инновационность, творчество, новаторство и готовность к риску. Само зарождение и разработка инновации, ее воплощение, реализация и использование так же являются объектом предпринимательской деятельности.

Инновационной экономика становится тогда, когда нововведения служат основой экономического развития: экономический интерес предпринимателей состоит в продвижении инноваций, а инновации определяют важнейшие направления развития предпринимательской деятельности. Поэтому решение проблемы инновационной трансформации национальной экономики напрямую связано с использованием предпринимательства как фактора производства, необходимого для организации инновационного производства на основе как государственной, так и частной формы собственности. Такой подход, а также учет соответствующей социально-экономической среде ведущей роли государства в экономике, в соответствии с которой предпринимательство выступает не только частной инициативой, а составляющей государственной экономической политики, обуславливают исследование особенностей предпринимательской деятельности в национальной экономике.

Исследование западных экономистов убедительно показывает, что, во-первых, малые и средние фирмы обеспечивают более двух третей занятости и национального дохода в ведущих странах мира. Во-вторых, только оптимальное сочетание крупных и малых фирм позволяет поддерживать высокие темпы научно-технического и экономического прогресса. В-третьих, малые фирмы в наукоёмких секторах промышленности являются наиболее активными субъектами инновационного процесса, выполняют очень большой объём доработки, модификации, рыночного освоения результатов крупных открытий, совершённых силами большой науки [3, с. 6].

Создание инновационной инфраструктуры зависит от уровня технологического и экономического развития национальной экономики. В условиях трансформированного общества инновационная инфраструктура должна способствовать вхождению науки в рыночную среду, развитию предпринимательства в научно-технической сфере, поэтому ее формирование во многом определяется состоянием рыночной инфраструктуры.

ЛИТЕРАТУРА

1. Указ Президента № УП-4947 от 7.02.2017г. «Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах».
2. Послание Президента Республики Узбекистана Ш.М.Мирзиёева депутатам Олий Мажлиса. Газета «Народное слово» 2017 год 23 декабря № 258 (6952).
3. Засименко Б. В. Современное формы организации инновационной деятельности предприятий: Научное издание. -М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2007.-16с.

АЙМАҚТЫҚ ИНДУСТРИАЛДЫҚ ЖОБАЛАРДЫҢ АЙМАҚ ЭКОНОМИКАСЫНА ӘСЕРІ

¹Шалдарбеков К. Б.,

²Нурмухамбетова З. С.

¹Қазақстан, Алматы, Қ. И. Сәтбаев атындағы Қазақ Ұлттық техникалық зерттеу университетінің «Жобаларды басқару» мамандығының докторанты

²Қазақстан, Тараз, М. Х. Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің «Менеджмент» кафедрасының аға оқытушысы

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5676

ARTICLE INFO

Received 26 April 2018

Accepted 26 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

project,
regional project,
industrial project,
region,
regional economy

© 2018 The Authors.

ABSTRACT

The article examines the impact of the implementation of regional industrial projects on the development of the region's economy. The authors carried out an analysis of the implementation of projects in the period from 2010 to 2016 in the framework of the state program of industrial and innovative development in the Zhambyl region. In the course of the study, an analysis of the implementation of regional industrial projects in the sectoral context over the past seven years was carried out. Based on the analysis, the impact of the implementation of projects on the diversification of the region's economy was determined and the impact on improving the socio-economic indicators of the region was examined. In particular, the impact of the implementation of industrial projects on the employment of the population in the region has been studied.

Кіріспе. Қазақстан Республикасы территориясының ерекшелігі және оның әр түрлі белгілері бойынша көп түрлілігі территорияны жеке аймақтарға бөлу қажеттілігін көздейді.

Территория адам қоғамының дамуында, атап айтқанда оның экономикалық қарым-қатынастарында маңызды және көп қырлы рөл атқарады. Ол, өндірістік қызметтің материалдық жағдайын жасау, тұрғылықты халықты жұмыспен қамтамасыз ету, өмір сүру мен тынығуын ұйымдастыру, этникалық қауымдастықтар белгілерін қалыптастыру сияқты маңызды функцияларды орындайды.

Аймақтардың әлеуметтік - экономикалық өсуіне, яғни экономикалық даму мен ресурстық және шаруашылық әлеуетін дамытуға, аймаққа тартылатын инвестициялар әсерін тигізеді. Оларды іске асырудың құралдары ретінде әртүрлі жобалар болып табылады [1].

Қазіргі заманғы көптеген зерттеушілер аймақтық жобаларды басқару аймақтық билік органдарының тарапынан жан-жақты қолдау негізінде және аймақтық басымдықтарға сәйкес жүргізілу керектігін атап отыр [2-5]. Олардың пікірінше, аймақта іске асырылып отырған жобалар сол аймақтың даму мақсаттары мен олардың басымдықтарына сәйкес келген жағдайда ғана, тиімді болады.

Бұл зерттеуде біз аймақтық индустриялық жобалардың аймақ экономикасын дамытуға әсер етуін қарастырамыз.

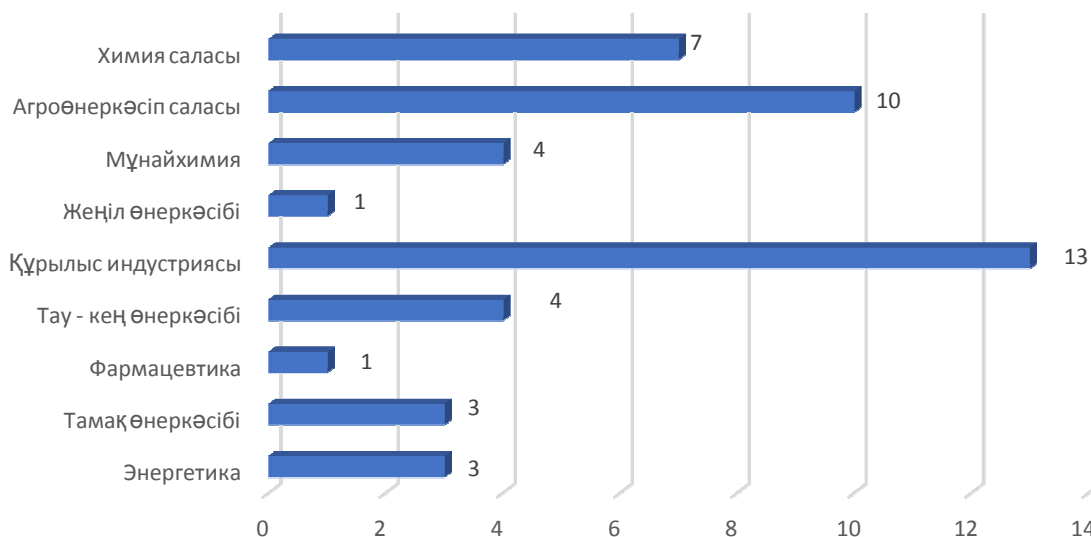
Зерттеу нәтижелері. Қазақстан Республикасында мемлекеттік индустриалдық – инновациялық даму бағдарламасы 2010 жылдан бері жұмыс істейді. Аталған бағдарлама ел экономикасын инновациялық бағытта дамытуға және нәтижесінде оның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған.

Жамбыл облысында индустриалдық – инновациялық даму бағдарламасы шеңберінде 2010 жылдан бастап 2016 жылдар аралығында жалпы сомасы 150,24 млрд.теңге құрайтын 46 жоба іске асырылды. Бұл бағдарлама бойынша жобаларды іске асыру бірнеше кезеңмен көзделген. Бағдарламаның бірінші кезеңі 2010 – 2014 жылдар аралығында іске асырылды. Қазіргі кезде бағдарламаның екінші кезеңі бойынша жобалар (2015 – 2019ж.) жүзеге асырылып отыр.

Бағдарламаның екінші кезеңінің шеңберінде жалпы сомасы 581,7 млрд.теңге құрайтын және 6,6 мың жаңа жұмыс орындарын құруды көздейтін 27 инвестициялық жоба іске

асырылуда. Аталған инвестициялық жобалардың 70,0 % ауылдық жерде және 30,0 % Тараз қаласында жүзеге асырылып отыр.

Жамбыл облысындағы жүзеге асырылған жобалардың тізіміне қарайтын болсақ, олар экономиканың әр түрлі секторларын қамтиды. Индустриалдық – инновациялық даму бағдарламасы шеңберінде аймақта бұрын болмаған фармацевтика, альтернативті энергетика сияқты салаларда жаңа кәсіпорындар пайда болды.

Сурет 1. Аймақтағы жүзеге асырылған жобалар саны, бірлік

Мысалы, Жамбыл облысында ТМД елдерінде ең алғаш шикізаттан бастап дайын өнімге дейінгі өндірістің толық циклын қамтамасыз ететін медициналық қолқаптарды шығаратын кәсіпорын құрылды. Сонымен қатар, қазақстандық нарықта елеулі үлесі бар құрылыс материалдарын шығаратын кәсіпорындар бой көтерді. Олар полимерлік құрылыс материалдары, геосинтетикалық материалдар сияқты инновациялық өнім түрлерін шығара бастады.

Жүзеге асырылған жобалардың экономика салалары бойынша үлесін қарастыратын болсақ, ең көп жоба (13) құрылыс индустриясы саласында, агроөнеркәсіп саласында (10) және химия саласында (7) жүзеге асырылды. Сонымен бірге, мұнайхимия, фармацевтика, тамақ өнеркәсібі, жеңіл өнеркәсібі және тау – кең салаларында жобалар іске қосылды.

Аймақтағы жүзеге асырылған индустриалдық жобалардың жұмысбастылыққа әсерін келесі кесте мәліметтері негізінде қарастырамыз.

Кесте 1. Индустриалдық жобалардың аймақтағы жұмысбастылыққа әсері

Жылдар	Жобалар саны, бірлік	Құрылған жұмыс орындар саны, бірлік	Жобалардың құны, млрд.тг
2010	7	1958	55,4
2011	6	1070	22,1
2012	6	310	2,1
2013	8	626	20,9
2014	6	994	22,84
2015	5	371	7
2016	8	401	19,9
Барлығы	46	5730	150,24

Жалпы, барлығы 7 жыл ішінде Жамбыл облысында жаңа индустриалды жобаларды іске қосу нәтижесінде 5730 жаңа жұмыс орындары ашылды. Ең көп жұмыс орындары 2010 жылы пайда болды. Ол сол жылдағы бірнеше үлкен жобалардың іске қосылуымен түсіндіріледі. Атап айтқанда, «Электрометаллургиялық мини зауыт» ашылды (843 жаңа жұмыс орны), «Мойынқұм ауданында цемент зауыты» құрылды (350 жаңа жұмыс орны).

Қорытынды. Зерттеу нәтижелерінен көрініп тұрғандай, аймақтық индустриалдық жобаларды жүзеге асыру аймақтың экономикасын диверсификациялауға және аймақтың

элеуметтік – экономикалық көрсеткіштерін жақсартуға мүмкіндік береді. Атап айтқанда, Жамбыл облысында индустриалдық – инновациялық даму бағдарламасы шеңберінде жаңа 46 жоба іске қосылды және 5730 жаңа жұмыс орындары ашылды.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Нагимов А. Р. Крупные региональные проекты в системе устойчивого развития региона (на примере Республики Татарстан) // Проблемы современной экономики, -№3 (47), 2013г.
2. Stroeve, O. A., Shinkareva, L. I., Lyapina, I. R., & Petruchina, E. V. (2015). Optimization of approaches to the management of investment projects in regions of Russia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3 S6), 87.
3. Kuleshov, V. V., & Seliverstov, V. E. (2016). Program for reindustrialization of the Novosibirsk Oblast Economy: Development ideology and main directions of implementation. *Regional Research of Russia*, 6(3), 214-226.
4. Vizhina, I. A., Kin, A. A., & Kharitonova, V. N. (2013). Problems of public-private partnership in implementation of strategic projects of the North. *Regional Research of Russia*, 3(1), 103-112.
5. Sabine Sedlacek and Veronika Gaube, (2010), Regions on their way to sustainability: the role of institutions in fostering sustainable development at the regional level, *Environment, Development and Sustainability: A Multidisciplinary Approach to the Theory and Practice of Sustainable Development*, 12, (1), 117-134

ABOUT THE NEED FOR PERFORMING TRAINING AND INCREASING THE QUALIFICATION OF DISPATCHERS AND MOVEMENT MANAGERS IN RAILWAY TRANSPORT

¹*Dimitar Dimitrov Associate prof., Dr. Eng.,*

²*Zlatin Trendafilov Senior Lecturer. Dr. Eng.*

Bulgaria, Sofia, 'Todor Kableshkov' University of Transport, Department 'Technology, Organization and Management of Transport'

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5677

ARTICLE INFO

Received 28 April 2018

Accepted 26 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

transport,
traffic,
railway infrastructure,
dispatching system,
train movement management,
information systems

ABSTRACT

The modern movement of trains in railway transport is a high-tech process related to the management of their movement through modern technical and information systems. The construction and modernization of these systems is cyclical and usually coincides with the rehabilitation and modernization of railway transport. These systems mainly employ mid and high management staff, namely traffic managers and train dispatchers of the respective railway sections. This publication discusses the contemporary aspects and perspectives for carrying out professional training and enhancing the qualifications of traffic managers and train dispatchers in railway transport. In fulfilling this objective, the functional characteristics, parameters and capabilities of the implemented concrete systems are taken into account, namely the company "TALES", which has implemented several projects in Bulgaria in recent years.

© 2018 The Authors.

Introduction. The efficient operation of railway transport is of particular importance for carrying out the necessary passenger and freight transport. On the one hand, this is a top priority in terms of forecasting and planning of the transport process, and on the other hand it is related to real traffic and traffic management. This also includes the particularly important operation-related activity related to the management and control of traffic on the railway network [1, 2].

The modern movement of trains in railway transport is a high-tech process related to the management of their movement through modern technical and information systems. The construction and modernization of these systems is cyclical and usually coincides with the rehabilitation and modernization of railway transport. Cyclicity stems from the stepwise development and rehabilitation of infrastructure, and the life of these systems is reduced and resumed during smaller periods of operation of the systems themselves, as the rapid development of information and telecommunication systems is the cause. These systems mainly employ mid and high management staff, namely traffic managers and train dispatchers of the respective railway sections. They use them in the so-called dispatch centers, where the management processes for the provision of train movements and maneuvering at stations are centralized, as well as signaling management, station centralization and the blocking of unregulated actions and processes [3, 4]

This publication discusses the contemporary aspects and perspectives for carrying out professional training and enhancing the qualifications of traffic managers and train dispatchers in railway transport. In fulfilling this objective, the functional characteristics, parameters and capabilities of the implemented concrete systems are taken into account, namely the company "TALES", which has implemented several projects in Bulgaria in recent years. Particular attention is paid to multimedia training and the need to build a simulation base to simulate real processes connected with management, train movement provision and shunting activity at stations.

Model for provision of railway transport management. The management of the railway transport processes includes management activities and tasks for the safe and timely provision of the necessary rolling stock, its loading for the passengers (respectively the embarkation of the passengers), the movement on the respective route as well as the unloading of the passengers (disembarkation of the passengers) and leaving the transport system. This is a complex process and requires a high degree

of consistency and synchronization of transport processes, while at the same time requiring simplicity and easy orientation for passengers and customers of transport services. [5, 6]

For example, it is important for railway companies to meet the following requirements and tasks [7, 11]:

- Ensuring the use of railway infrastructure by licensed carriers on a level playing field;
- Carrying out activities related to the development, repair, maintenance and operation of the railway infrastructure;
- Collection of the relevant infrastructure charges;
- Development of train timetables coordinated with carriers and for passenger transport - and with municipalities;
- Train management of railway infrastructure in compliance with safety, reliability and safety requirements;
- Acceptance of all transport requests by carriers;
- Acceptance and execution of all requests arising from public service obligations;
- Preparation, maintenance and storage of a register that contains land and railway infrastructure data;
- Implementation of the investment policy for the development and modernization, maintenance and repair of the railway infrastructure for realization of the required criteria and standards.

The Master Traffic Management Plan is governed by the Train Traffic Schedule (TTS), which is a detailed plan for the movement of all trains on the railways. It determines the amount of movement in the number and category of trains for each section. They agree on the arrival and departure of trains at the nodal stations and their movement along the railway sections. It is the basis for ensuring safety and security in rail transport. The TTS determines not only the movement of trains but also the operation of all divisions. It binds the entire transport network to a single whole and therefore has organizational significance for the operation of the railways (infrastructure and carriers).

The implementation of the train traffic timetable is realized through a centralized system for dispatching and controlling the traffic processes in the sections of the railway network. The movement of trains and other railway vehicles is managed by train dispatchers through station supervisors at the stations. [8]

The work of the train dispatchers. The main task of the dispatching management is to ensure traffic safety and to prevent the work at stations, depots, sections and others in the railway section as a whole. The train dispatcher normally controls the movement of the trains in its assigned area. It is operationally subordinate to the Chiefs of Offices and Heads of Movement at the stations and divisions, the carriers, the locomotives and the transport crews operating in its section, as well as the staff working on the maintenance of the railway infrastructure and all other workers and employees concerned with transport safety.

The train dispatcher on his/her duty is a sole authorized officer for the movement of trains in his/her area, ensuring accurate and safe passage of trains, and, in the event of disturbances and traffic disruption, co-organizes train movements.

To exercise permanent control over the movement of trains, the train dispatcher conducts a working schedule for the actual realization of the approved TTS in its assigned area. All the information he receives from the various staff and services is necessary for him to make correct and timely operational decisions to regulate the movement of trains, to prevent possible violations of the schedule, to adhere strictly to the rules for safe passage of railway vehicles at stations and interconnections. He/She has to get acquainted with the upcoming train timetable, paying particular attention to the damage to the safety equipment at stations and interchanges and the operating mode of the stations, the occupied recruitment routes, newly assigned and reduced trains in the section, their location in and the presence of trains carrying special cargoes, long-drawn trains, etc.

To ensure the safe passage of railway vehicles in stations and interchanges, the train dispatcher has the right to modify the points and the order of diverting, overtaking and passing the trains, to speed up their movement by creating the best possible conditions for skipping, shortening the stops of the trains, organizes the proper use of breaks in the station and stations due to repair and restoration work, accidents and others.

The senior train manager plans the operation for the next 24 hours according to the requests of the carriers, preparing and issuing an order for the train work for the area under his care. The order is issued in compliance with the requirements of the regulations for the appointment and cancellation of trains. Planning of the operation via the railway stations (the border stations where the transmissions and the acceptance of the trains between the various units are carried out). The Senior Train

Dispatcher - on shift, during his duty, manages and supervises the work of the train dispatchers in the shift. He/she is obliged to:

- integrate the work of train dispatchers;
 - control and coordinate the movement of trains through border and railway stations;
 - participate, make suggestions and take decisions at meetings with the dispatch center for operational work, and attend the meetings of the railway carriers with the train stations;
 - resolve difficulties encountered in the operation of train dispatchers;
 - exercise control over the operation of the train dispatchers according to the instructions given by them in relation to the train traffic control and the technical condition of the devices of the insurance equipment;
 - comply with the requirements for equal treatment of all licensed carriers to the railway infrastructure;
 - fulfill the duties assigned to him/her, in accordance with the rules governing the movement of trains.
- Through the dispatching management of trains, the following important tasks are also provided:
- dispatch control and control of train movements along railway lines and nodal stations;
 - technical control on the condition of railways;
 - central data processing for the system;
 - processing of violations in the exploitation process;
 - central storage and processing of train running time data;
 - dispatch control on the railway network;
 - analysis of the operation process and distribution of the information about it.

Workspaces of train dispatchers are concentrated in dispatch halls, and action zones are geographically formed - the so-called Dispatching Circles. The dispatcher workstations are equipped with tracking monitors, railway points (switches), showing busy or unoccupied tracks, a time/route diagram, etc.. An opportunity to print the operational processes is provided. Various specialized keyboards are provided for the different systems - dispatching, stationary, telecommunication. All conversations and orders related to train traffic management and stopping of movement, crashes, accidents and other information between train dispatchers, senior train dispatchers and traffic managers (movement managers) are generally conducted under dispatching system.

During the implementation of the transport process and the movement of the trains on schedule, the schedules of the carriers, the railway maintenance dispatchers, the energy dispatchers, etc. are also included. They may have different zoning than the train dispatcher circles.

Overview of the functional parameters of dispatching management systems and deployed solutions. The construction of modern dispatching systems in rail transport generally consists of a combination of diagnostic devices and sensors, controllers for controlling devices (switches, signals, train control systems, etc.), communication networks and communication devices, computer systems and servers) that work in sync and enable the train manager to manage and control the processes of route and train management through the analytical and visual components of the system when provided nominal mode of security and safety of the various subsystems, components and movement of rolling stock.

The basic requirements for modern vehicle transport management systems are based on the following requirements [8] and scope of solved tasks, namely:

- detailed location of the vehicles in time and space depending on the speeds and requirements for safe movement;
- the transmission of detailed information between the vehicles and the link to the centralized traffic management system;
- the transmission of detailed information between the traffic management system and the other services involved in ensuring the movement of the means of transport;
- possibility to determine changes as necessary and to control the routes of the means of transport;
- running predicted routes and conflicts as well as quickly restoring movement to normal parameters;
- optimizing routes to reduce fuel and time consumption, including shortening the idle mileage;
- reporting and transmission of information on certain parameters of the means of transport (fuel, operation of security systems, etc.);
- control and awareness of freight and passengers in the means of transport, their delivery to the destination endpoint;
- other features relating to transport, means of transport, the environment, etc.

The degree of automation of individual aggregates and devices in transport vehicles (rolling stock) related not only to traffic and security but also to the creation of a good environment is also a task that has recently been seriously evolving and progressing. [9, 10]

In Bulgaria, with the development and rehabilitation of the main railway sections [11], such information systems are being implemented. Thales Austria is primarily concerned with their construction [12]. Figure 1 shows the map showing the main railway sections that have been constructed so far:

- Plovdiv - Burgas: ETCS L1 on the country side + On-Board;
 - Sofia - Karlovo rehabilitation;
 - Plovdiv - Svilengrad: Electronic centralization, ETCS L1, Traffic Control and Service Center, Telekom, GSM-R;
 - Plovdiv - Burgas construction project: axle counters, railway switches;
 - Sofia / September - Plovdiv: Electronic centralization, ETCS L1, Telekom, GSM-R.
- Figure 2 shows a common view of a command control room for controlling train movements.

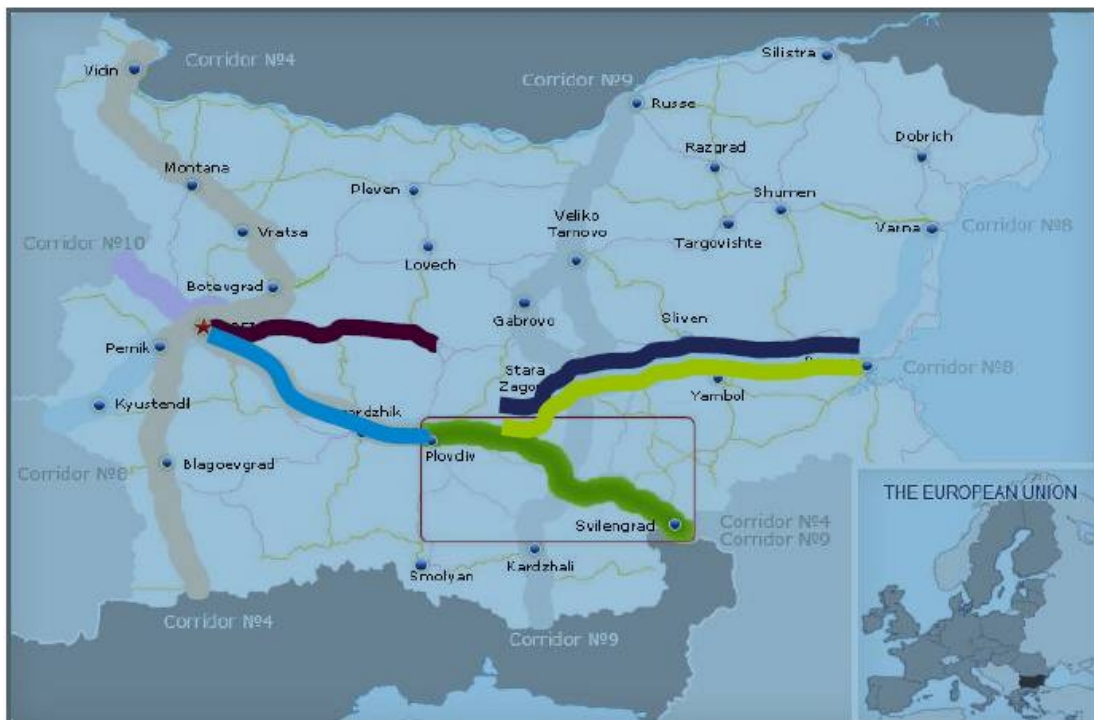

Fig. 1. Main railway projects of Thales Austria in Bulgaria

Fig. 2. General view of a command control room for train control

Using the dispatch management systems in training. As it has become known, dispatch management is a complex task in terms of the logic of the train running processes, as well as the design of such a system as hardware and software. Although the interface of these systems is context-oriented and relatively easy to operate with the systems themselves, its volume makes it sophisticated to work when there is no practical training to work with the system.

Qualified training with systems is an important task, which should be of a periodic nature and related to testing and certification of learners. In this connection it is necessary, along with the manufacturer and the training center to be built and implemented simulator training and testing and certification of personnel working in these dispatch centers and for students involved in controlling the movement of trains in the railway transport.

In extreme situation, dispatching system, even as modern and sustainable process for ensuring the safety on first place in the movement of trains, can be discredited and made vulnerable, and the people running it must be fully prepared to tackle the situation both in a crisis situation and in the normal mode for its operation.

Last but not least, can mentioned the creation of so-called multimedia and interactive training to work with these systems, which would lead to the skills and automatism of the actions of the learners, similar to multimedia games and entertainment, that for good or for bad is the current reality of life in recent years..

Conclusions. The present paper discussed the issues of professional training and qualification of traffic managers and train dispatchers in rail transport.

In this regard, the issues concerning the specificity of the work of the train dispatchers, as well as this activity in general, which is related to the operational management of the railway transport, were addressed. An overview of the functional parameters of the dispatching systems was presented, as well as the implemented solutions in our country for rehabilitated and modernized sections of the railway network.

Considering the complexity of the process of organizing the dispatching management as well as the complexity from the point of view of the construction of such real-time information systems, methodological recommendations were made on the necessity of building a training complex for training, testing and certification of workers and new- frames.

Special attention was paid to multimedia training and the need to build a simulation base to simulate real processes ensuring management, exploitation and maneuvering activities in railway stations.

REFERENCES

1. Raikov R., Organization and management of the railway transport. S., VMEI, 1985
2. Raykov R., Georgiev N., Stoikov D., Berov T., Stoyanov I. Technical exploitation and safety of transport. "Todor Kableshkov" University of Transport, Sofia. 2002.
3. Stoilova S. Organization and Management of Railway Transport, MP Publishing House of TU - Sofia, 2010
4. Razmov T. Methodology, modelling and traffic forecasts and investments needed of ERTMS implementation into the railway network of Bulgaria, S. S. H. B. Czech Telematic Autumn in Bulgaria, Ed. 2008
5. Dimitrov D., Kirchev T. Task for Operational Management of Transport Posts, Collection of Reports of the 15th Scientific Conference with International Participation TRANSPORT-2005, I-59-I-62
6. Dimitrov D., Kirchev T. Modeling of the Train Controller's Work in Traffic Management in Railway Transport, Collection of Reports of the Twelfth Scientific Conference with International Participation TRANSPORT-2002, pp. 73-76
7. Kirchev T., Modeling and Traffic Management in Operational Conditions, Todor Kableshkov University of Transport, Sofia, 2017 (http://www.vtu.bg/wp-content/uploads/2017/12/avtoreferat_Kirchev.pdf)
8. Dimitrov D., Kirchev T., Application of Modern Information Tools in an Operational Transport Management, Mechanics, Transport, Communications, Academic journal, ISSN 1312-3823, Volume 11, Issue 3, 2013, Article No 0783 (<http://mtc-aj.com/library/783.pdf>)
9. <http://www.railway-research.org/>
10. http://tout.vtu.bg/project/dicpactchsystemtransport_NEW.htm
11. <http://www.rail-infra.bg/>
12. <http://www.thalesgroup.com/>

CONCEPTUAL BASIS FOR THE FORMATION OF THE AGRICULTURAL LAND MARKET PURPOSES

¹*Buiak L. M. Dr. in Economic, Associate Professor,*

²*Pryshliak K. M. Phd Student*

¹ *Ukraine, Ternopil, Ternopil National Economic University, Head of economic cybernetics and informatics department,*

² *Ukraine, Ternopil, Ternopil National Economic University*

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5678

ARTICLE INFO

Received 30 April 2018

Accepted 26 May 2018

Published 01 June 2018

KEYWORDS

model,
land market,
moratorium,
rent

ABSTRACT

In this paper, the conceptual model that describes a wide range of phenomena and processes that will begin in Ukraine's economy after the abolition of the moratorium on land sales. Based on this model, a number of basic conclusions.

© 2018 The Authors.

Today it is obvious that the problem of introducing sustainable land use in Ukraine requires further strengthening of the effective state regulation of market land relations. An important task for activating economic activity and business development in the country is the creation of conditions for the maximum full and unhindered provision of economic entities by land parcels of the appropriate purpose in order to realize investment projects, increase production capacities, develop transport infrastructure, etc.

Particularly relevant is the study of ways to solve this problem in agriculture, because it is just like any other industry of the country's economy is closely linked to the use of natural resources, primarily land. Land is the main resource of human development in the countryside, but it will perform this function only with the condition of consolidation of agricultural land use and formation of effective agribusiness market-type.

The concept of what the land market in Ukraine should be is in the process of formation. There are quite opposite views and points of view: from the formation of the exclusively land lease market to the removal of any restrictions on the transfer of ownership / trade in agricultural land

The research of the formation of the land market was undertaken by such scientists as I. R. Mykhasiuk, Ye. Y. Maiovets, Yu. D. Bilyk, L. Ya. Novakovskiy, V. E. Dankevich, V. M. Zaiats, A. S. Danilenko. Economists such as V. Andriichuk, E. Yanushevich, P. Onyshenko, O. Gutorova, Yu. Lupenko, O. Shpichak and others engaged in problems of introduction and use of land resources.

The questions on the theoretical justification for the introduction of the agricultural land market are devoted to the work of such foreign scientists as D. Ahner, S. Gliessmann, L. Vranken, R. Just, D. Hueth, A. Schmitz, M. Przychodzeń, E. Laskowska. R. Simpson. The issue of state regulation of land relations in the EU member states is studied in the works of J. Swinnen, P. Ciaian, A. Kancs, K. Van Herck, L. Vranken.

Highly appreciating the scientific achievements of the named scientists, it can be noted that under current conditions, land relations require further in-depth study as part of the substantiation of the directions for their further improvement in the near future and the study of the necessary conditions for this.

Creation and effective functioning of the land market in Ukraine is an objectively necessary measure of state importance that will provide a solution to a complex of existing problems, the main of which is the legalization, control and regulation of transactions concerning sale and purchase of land,

which is practically already happening but uncontrollably, as well as the possibility of using land as a real mortgage for a loan through a land mortgage.

In a market economy, land, like any other means of production, is a commodity, has a price, is bought and sold, its use is paid, all operations with land are carried out taking into account the value of land [1, p.133]. Owning a land parcel without the right to its alienation, pledge, donation, etc. does not meet the criteria for determining the right of private property [2, p. 219].

In the scientific literature there is no single definition of the concept of the land market. The views of scientists on the definition of the land market are divided. Some believe the land market is a process of transfer of rights to use land from some subjects to others. Other, that the land market - is, first of all, the definition of the value of land and recognition of its capital on a par with other means of production and working capital.

Often, there is a misunderstanding of the essence of the land market, which is often treated very narrowly, reducing it only to the purchase of land. But this is an erroneous interpretation of the land market. Even in countries with highly organized market relations, the sale and purchase of agricultural land is limited in scope and, according to some researchers, is only 1-3 % of their total area.

So, after analyzing the statements of various economists, including the above-mentioned authors, we will present the land market as a system of socio-economic relations, where land acts as a commodity and capital in the process of realizing the economic interests of market players.

Often, to understand the essence of the land market is possible through the functions that it performs, the main of them are [7]:

1. Stimulative - is that the market encourages producers to the most rational use of land, because the effectiveness, in particular, of commodity agricultural production, depends to a large extent on the efficiency of the use of land resources.

2. Regulatory function is that the land market provides market redistribution of land between the agrarian sector and other sectors of the economy, between legal entities and individuals.

3. Control function. The essence of this function is that the market is constantly monitoring the process of appropriating land, reducing the cost of acquiring land, provides for a constant comparison of cash incomes of the population with prices for land.

4. The pricing function is realized in the process of formation of land prices, based on specific market conditions.

5. The informative function is that the land market provides information to market participants about the available supply and demand for land, the state and prospects for the development of this market, prices and rent for land, prices for land mortgages, etc.

In Ukraine, the land market does not fulfill its functions, such as: determining the real value of land, regulating land allocation processes, stimulating the effective use of land resources, informing market players about prices, the state of demand and supply through a moratorium on land purchase and sale.

The deceleration of the imposition of a market for agricultural land has led to: the formation of a "shadow" land market; lack of a mechanism for the formation of an effective owner and producer of agricultural products; considerable lag behind the size of the rent from the land rent, which leads to the impoverishment of land owners; lack of a mechanism for attracting loans secured by property rights and use of agricultural land; lowering state incomes that could be earmarked for infrastructure development and rural areas; land raiding; social tension in society; the concentration of land resources by agroholdings, which became regional monopolists and use a cheap land resource, exhausting its crop rotation violations in pursuit of profits, etc. [8].

When forming an effective model for the introduction of agricultural land markets, the following threats need to be taken into account: predatory redemption of land by foreigners; buying land by wealthy buyers and creating latifundia with wage workers; the occupation of great lands by banks in the process of transfer of mortgaged land into the ownership of the mortgagee; the purchase of land by financial speculators and their quick resale, which will affect the cost of agrarian products and will lead to inflation. Therefore, the opening of the land market today requires the adoption of many well-considered and well thought-out decisions.

The most important condition for the establishment of a full-fledged land market is the approval of private ownership of land, which grants the right to own, use and dispose of it. There should also be an economic motivation to enter the land market of land plot sellers and their buyers. At the same time, buyers should have adequate solvency and the opportunity to receive a reasonable income for them from entrepreneurial activity in the field of agricultural production. In turn, this requires the creation of a favorable economic environment and infrastructure of the land market.

Foreign experience in the development of land ownership relations suggests that in developed countries there are two types of agricultural land markets - lease and purchase. However, the last turns less than 3 % of the land. In the countries of Western Europe, the share of own land tenure in the total area of farmland land use reaches 65 %, rental use - 33 %. The dispersal of these indicators by country is very high: from almost complete absence of lease (Ireland) to lease more than half of the area (France, Belgium). In the United States in 2005, the share of land occupied by farmers only on their own land was 28 %, only leased - 12 %, combined use of own and leased land - 60 % [1, p.76]. Detailed analysis of foreign experience of land-lease relations was conducted by Kovtunovich NL and Kondratenko N.G. [1]. The authors conclude that land lease has become the main type of land relations in developed countries. The most efficient use of land leased for the medium and long term. In most developed countries (the Netherlands, Denmark, Spain, Belgium, Portugal, France, Norway, Germany, Japan, etc.) the minimum lease ranges from 6 to 15 years [1, p. 21]. Especially notable is the practice of countries such as France, the Netherlands and Poland. In the legislation of these countries, the orientation is chosen for lifetime use, or the right to long-term lease. The French legislation regulates four types of lease terms: at 9, 18, 25 years - and before the end of employment. Especially attractive form of lease in France is emphyteusis. This is a long-term lease of agricultural land for a period of at least 18 years and not more than 90 years. Emphyteusis is characterized by a low rent (half or even a third of the normal level), as well as the ability to transfer to a pledge, to sublease. In Poland, the right to long-term lease can last up to 99 years, but not less than 40 years. Both France and the Netherlands imposed strict requirements for the professional training of applicants for land lease, experience in the agricultural sector and the availability of seed capital.

After analyzing foreign experience, one can conclude that there are two opposite tendencies in the current land market: the predominance of supply over demand (buyer's market); predominance of demand over supply (seller's market). Balanced market conditions practically absent and substantially differentiated by types of land plots of different administrative subordination.

After analyzing the experience of foreign countries in the field of land use, it should be noted that for the development of land lease land in Ukraine, the main focus should be on the formation of a competitive environment among potential tenants of the land; protection of the rights of peasants-landlords; increase of land rent, introduction of environmental monitoring and control aimed at using tenants of ecologically safe agrotechnologies and proper reproduction of soil fertility. It is advisable to introduce a mortgage mechanism for the right to lease land, since this process does not lead to a change in the owner of the land, but for the tenant to have a significant benefit - it will allow to attract significant funds for the development of production. The model of medium- and long-term lease of land may be oriented towards further redeployment of lease, inheritance or redemption contracts. In this case, it is expedient to establish a scale of motives and restrictions on the resale of purchased agricultural land.

The formation of the land market will be facilitated by the development of mortgage lending, which will ensure the use of agricultural land as collateral. The implementation of the proposed measures will facilitate the attraction of investments in agricultural production, increase the efficiency of use and protection of land, and, most importantly, will ensure that citizens will realize their rights regarding the use of land ownership.

In general, we can state: world experience shows that the regulation of the land market is much more effective than driving it "into the shadow." Legislation of many European countries presupposes the existence of a system for regulating agricultural land turnover, having (due to the characteristic historical or national peculiarities) the economic or social situation in each country, its differences. A detailed analysis of the history of land relations in Europe makes it possible to conclude that the agricultural land market has the right to exist, but it requires careful substantiation and substantial restrictions. An attempt to take into account only the most significant limitation: the prohibition of excessive concentration of land, the right to land those who it is, avoiding the creation of land estates, limiting fragmentation of land, reserve land for public purposes, etc. - leads us to the conclusion that perhaps a reasonable basis for the organization The land market for agricultural purposes is a lease.

The main conditions for the formation of the land market in Ukraine are: the formation of an appropriate legislative and regulatory framework that will create the preconditions for the existence of a regulated land market; availability of land for sale; availability of solvent demand for land; creation of such a method of pricing, which would take into account all the factors that determine its value; developed system of state regulation of the land market at the local, regional and national levels; availability of

appropriate market infrastructure; creation of an appropriate system of state support for producers of commodity agricultural products, ensuring requirements for the effective use of land plots [9].

An important role in the formation of the land market is played by information that characterizes both individual plots of land and land resources in general. State technology of land parceling is formed on the basis of information, restrictions on land use are established, funds are determined for the purchase of the land, registration of rights to land is established, taxes and fees associated with market turnover of land are established and levied, etc.

When choosing the right model of land market in Ukraine some positive results can be achieved. The increase of the revenue from land efficiency, reducing the "gray" market, The of the increase the investment attractiveness of land, the increase of the local and state budgets, creating new jobs in rural areas. However, the desired result can only be supported by the state, and create an appropriate legal framework.

However, as the land market in Ukraine will only start to develop, the application of these methods is not sufficiently effective, and sometimes even gives false results. It is worth noting that the price largely determines the size of demand for land, but there are also non-price factors that can be divided into two main categories - external and internal.

External factors depend on the macroeconomic environment in which the land market functions, including political, administrative and legal circumstances. Unpredictable changes in the credit, financial, tax and agrarian policy of the state restrain development and lead to abuses in the land market. The influence of internal factors on the demand on the land market is due to the connection of land with a specific territory. This group of factors includes the location of land, the infrastructure of the locality, the environment, as well as demographic and economic circumstances.

Based on the foregoing, the most suitable in this situation is a model approach of determining the price of land and a comprehensive studying of all processes and phenomena associated with the land market, which will begin after the completion of the land reform and the abolition of the moratorium on the land sale.

That is why we propose a model of the functioning of the agricultural land market, which consists of five blocks: the legal basis for the formation of the land market, the objects of the land market, market elements, functions and market segments, whose interaction ensures the rational use of land (pic.1)

In the proposed model, not all agricultural land are considered to be the goods in the market, but only agricultural landowners of private ownership (land shares - shares), obtained by the peasants during the dispersal of the lands of former collective agricultural enterprises. The main "players" in this market are landowners (potential sellers / landlords) and private farmers, non-state agricultural enterprises and large vertically integrated companies (agroholdings) as potential buyers / tenants.

The main assumptions about the functioning of the land market were as follows:

- Agricultural land and rights to them are market goods
- In the land market (as in any market), the formation of the price of goods is primarily determined by the balance of demand and supply.

The offer of goods depends on its availability (the number of unpacked land), the number of potential sellers (the total number of peasants who received land shares) and their readiness for the transaction. In turn, the demand for goods depends on the number of potential buyers, their willingness to conduct the transaction and the price of the goods.

Having carried out qualitative analysis following conclusions were made:

- 1) the tenure of pensioners decreases over time;
- 2) individual owners of land plots begin to sell their land plots;
- 3) the ownership of small and large agricultural enterprises will increase over time (however, if the growth of small enterprises is a consequence of the revival of the Ukrainian economy, the increase of large landowners testifies to the beginning of the process of global land acquisition by a small part of the population);
- 4) the price of the aggregated industrial product tends to increase, which, combined with an increase in the number of enterprises, indicates improvement of the state of Ukraine's economy and the exit from the crisis;
- 5) a sharp decline in land prices in the first half of 2012, immediately after the abolition of the moratorium on the sale of agricultural land, due to the high volume of land offerings. Subsequently, land prices will tend to rise.

Consequently, the constructed conceptual model of the agricultural land market makes us think about the consequences of introducing a free market for agrarian lands. The steady increase in land holdings of large, non-equilibrium enterprises threatens the disappearance of the peasantry, as a

distinctive industrial and socio-cultural structure, as well as economic security. In order to avoid this, the state needs to take appropriate measures to restrict the growth of large agroholdings, and at the same time to stimulate the development of small and medium-sized agricultural enterprises.

To provide the efficient functioning of the agricultural land market, we propose the following measures:

- carrying out a complete inventory of land and land with the definition of the most valuable land (in economic terms), to ensure control of the state;
- realization of land zoning for their functional and purposeful purposes;
- conducting a cadastral assessment of land for the purpose of forming an electronic database;
- creation of accessible and long-lasting information database for access to statistical information on operations with land plots;
- creation of a mechanism of movement of land parcels and compensation for them;
- introduction of amendments to the current legislation concerning reduction of taxes on income from operations with land plots;
- formation of the land market infrastructure.

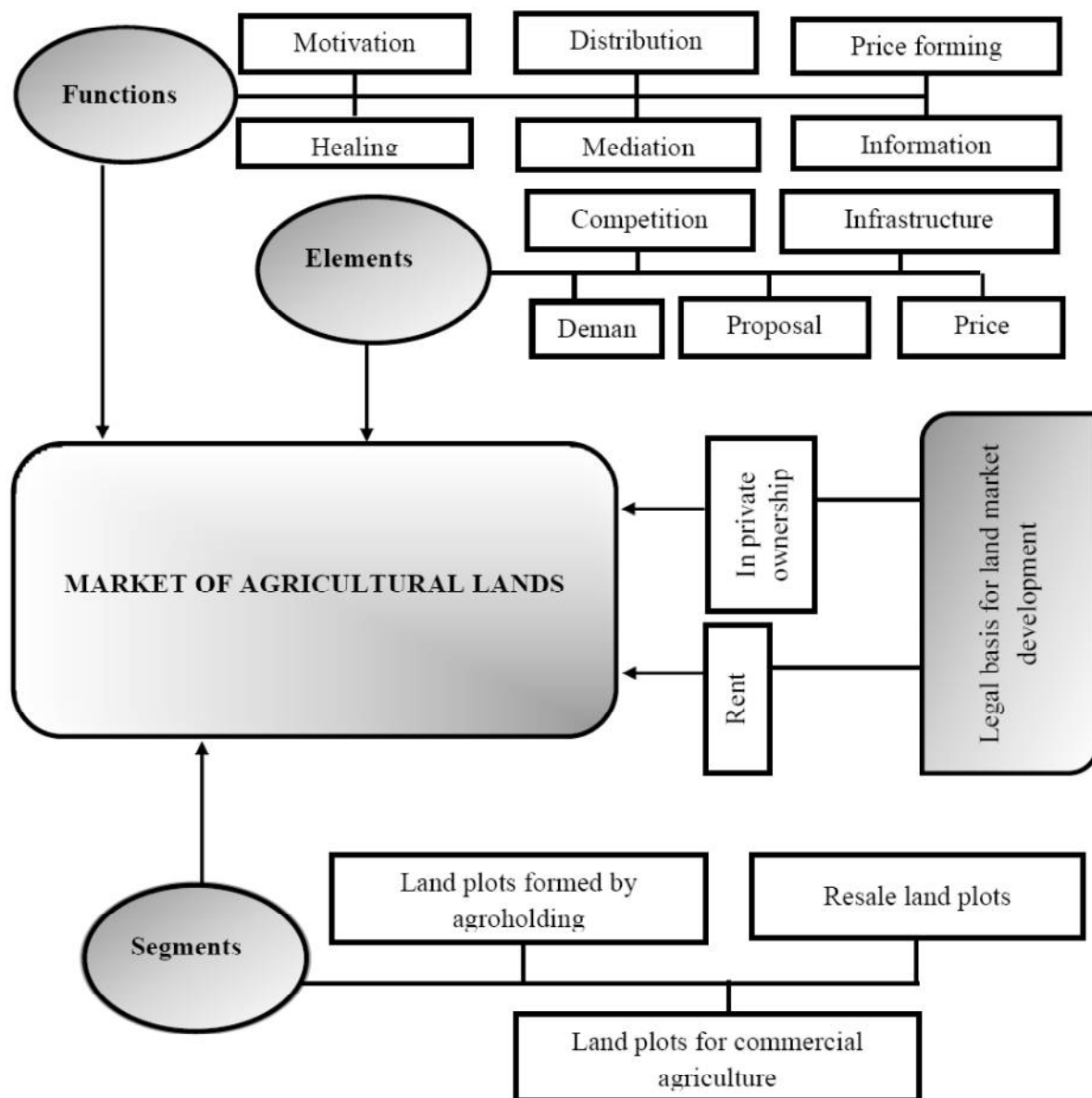

Fig. 1. Model of the agricultural land market functioning

REFERENCES

1. Buiak L. M. Modelyuvannya ekonomichnoyi dynamiky z urakhuvannyam rynku zemli sil's'kohospodars'koho pryznachennya [monohrafiya] / V. S. Hryhorkiv, L. M. Buiak, S. V. Ishchenko. – Chernivtsi: CHNU. Vydavnytstvo «Ruta», 2015. – 360s.
2. Buiak L. M. Dynamichna makromodel' ekonomiky z urakhuvannyam rynku zemli / L. M. Buiak, S. V. Ishchenko // Finansova systema Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats'. Seriya «Ekonomika» – Ostroh: Vydavnytstvo natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya», 2011.- Vypusk 16.-592-599.3. Danylenko A. S. Formuvannya rynku zemli v Ukraini / A. S. Danylenko, YU. D. Bilyk. – K. : Vyd-vo "Urozhay", 2006. – 277 s.
3. Zhuk O. Teoretychni osnovy formuvannya rynku zemel'nykh dilyanok ta yoho infrastruktury / O. Zhuk, O. Shevchenko // Zemleustriy, kadastr i monitorynh zemel'. – 2013. - № 3. – S. 61- 67.
4. Lishchenyuk T. M. Formuvannya infrastruktury rynku zemli: avtoref. na dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: 08.07.02 «Ekonomika sil's'koho hospodarstva i APK» / Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy. – K., 2006. – 24 s.
5. Sal'nykova T. V. Rynok zemli: chy hotova Ukraina do n'oho ta yaki naslidky nese znyattya moratoriyu / T. V. Sal'nykova, YE. O. Kolyesnik, I. S. Silina // Molodyy vchenyy. – 2017. – № 3. – S. 824–829.
6. Semeryak YU. A. Rynok zemli v Ukraini: sut', zavdannya, funktsiyi / YU. A. Semeryak, M. H. Moskva// Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy. – 2010. – Vyp. 2014. – S 257-263.
7. Ozhelevs'ka T. S., Rynok zemli sil's'kohospodars'koho pryznachennya v Ukraini: problemy ty perspektyvy zaprovadzhennya / T. S. Ozhelevs'ka, M. O. Korolik // Molodyy vchenyy – 2017. – №10(50). – S. 968-971.
8. Fedorov M. M. Osoblyvosti formuvannya rynku zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya v Ukraini / M. M. Fedorov // Ekonomika APK. – 2007. – № 5. – S. 73-78.
9. Yanushevych Ye. Formuvannya rynku zemli na rehional'nomu rivni ta stymulyuvannya yiyi vykorystannya (na prykladi L'vivshchyny) / YE. Yanushevych // Rehional'ni aspekty rozvytku i rozmishchennya produktyvnykh syl Ukrainy : zb. nauk. prats' Ternopil's'koyi ANH. – Ternopil', 2000. – Vyp. 4. – S. 108-109.

VALUE CONCEPTS OF "ACCOUNTING POLICY" AND "BALANCE SHEET POLICY"

*Marenych T. G. Doctor of Economic Sciences, Professor,
Polyvana L. A. Ph. D., Assoc.,
Lutsenko O. A. Ph. D., Assoc.*

Ukraine, Kharkiv National Technical University of Agriculture Petro Vasilenko

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5679

ARTICLE INFO

Received 01 May 2018
Accepted 26 May 2018
Published 01 June 2018

KEYWORDS

Accounting policy,
balance sheet policy,
creative accounting

ABSTRACT

The article considers the justification of its own theoretical approaches to accounting and balance policy on the basis of legal, scientific, and theoretical positions of their organization and proposes author definitions of the terms "accounting policy" and "balance policy".

The authors prove that the concept of "accounting" and "balance" policy coincides in part, at least in the word "politics". Although the content of these concepts covers common elements, we argue that each of these concepts also includes components that are not elements of another concept. It is stressed that these concepts can not be identified in any way.

© 2018 The Authors.

Introduction. Accounting policy is a subject of close supervision by interested individuals. It provides a legal way of adjusting the financial result and taxable income. The semantics of the term "accounting policy" includes determining the relationship between the two concepts "accounting policies" and "balance sheet policy". To date not specified and remains debatable definition of these concepts, and this in turn requires further research. We consider it appropriate to substantiate their theoretical approaches for accounting and book-based policy analysis of normative - legal and scientific - theoretical positions and their organization. We offer copyright definition of "accounting policies" and "balance sheet policy".

Research results. Modern realities operation of business entities requiring greater scientific substantiation pressing issues of organization and accounting and forming integrated scientific approach to the organization of accounting policies in the workplace. The formation accounting policy becomes more relevance in a view of global integration process in general and the constant restructuring of the economic system of the state in particular. We agree with a role-playing value of accounting policy, as we believe that the accounting policy of the enterprise has much wider significance: at the micro level - determining the tactics of financial and economic activities, the creation of an integrated system of accounting and analysis of enterprise and macro – forming is a common methodological framework of accounting at the national level [1].

Butynets F. F. notes that "accounting policy" is a set of actions on formation of complex teaching methods, techniques and procedures, organization and accounting that meets the peculiarities of the company, the interests of the owner and that should be considered in terms of the purpose of accounting" [2, p. 37]. Chatskis E. D., Lysyuk A. N., Mikhailov T. P. believe that the accounting policy is "... a set of accounting solutions to determine the outcome and results of the company, the financial statements" [3, p. 133]. M. V. Kuzhelnyy and V. Linnik, argue that the accounting policy - is "... a set of specific methods and means of organization and forms of accounting adopted now on the general rules and characteristics of his work" [4, p. 318]. Zagorodny A. G. takes the view that accounting policy is "... a set of methods of accounting (primary accumulation, cost measurement, current grouping and final generalization of economic activity) according to the characteristics of its economic activities" [5, p. 133]. Several researchers [6, 7] interpret the term "accounting policy" according to the definition in the regulatory framework of Ukraine (changes in 2018), meaning by the term "accounting policy" is a set of methods of accounting that have been selected now for the preparation and financial statement presentation. Some other researchers clarify the concept of adding time accounting policy uncertainty factor of business entities, "Accounting policies - principles and rules of accounting; system methods and techniques of organization and accounting for specific

businesses, secured appropriate normative act indefinitely " [8, 9, 10]. The modern approach to the definition of "accounting policies" are in the works of local [11, 12] and foreign scientists [13, 14] in accordance with international accounting standards and statements that interpret this concept as follows: "Accounting policies - the possibility to legally manipulate financial results in a particular company; specific principles, bases, conventions, rules and practices applied by an entity in preparing and presenting financial statements; deliberate design balance within the existing laws in compliance with generally accepted principles of an annual report". We believe that the accounting policies are based on financial image, because in it form the basic principles, methods and procedures. The presence of an effective accounting policy ensured accuracy and truthfulness performance indicators of economic activity of the entity, although their value depends on the alternative estimates of assets and liabilities. In determining the financial results influence the choice of accounting policies.

Our scientific position is more susceptible to the interpretation of the concept provided by B. Hurochkinoyu "accounting policy is a set of possible principles, methods and procedures used by the company to streamline and simplify the accounting process for the preparation and presentation of financial statements" [11, p. 25]. However, we consider it necessary to add to the understanding of the concept of accounting policies, some components. The first, indeed, according to the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" accounting policy elected by the enterprise itself, but each of the principles, methods and procedures of accounting are governed by the relevant national or international standards, because clearly indicate the autonomy and isolation formation of accounting policy of government regulation is impossible. Second, creative accounting is alternative and independence of the election in accordance with prescribed act certain methods (eg, evaluation methods of agricultural production for a direct and indirect production costs, etc.) and other regulations state that most optimally meet future the specifics of the entity.

According to the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" from 01.01.2018 has changed the definition of accounting policies. Renewed determination is accounting policies - a set of principles, methods and procedures used by the company for accounting, preparation and presentation of financial statements [15]. The accounting policy applies not only to financial statements, but also on accounting. International interpretation of accounting policy has a more individualized nature of the market that determines the efficiency maximize total capacity, making maneuvering assets and liabilities, and taking into account changes in market conditions in accordance with the strategy and tactics of a particular business entity. Thus, IAS 8 "Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors" accounting policy is the specific principles, bases, agreements, rules and practices adopted by the company for the preparation and presentation of financial statements [16].

However, in recent years the term "accounting policy" is often replaced the synonymous term "balance sheet policy" which is taken from the register of Western Europe. The concept of balance policy appeared in the scientific literature in the 20's of the last century and was associated primarily with the formation process of accounting reports and balance studies stock companies. So far, there is discussion about the essence of the book policy, its meaning, purpose. Full coherence and clarity in defining the essence of the book policy, its relationship with accounting does not exist at present. Ambiguous scientific community in relation to the necessity of carrying enterprise policy. There are different views with respect legality and safety of balance sheet policy. Therefore, it is interesting review of these issues in the context of the views of scholars and practitioners of accounting. Traditionally, the book accounting policies realize a balance of renewal, in which accountants alter the capital structure and profit margins (under existing laws and subject to national principles preparation of annual reports). This is usually done in order to influence its key figures. In international practice is often possible to improve the reporting companies through manipulation, but only under certain practices or prevailing legislation.

Baranovska T. V. insists that "the main difference between the accounting policies and the book business is within range of each of them (for accounting policy - organization and accounting, for balance - financial reporting)" [17, p. 17].

Ivashkevich V. B. notes that accounting, including the carrying company policy determines the system development and financial disclosure about its activities and its results. An important part of this system, according to scientists, is carrying a set of policy methods final summarizing the facts of economic life. Carrying policy is an economic tool for managing business entities realized through the use of an executive staff of their actions to achieve profitability goals sooner or long-term efficient operation now [18].

In Western Europe the book policy is determined, usually in the short term (3 to 5 years) and must be specified annually at the discretion of the owners and top management of companies. To this end, they provided the balance sheet with attachments of previous years and design a creative balance to the current period.

The purpose of the financial statements (and in this case the balance) is to provide users with decision-making complete, accurate and unbiased information about the financial condition, results of operations and cash flows of the enterprise, then this information need as the company's management and its owners, financial bodies, lenders (banks), investors. Given the diverse needs of enterprises, usually consists of several balances "internal" and some "external." External balances act carrying objects implement policies and contain less profound, and often less reliable information for the realization of certain interests of companies. Internal balance sheets and statements of income consist of other criterias. They usually reflect the true financial position of the company and serve as information for guidance. Their main goal is liquidity analysis as entities rather die from a lack of liquidity than otherwise.

Measures balance policies are divided into those that can be taken the day before the balance sheet, and they are allowed only after the balance sheet [19, p. 41].

When carrying Zabbarova O. A. policies understands the balance of renewal, subject to applicable law within the regulation of accounting in which possible changes in capital structure and profit margins in order to affect the balance of key indicators [20, p. 200]. The author notes that the main purpose of the book is intended policy understating the profit opportunities under the tax laws in order to reduce taxes or the amount of dividends to shareholders and thereby increase the capital reserve. However, often the company's management, by contrast, deliberately increased profit margins in the balance, not to show poor financial situation of the company.

So, a system of accounting and financial accounting set the stage for the use of the book policy in which organizations, a new line of accounting - "creative" accounting. This account was established in 90 years of the twentieth century. Anglo - American accounting school, that using accounting methods allow people to decorate the firm's financial condition in the financial statements or to achieve other goals orders of senior management.

According to I. A. Yukhimenko-Nazaruk, creative accounting is a certain area of financial activity that involves the possibility of choosing among existing alternatives book display and in cases where there are no regulatory guidelines. The issue of creative accounting rather closely connected with issues of construction and implementation of accounting policies and exercise of judgment. At the same time creative accounting is a much wider sphere of activity because it includes not only accounting procedures that are focused on increasing the attractiveness of financial statements to stakeholders and reducing the tax burden for the company, but also the formation of projections and scenarios your display facts of economic life, analysis impact indicators performed procedures on accounting and management decisions of interested users [21, p. 429].

According to A. Karmanskoyi, creative accounting is positive when used without a direct violation of the law to reflect the major trends of economic activity and contributes to the flexibility of decision-making by providing minimize the risk of loss and high profitability management at the micro level. Otherwise - the process of decorating statements for the better reflect its activities for shareholders, investors and other stakeholders [22, p. 139].

Creative accounting often begins with direct illegal activities, but it all starts with choosing alternative accounting procedures and aggressive accounting methods that may not be illegal in itself. The issue is when the application of different accounting principles or changing accounting policies are appropriate is important, it Mokrynska Z. [23, p. 32].

Group of authors argue that accounting professionals can choose different methods and tools of creative accounting that allow them to submit financial position and results of the company in the best light. Consequently, it is unlikely that financial reporting is reliable. In accordance creative accounting information hinders objectivity [24, c. 54].

Based on the above it can be concluded that, on the one hand, the creative can be found either - which accounting method that does not meet generally accepted practice or the established principles and standards, and, on the the other hand, a process of providing information on accounting accounts so they helped in the interest of foreign users.

Thus, in our view, carrying and creative accounting policies involve a creative approach to the information provided in the financial statements. We believe that the book represents a policy is not so much fraud indicators balance as creative and very "creative" approach to regulation indicators of financial statements, including balance. In Ukraine maintaining balance policy should be carried out

within existing laws and regulations in the field of accounting. Thus, the content of the book is policy on the one hand, within the regulatory accounting and the other is the driving force that provokes the further development of legislation on accounting methodology and accounting.

Conclusions. Thus, the carrying our own policy is to ensure that a set of measures allowed to manipulate the balance of performance to meet the interests of the company, carried out under the current legislation. Indeed, at first glance, there are similarities between the concepts of "accounting policy" and "balance sheet policy" which overlaps at least the word policy. Although the content of these concepts includes common elements, we argue that each of these concepts includes components that are not elements of a concept. These concepts in any case can not be identified.

For the completeness of the study, we give the actual definition of accounting policy. Accounting policy is a set of specific principles, methods and procedures for accounting in the system of financial and economic activity of the entity, formed on the basis of the legislative framework of the state on issues of counting and reporting, and secured by the relevant an internal - normative act, and also provides a creative, within the law, approach to minimize costs and maximize the profit of the entity. We believe that this interpretation of the essence of the concept of "accounting policy" harmonizes all the constituent elements of the accounting and analytical system in the context of financial and economic functioning of domestic enterprises. Moreover, the author's definition of this term allows expanding the concept of the stages of formation of accounting policies in the context of a systematic approach to its organization in the practice of management of domestic market players. It is etymologically speaking about accounting policies, as accounting policy is designed to provide the company with the necessary methods and methodological approaches to accounting and financial reporting.

The purpose of further research is to develop recommendations for the introduction into practice of the effective activity of the company standards and regulations on accounting policies, which will be able to actively influence the level of accounting.

REFERENCES

1. Polyvana L. A., Gubar A. A. Organizatsiya oblikovoyi polityky // Buhgalterskiy oblik i audyt. №5. S. 45-53.
2. Butynets F. F. Organizatsiya buhgalterskogo obliku: pidruchnyk dlya studentiv spetsialnosti «Oblik i audyt» vischik navchalnykh zakladiv / za red. prof. F.F. Butyntsa. 3-e vyd. dop. i pererob. Zhytomyr: PP «Ruta», 2002. – 592 s.
3. Chatskis E. D., Lysyuk A. N., Myhaylova T. P. Buhgalterskiy uchet aktivov, kapitala, obyazatelstv i hozyaystvennykh operatsiy. Donetsk: Don-DUET, 2001. 301 s.
4. Kuzhelnyi M. V., Linnyk V. G. Teoriya buhgalterskogo obliku. K.: KNEU, 2001. 334 s.
5. Zagorodniy A. G., Partyn G. O. Buhgalterskiy oblik: osnovy teorii i praktyky. 3-te vyd., pererob. i dop. K.: T-vo «Znannya», KOO, 2004. 377 s.
6. Karpushenko M. Organizatsiya obliku: navch. posibnyk (dlya studentiv ekonomichnykh spetsialnostey, yaki navchayutsya za spetsialnistyu «Oblik i audyt»). H.: HNAMEG, 2011. 241 s.
7. Tsvetkova N. Suchasna organizatsiya obliku ta skladannya zvitnosti dlya priynyattya upravlinskykh rishen // Buhgalterskiy oblik i audyt. 2008. №3. S. 14 – 27.
8. Buhgalterskiy slovnyk / za red. prof. F. Butyntsa. Zhitomyr: PP «Ruta», 2001. 224 s.
9. Zhitnyi P. Organizatsiyno-metodologichni zasady formuvannya oblikovoyi polityky pidpriemstva // Buhgalterskiy oblik i audyt. 2006. №3. S. 3–10.
10. Suk P. Oblikova polityka pidpriemstva // Buhgalteriya v silskomu gospodarstvi. 2005. №1. S. 2 – 4.
11. Gurochkina V. Kreatyvnyi oblik (stvorennya informatsiyi dlya menedzheriv) // Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats «Instytut buhgalterskogo obliku, kontrol ta analiz v umovah globalizatsiyi». №2. Kam'yanets-Podilskiy, 2014. S. 24 – 28.
12. Ohramovych O. Teoretychni ta praktychni aspekty formuvannya oblikovoyi polityky pidpriemstv v suchasnykh umovah gospodaruvannya // Naukovyi ekonomichniy zhurnal «Aktualni problemy ekonomiky». 2013. №5. S. 190 – 194.
13. Sokolov Ya. Osnovy teorii buhgalterskogo ucheta: Monografiya. M.: Finansy i statistika, 2000. 496 s.
14. Hoyer V. Kak sdelat bizness v Evrope: posobie dlya sotrudnikov vneshnetorgovykh organizatsiy, sovmestnykh predpriyatiy, smeshanykh firm, kooperativov. M.: Fond «Za ekonomicheskuyu gramotnost», 1991. 193 s.

15. Zakon Ukrainy «Pro buhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini», zatv. VRU vid 16.07.1999. №996-XIV zi zminamy ta dopovnennyamy // [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
16. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 8 «Oblikovi polityky, zminy v oblikovyh otsinkah ta pomylyky» [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_020.
17. Baranovska T. V. Oblikova polityka pidpnyemstv v Ukraini: teoriya i praktyka. Avtoreferat disertatsiyi na zdobuttya naukovoogo stupenya kandydata ekonomichnih nauk. K.: NAU, 2005. 23 s.
18. Ivashkevych V. B. Rol balansovoi polityki v upravlenii predpriyatiem. IPB Rossii: Zhurnal «Vestnik professionalnyh buhgalterov». 2016. №1.
19. Mezhdunarodnyi buhgalterskii uchet. GAAP i IAS. Spravochnik buhgaltera ot A do Ya / Sost. Matveeva V.M. M.: Izdatelstvo «Delo i servis», 1998. 192s.
20. Zabbarova O. A. Balansovedenie. M.: Knorus. 2007. 256s.
21. Yuhimenko - Nazaruk I. A. Instytutsiyni aspekty realizatsii kreatyvnoho obliku v konteksti oblikovoyi polityky pidpnyemstva. Problemy teorii ta metodologii buhgalterskoho obliku, kontrolyu i analizu. 2014. Vip. 3 (30). S. 428 - 438.
22. Karmanska A. Etyka w dydaktyce rachunkowosci / A. Karmanska // Zeszyty teoretyczne rachunkowosci. 2005. T. 26 (82). S. 138–165.
23. Mokrinska Z. V. Tvorchiy pidhid v buhgalterskomu obliku chy problemy etyki buhgaltera. Agrosvit. №6. 2015. S. 31-35
24. Moldovan R. L., Achim S. A., BotaAvram C. Fighting the Enemy of Fair View Principle. Getting to Know Creative Accounting. P. 51-61 // <http://anale.feaa.uaic.ro/anale/resurse/ctb5moldovan.pdf> (Accessed 24 Desember 2014).

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

ISSN 2412-8368

<https://ws-conference.com/ijite>

5(17) June 2018

Vol.2

SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Google
scholar

RePEc

OpenAIRE

BIBLIOTEKA
NARODOWA

Passed for printing 26.05.2018. Appearance 01.06.2018.

Typeface Times New Roman.

Circulation 500 copies.

RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2018

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

RS Global